

“Ny-politikk”-verdiers betydning for partivalg

- en komparativ studie av fem vesteuropeiske land i 1990 og 1999/2000.

Kari-Anne Svensen Malmo

Masteroppgave i statsvitenskap, Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Juni 2007

Forord

Arbeidet med min masteroppgave har på mange måter fortonet seg som å bestige en bratt fjelltopp. Til tross for at veien opp til toppen til tider har vært preget av flere vanskelige hinder, så har denne skriveprosessen vært en veldig spennende og lærerik erfaring jeg ikke ville vært foruten. Å endelig ha kommet seg til topps er derfor både ubeskrivelig deilig og samtidig litt vemodig. En lang og innholdsrik studietid på Blindern er over, og nye spennende utfordringer venter ute i arbeidslivet.

Det er mange personer som fortjener en stor takk i denne forbindelse. Min veileder Oddbjørn Knutsen har vært til uvurderlig hjelp i denne skriveprosessen. Jeg er veldig takknemlig for hans store porsjon tålmodighet, nyttige råd og konstruktive tilbakemeldinger. Dernest vil jeg takke Helene Roshauw for god hjelp og veiledning i forbindelse med anskaffelse av datasett til oppgaven. Det er også på sin plass å takke mine kjære studievenninner fra lesesal 928s vel og medlemmer av Blindern Akademiske Husmorlag for oppmuntring, mye moro og opptil flere studiepoeng i te- og skravlepauser. Og sist min ikke minst så er jeg evig takknemlig for all den støtten og uforbeholdne tilliten jeg har fått fra min kjære mann, Marius, resten av den nærmeste familien og venner.

Oslo, juni 2007

Kari-Anne Svensen Malmo

Antall ord:

42307

Innhold

TABELL- OG FIGUROVERSIKT.....	IX
FORKORTELSER.....	XII
1 INTRODUKSJON OG TEORI.....	1
1.1 Innledning og problemstilling	1
1.1.1 Valg av undersøkelsesobjekter	3
1.2 Teoretisk bakgrunn: Fra sosiostrukturelle- til verdibaserte konfliktlinjer – en gjennomgang av de dominerende debattene innenfor studiet av velgeratferd etter 1945 ...	6
1.2.1 Sosiostrukturelle konfliktlinjer og alignment – dominerende synspunkter innenfor studiet av velgeratferd frem til 1970-tallet.	7
1.2.2 En statisk konfliktlinjemodell?	9
1.2.3 Verdibaserte konfliktlinjer og dealignment – fremveksten av alternative forklaringsmodeller innenfor studiet av velgeratferd.....	10
1.2.3 Ronald Inglehart og teorien om ”den stille revolusjon”	10
1.2.4 – Et endimensjonalt eller todimensjonalt verdiendringsperspektiv? Diskusjonen mellom Inglehart & Flanagan.	14
1.2.5 Alternative utfordringer til Ingleharts hovedteori.....	16
1.3 Oppsummering og hypoteser	17
1.4 Disposisjon	21
2 FREMVEKSTEN AV ”NY-POLITIKK”-PARTIER I FEM VESTE EUROPEISKE LAND ...	23
2.1 Ulike partisystemtypologier.....	24
2.2 Frankrike – et polarisert flerpartisystem.....	25
2.3 Tyskland- fra 2 ½-partisystem til moderat pluralisme	29
2.4 Østerrike – fra moderat til polarisert pluralisme?	34
2.5 Belgia- fra 2 ½-partisystem til ekstrem pluralisme	36
2.6 Danmark – mellom moderat og ekstrem pluralisme.....	40

2.7 Oppsummering: Generelle og landspesifikke tendenser	43
3 DATA OG METODE	46
3.1 Valg av metode og datamateriale	46
3.2 Vekting av datamaterialet.....	47
3.3 Operasjonalisering og omkoding av avhengig variabel	47
3.3.1 Frankrike	49
3.3.2 Tyskland.....	51
3.3.3 Østerrike	53
3.3.4 Belgia.....	54
3.3.5 Danmark	57
3.4 Operasjonalisering av uavhengige variabler.....	59
3.4.1 "Ny-politikk"-verdier	59
3.4.2 Sosiostrukturelle variabler.....	64
3.5 Bivariat og multivariat analyse	65
3.5.1 Eta, Cramers V, Pearsons r og Nagelkerke pseudo-R ²	65
3.5.2 Oppslutning om "ny-politikk"-verdier i fem land over tid betydning innenfor hvert av de fem landene.....	67
3.5.3 Bivariate sammenhenger mellom "ny-politikk"-verdier og partivalg	67
3.5.4 Bivariate sammenhenger mellom sosiostrukturelle variabler og "ny-politikk"-verdier og partivalg	68
3.5.5 Multivariate sammenhenger mellom uavhengige variabler og avhengig variabel	68
4 BIVARIATE SAMMENHENDER MELLOM "NY-POLITIKK"- VERDIER OG PARTIVALG.....	72
4.1 Analysens formål	72
4.2 Gjennomsnittskårer på de ulike verdiindeksene for de fem landene.....	73
4.3 Sammenhenger mellom "ny-politikk"-verdier og partivalg	75

4.3.1 Holdninger til natur-og miljøvern	75
4.3.2 Frihetlige/autoritære verdier.....	78
4.3.3 Materialisme/postmaterialisme (MPM)- verdier	82
4. 4 Oppsummering av sentrale funn fra den bivarierte analysen	87
5 SOSIOSTRUKTURELLE VARIABLERS BETYDNING FOR ”NY-POLITIKK”-VERDIER OG PARTIVALG	89
5.1 Analysens formål	89
5.2 Bivariate korrelasjoner mellom kjønn, alder, utdanning og ”ny-politikk”-verdier.....	90
5.2.1 Kjønn	90
5.2.2 Alder	92
5.2.3 Utdanning	95
5.3 Bivariate korrelasjoner mellom kjønn, alder, utdanning og partivalg.....	98
5.3.1 Kjønn.....	98
5.3.2 Alder	101
5.3.3 Utdanning.....	103
5.4 Oppsummering av sentrale funn.....	106
6 ANALYSE AV SAMMENHENGEN MELLOM SOSIOSTRUKTURELLE VARIABLER, ”NY POLITIKK”-VERDIER OG PARTIVALG.....	108
6.1 Analysens formål	108
6. 2 Dekomponering av pseudo R ² s varians	110
6. 3 Kausalanalyse: Multivariat analyse av sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier	114
6.4 Oppsummering av sentrale funn fra de multivariate analysene	123
7 EN KOMPARATIV OPPSUMMERING OG DISKUSJON AV SENTRALE ANALYTISKE FUNN.....	126
7.1 Oppsummering og diskusjon av sentrale funn	126

7.2 Konkluderende betraktninger	134
VEDLEGG	137
LITTERATURLISTE	138

Tabell- og figuroversikt

Figur 1.1	Forventede sammenhenger mellom uavhengige og avhengig variabel.....	20
Tabell 2.1	Frankrike: Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år, 1988-2002.....	28
Tabell 2.2	Tyskland: Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år, 1988-2002.....	33
Tabell 2.3	Østerrike: Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år, 1988-2002.....	36
Tabell 2.4	Belgia: Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år, 1988-2002.....	39
Tabell 2.5	Danmark: Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år, 1988-2002.....	42
Figur 2.6	Oppslutningen om grønne og venstresosialistiske partier ved parlamentariske valg mellom 1987-2002.....	44
Figur 2.7	Oppslutningen om høyre-radikale partier ved parlamentariske valg mellom 1987-2002.....	44
Tabell 3.1	Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Frankrike.....	49
Tabell 3.2	Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Tyskland.....	52
Tabell 3.3	Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Østerrike.....	53
Tabell 3.4	Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Belgia.....	54
Tabell 3.5	Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Danmark.....	57
Tabell 3.6	Gruppering av relevante partier som inngår i den avhengige variabelen..	59
Tabell 3.7	Oversikt over variablene som inngår i natur- og miljøvernindeksen.....	62
Tabell 3.8	Oversikt over variablene som inngår i frihetlige-autoritære indeksen.....	62
Tabell 3.9	Oversikt over variablene som inngår MPM-indeksen.....	64

Tabell 4.1	Gjennomsnittskårer for de fem landene på de ulike verdiindeksene.....	73
Tabell 4.2	Grønne verdiers komparative betydning for partivalg.....	76
Tabell 4.3	Gjennomsnittskårer til velgere i de ulike partifamiliene og andre relevante partier på den grønne/anti-grønne verdiindeksen.....	76
Tabell 4.4	Frihetlige/autoritære verdiers komparative betydning for partivalg.....	79
Tabell 4.5	Gjennomsnittskårer til velgere i de ulike partifamiliene og andre relevante partier på den frihetlige/autoritære verdiindeksen.....	80
Tabell 4.6	MPM-verdiers komparative betydning for partivalg.....	82
Tabell 4.7	Gjennomsnittskårer til velgere i de ulike partifamiliene og andre relevante partier på MPM-verdiindeksen.....	84
Tabell 5.1	Bivariate sammenhenger mellom kjønn og ”ny-politikk”-verdier.....	90
Tabell 5.2	Bivariate sammenhenger mellom alder og ”ny-politikk”-verdier.....	93
Tabell 5.3	Bivariate sammenhenger mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier.....	96
Tabell 5.4	Bivariate sammenhenger mellom kjønn og partivalg.....	99
Tabell 5.5	Frekvensfordeling for partivalgsvariabelen gruppert på bakgrunn av kvinneandeler.....	99
Tabell 5.6	Bivariate sammenhenger mellom alder og partivalg.....	101
Tabell 5.7	Gjennomsnittskårer for alder på partivalgsvariabelen.....	102
Tabell 5.8	Bivariate sammenhenger mellom utdanning og partivalg.....	104
Tabell 5.9	Gjennomsnittskårer for alder på partivalgsvariabelen.....	104
Figur 6.1	Forventet sammenheng mellom sosiostrukturelle variabler og ”ny-politikk”-verdier.....	110
Tabell 6.2	Forklart varians (pseudo R^2) fra den sosiostrukturelle og verdibaserte komponenten, dekomponert i en unik og samlet komponent for sosial struktur og ”ny-politikk”- verdier, og en samlet komponent for sosial struktur (% i parentes).....	111

Tabell 6.3	Sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”- verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Frankrike.....	115
Tabell 6.4	Sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”- verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Tyskland.....	117
Tabell 6.5	Sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”- verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Østerrike.....	119
Tabell 6.6	Sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”- verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Belgia.....	120
Tabell 6.7	Sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”- verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Danmark.....	122

Forkortelser

CD	Centrum-Demokraterne
CDU/CSU	Christlich-Demokratische Union/Christlich-Soziale Union
CVP	Christlijke Volkspartij
DA	Demokratische Aufbruch
DF	Dansk Folkeparti
DJ	Demokratie Jetzt
DL	Démocratie Libérale
DSU	Deutsche Sozialchristliche Union
DVU	Deutsche Volksunion
FDP	Freie Demokratische Partei
FP	Fremskridtspartiet
GA	Grüne Alternative
GE	Génération Ecologie
FN-B	Front National (Belgia)
FN-F	Front National (Frankrike)
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs
KF	Konservative Folkeparti
KrF	Kristeligt Folkeparti
LCR	Ligue Communiste Révolutionnaire
LDP	Liberale Demokratische Partei
LiF	Liberales Forum
LO	Lutte Ouvrière
LV	Les Verts
MNR	Mouvement National Républicain
NF	Neues Forum

PCF	Parti Communiste Français
PDS	Partei des Demokratischen Sozialismus
PR	Parti Républicain
PRL	Parti Réformateur Libéral
PS-B	Parti Socialiste (Belgia)
PS-F	Parti Socialiste (Frankrike)
PSC	Parti Social Chrétien
REP	Republikaner Partei
RPR	Rassemblement pour la République
RV	Radikale Venstre
SD	Socialdemokratiet
SF	Socialistisk Folkeparti
SP	Socialistische Partij
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SPÖ	Sozialistische Partei Österreich
UDF	Union de la Démocratie Française
UMP	Union Pour Mouvement Populaire
V	Venstre
VB	Vlaamse Blok
VGÖ	Vereinte Grünen Österreichs
VLD	Vlaamse Liberalen Democraten
VU	Volksunie
ÖVP	Österreichische Volkspartei

1 Introduksjon og teori

1.1 Innledning og problemstilling

Et fellestrekk ved de vesteuropeiske landene i dag er at folket velger sine politiske ledere gjennom en institusjonalisert prosedyre. Denne prosedyren innebærer blant annet at de stemmeberettigete som ønsker å bruke sin stemmerett foretar en personlig avveining knyttet til hvilket av de fremlagte partialalternativene han eller hun velger å sympatisere med. På bakgrunn av at velgerne sympatiserer med ulike partier, har et av de mest sentrale spørsmålene innenfor valgforskningen derfor vært å forklare hvilke faktorer som har størst påvirkning på *velgeratferden* og som derfor er avgjørende for at en person skal velge et parti fremfor et annet (Østerud m.fl. 1997: 280-286). I etterkrigstiden kan hovedsynet innenfor studiet av velgeratferd i korte trekk beskrives som en utvikling fra et dominerende fokus på sosiostrukturelle variablers forklaringskraft frem til 1960-årene, til en stadig større anerkjennelse av at velgernes verdisyn knyttet til ulike stridsspørsmål fikk en stadig mer sentral betydning for deres partivalg (Aardal 2003: 48).

I denne oppgaven vil jeg bruke utviklingsprosessen innenfor studiet av velgeratferd som et teoretisk rammeverk for å se nærmere på det forklaringsperspektivet som har dominert de siste tiårene. Dette innebærer at jeg vil rette fokuset mot verdipreferansers økende betydning for folks partivalg. I den forbindelse kan det være viktig å starte med å definere verdibegrepet, slik det vil bli brukt i denne oppgaven. Jeg ønsker derfor å henvise til Knutsen & Kumlins (2005: 125) verdidefinisjon som beskriver verdier som ”foreskrevne oppfatninger som impliserer at bestemte endelige tilstander eller fremgangsmåter er personlig eller sosialt foretrukket fremfor andre.” Disse forfatterne setter også verdibegrepet inn i en politisk kontekst, hvor politiske verdier er foreskrevne oppfatninger som individene ønsker å se implementert i det politiske systemet, og inkluderer de formene for politisk deltakelse der individene prøver å øke sin innflytelse over politikken som blir ført (Knutsen & Kumling 2005: 125). Det er nettopp i lys av en slik kontekst at jeg

---

ønsker å undersøke sammenhengen mellom verdier og partivalg, der verdipreferanser vil representere endelige samfunnsmessige tilstander som man foretrekker å se implementert i det politiske systemet.

På bakgrunn av at velgerne som regel ikke er samstemte om hvilke verdier som bør foretrekkes, oppstår det ofte *verdikonflikter*. I dagens vesteuropeiske demokratier eksisterer det ulike typer verdikonflikter. Den moralske verdidimensjonen og den økonomiske høyre-venstre dimensjonen blir på den ene siden referert til som ”gammel politikk”, ved at de fanger opp essensen i de tradisjonelle konfliktene som har rot i det industrielle samfunn. Fremveksten av det postindustrielle samfunn har samtidig bidratt til at man har sett konturene av nye verdikonflikter. Disse verdikonfliktene har derfor blir referert til som ”ny politikk” (Knutsen & Kumlin 2005: 125). Problemstillinger knyttet til hvilke verdier som egentlig inngår i disse nye konfliktene, og hvor stor betydning de har for partivalg har samtidig vokst frem som sentrale spørsmål innenfor fagfeltet. Jeg ønsker å se nærmere på slike problemstillinger, og velger derfor å sette et hovedfokus på ”ny- politikk”-verdier i denne oppgaven.

Et av de spørsmålene som har blitt mye debattert i forbindelse med fremveksten av ”ny politikk”- dimensjonen, er knyttet til hvilke verdier denne dimensjonen egentlig konseptualiserer. Sentralt i denne debatten finner vi diskusjonen mellom Ronald Inglehart og Scott Flanagan (Hellevik 1993: 25- 26). Inglehart (1977; 1990) har på bakgrunn av funn fra flere omfattende analyser argumentert for at det er verdier knyttet til materialisme/postmaterialisme (MPM)-dimensjonen som reflekterer verdikonfliktene innenfor denne dimensjonen. Han definerer materialistiske verdier som en relativt sterk sympati for å beholde den bestående samfunnsorden og sikre økonomiske mål, mens postmaterialistiske verdier innebærer en vektlegging av individuell selvhevdelse og et mer deltakende og mindre hierarkisk samfunn (Inglehart 1977:179). Scott Flanagan (1979; 1980; 1982a; 1982b; 1987; Flanagan & Lee 1988), har på sin side gjennom en serie med artikler stadig kommet med nye argumenter for at Inglehart ikke gir et treffende bilde på den kulturelle utviklingen og mener at hans konseptualisering av verdiendringer kombinerer to dimensjoner; en

---

materialistisk/ikke-materialistisk og en autoritær/frihetlig- dimensjon, og at det derfor ikke er fruktbart å operere med kun en dimensjon (Hellevik 1993: 26). Denne diskusjonen som vil bli gjengitt i sin helhet under pkt 1.2.4, vil danne utgangspunktet for min operasjonalisering av ”ny-politikk”-verdier, mens Ingleharts teori samtidig vil utgjøre mitt viktigste teoretiske rammeverk i denne oppgaven.

Det er vanlig å knytte verdikonflikter innenfor både ”gammel”- og ”ny politikk” til ulike partifamilier som vanligvis eksisterer innenfor dagens vesteuropeiske demokratier. En slik klassifisering er blant annet gjennomført av Knutsen (1995: 12-13). På bakgrunn av partinavn, historisk tradisjon og partiprogram velger han å operere med ni ulike partifamilier, der seks av disse knyttes til verdikonflikter innenfor ”gammel politikk”, og omtales som tradisjonelle vesteuropeiske partifamilier. Dette gjelder partier innenfor en kommunistisk -, sosialistisk/sosialdemokratisk-, liberal-, agrar-, kristendemokratisk -, og konservativ partifamilie. ”Ny politikk”-verdiene blir på den andre siden knyttet til partier innenfor en grønn-, venstresosialistisk- og høyrradikal partifamilie, som han karakteriserer som de ”nye” partifamiliene. Knutsen (ibid: 29-32) forventer også at de grønne og venstresosialistiske partiene vil ha det mest postmaterialistiske og frihetlige elektoratet, mens de høyrradikale partiene vil befinne seg nærmest de materialistiske og autoritære polene. Jeg ønsker å benytte meg av Knutsens (ibid: 12-13) klassifisering av partifamilier i denne oppgaven når jeg skal undersøke om en det eksisterer en sammenheng mellom ”ny politikk”-verdier og partivalg. Og på bakgrunn av de relasjonene han skisserer mellom partifamilier og verditilknytning, vil følgende problemstilling stå sentralt i min oppgave:

Er det de nye eller de gamle partifamiliene som polariserer verdidimensjoner med rot i det postindustrielle samfunn?

1.1.1 Valg av undersøkelsesobjekter

Undersøkelsesobjektene i denne oppgaven vil være et utvalg av individer fra fem vesteuropeiske land; Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark.

Hovedkriteriet som ligger til grunn for en slik utvelgelse er at ”ny-politikk”-partier både på høyre- og venstresiden er representert i partisystemet innenfor hvert av disse landene. I slikt kriterium er nemlig nødvendig for å skulle kunne undersøke sammenhengen mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg, slik den er skissert i min problemstilling.

Fire av de fem landene er samtidig inkludert i analysen på bakgrunn av funn fra tidligere undersøkelser. Dette gjelder land som Frankrike, Tyskland, Belgia og Danmark. Det finnes nemlig en rekke interessante forskningsbidrag innenfor dette fagfeltet, og et av de siste bidragene er komparative undersøkelser foretatt av Knutsen & Kumlin (2005). Disse forskerne har hatt som utgangspunkt å blant annet se nærmere på sammenhengen mellom ”ny politikk”-verdier og partivalg i henholdsvis Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia og Nederland. De funnene de gjorde viste at selv om denne typen verdier hadde økt sin betydning på partivalg gjennom 1970- og 1980-årene, så er det derimot ingen universell trend som peker i retning av at de har økt sin betydning på partivalg etter 1980-årene i fire av de fem landene. Kun i Danmark fant de en klar og nesten lineær sammenheng mellom ”ny politikk”-verdier og partivalg- et funn som bidro til at jeg valgte å inkludere dette landet i min undersøkelse.

En undersøkelse foretatt av Knutsen (1995) kommer også til å stå meget sentralt i denne oppgaven. Denne undersøkelsen som bygger på data fra World Values Survey (1990), har som formål å studere verdiorienteringer innenfor ”gammel-” og ”ny politikk”, og deres betydning på partivalg i til sammen 13 vesteuropeiske land, deriblant Tyskland, Belgia og Frankrike som inngår i min undersøkelse. Knutsen (1995: 3-7) velger her å splitte opp ”ny-politikk”-dimensjonen i tre subdimensjoner. Disse inkluderer for det første Ingleharts MPM-indeks og Flanagans frihetlige/autoritære indeks som blir tatt med på bakgrunn av diskusjonen om det er mest hensiktsmessig å operere med en eller to dimensjoner. Knutsen (ibid: 5) har også valgt å inkludere en indeks som måler holdninger til natur- og miljøvern, på bakgrunn av at han mener at de tre verdiene som er inkludert i Ingleharts indeks for å måle holdninger til natur- og miljøvern ikke utgjør et godt mål for denne

dimensjonen. De funnene han kommer frem til når han tester disse tre verdiindeksene viser to interessante tendenser: 1) de grønne og de venstresosialistiske partiene hadde både det mest grønne, frihetlige og postmaterialistiske elektoratet i 1990 og 2) de høyre-radikale partiene hadde det mest anti-grønne elektoratet, mens derimot de kristendemokratiske partiene hadde det mest autoritære velgerne, og de konservative de mest materialistiske velgerne i 1990 (Knutsen 1995: 30-38). Han finner samtidig noe svakere korrelasjoner for den grønne/anti-grønne indeksen, sammenlignet med henholdsvis den frihetlige/autoritære- og MPM-indeksen.

På bakgrunn av funnene fra særlig den sistnevnte undersøkelsen, ønsker jeg å foreta en ny komparativ analyse av ”ny-politikk”-verdiens betydning for partivalg i mine fem utvalgte land. Med tanke på at Danmark er det eneste av de fem landene som har et venstresosialistisk parti i sitt partisystem, så kommer jeg til å operere med en grønn/venstresosialistisk partifamilie som innebærer en sammenslåing av to av de nye partifamiliene som Knutsen (1995: 12-13) skisserer. Også de subdimensjonene som Knutsen (1995) benytter seg av i sin analyse, vil bli benyttet til å undersøke hvilke partifamilier som kan sies å polarisere disse tre verdiindeksene. Jeg ønsker samtidig å se nærmere på om ”ny-politikk”-verdier har fått en økt betydning for partivalg over tid, og ønsker derfor også å inkludere tilsvarende data fra 1999/2000.

Etter å ha kort skissert hva som er det viktigste formålet med min undersøkelse, vil jeg i de neste avsnittene gi en nærmere presentasjon av det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for oppgavens vinkling og problemstilling. Dette rammeverket vil samtidig danne grunnlaget for fremsettelsen av flere hypoteser i forlengelse av oppgavens hovedproblemstilling. De aktuelle hypotesene vil bli presentert under pkt. 1.3.

1.2 Teoretisk bakgrunn: Fra sosiostrukturelle- til verdibaserte konfliktlinjer – en gjennomgang av de dominerende debattene innenfor studiet av velgeratferd etter 1945

Som nevnt innledningsvis er et av de mest sentrale spørsmålene innenfor valgforskningen å forklare hvilke faktorer som har størst påvirkning på velgernes atferd (Østerud m. fl. 1997: 286). Under denne delen av oppgaven ønsker jeg derfor å gå dypere inn i de hoveddebattene som har dominert denne delen av valgforskningen fra 1945 og frem til i dag. Konfliktlinjebegrepet vil i den anledning komme til å stå sentralt. Dette begrepet knyttes i utgangspunktet til Lipset og Rokkans historisk-sosiologiske modell over den politiske utviklingen i Vest-Europa (ibid:215), som vil være mitt teoretiske startpunkt i denne oppgaven. Disse forfatterne ga derimot aldri noen definisjon på hva en ”konfliktlinje” var, noe som blant annet har bidratt til en debatt innenfor fagmiljøet om hvilke komponenter begrepet egentlig er ment å inkludere. Jeg velger å ikke gå nærmere inn på denne debatten, men heller legge en av de kanskje mest velkjente definisjonene av begrepet til grunn i denne oppgaven, utformet av Barteloni & Mair (1990). Deres oppfatning er at en konfliktlinje består av tre sentrale analytiske komponenter: en empirisk, en normativ og en organisatorisk. Mens det empiriske elementet refererer til den sosiale dannelsen av konfliktlinjen, så peker det normative på at en politisk konfliktlinje forutsetter en kollektiv identitet som reflekterer delte verdier og oppfatninger innenfor gruppen. Det organisatoriske elementet kan knyttes til det faktum at det sosiale fundamentet alene ikke impliserer noen form for organisasjon. Det er kun når partier, unioner eller andre former for politisk organisering er etablert at konfliktlinjen er institusjonalisert.

Etter å ha presentert Rokkan & Lipsets modell, som trolig kan sees på som et av de viktigste bidragene innenfor komparativ valgforskning i etterkrigstiden, vil jeg deretter gå nærmere inn på den debatten som knyttes til fremveksten av de verdibaserte konfliktlinjene. Ingleharts teori om ”den stille revolusjon” og Flanagans alternative utfordringer til denne teorien vil komme til å stå sentralt i denne

---

sammenheng. Jeg vil tilslutt runde av med å se på andre alternative utfordringer til Ingleharts hovedteori.

1.2.1 Sosiostrukturelle konfliktlinjer og alignment – dominerende synspunkter innenfor studiet av velgeratferd frem til 1970-tallet.

Oppfatningen om at velgernes sosiale posisjon har høy korrelasjon med hans eller hennes partivalg er et av de lengstlevende og mest veldokumenterte fakta innenfor valgforskning og politisk sosiologi (Alford 1963; Rose 1974; Oskarson 2005: 84). Et viktig spørsmål i denne forbindelse er hva som kan forklare sammenhengen mellom sosial posisjon og partivalg. Denne relasjonen har blitt studert fra mange ulike teoretiske perspektiver de siste tiårene, men det er allikevel Rokkan & Lipsets skillelinjemodell som har stått frem som det mest sentrale bidraget på dette fagfeltet (Franklin m.fl. 1992; Nieuwbeerta 1995; Oskarson 2005:84). Denne modellen ble introdusert i boken *Party Systems and Voter Alignments*, der forfatterne ønsket å både studere forhåndsbedingungen for utviklingen av et stabilt konfliktsystem og politiske konflikter i en nasjonal kontekst, og samtidig se nærmere på reaksjoner og atferd blant velgerne (Lipset & Rokkan 1967: 1-2). I bokens introduksjonskapittel presenteres en teoretisk fundamentering for den prosessen der ulike grupper gjennom en rekke sosiale konfliktlinjer, befestet i samfunnets historiske utvikling, ble tilknyttet ulike politiske partier. Og i følge Lipset & Rokkan (ibid: 11) så hadde disse konfliktlinjene rot i to store revolusjoner: Den *nasjonale* revolusjon som la fundamentet for dannelsen av nasjonalstater der regionale og nasjonale bånd ble brutt opp, og den *industrielle* revolusjon som supplerte de religiøse og kulturelle konfliktene i agrarsamfunnet med en økonomisk konflikt mellom de ulike sosiale klassene. Og avhengig av historiske erfaringer og konstitusjonell praksis så bidro kombinasjoner av en eller flere av disse konfliktlinjene til å forme de ulike partisystemene i den vestlige verden i demokratiseringsfasen.

Et av de kanskje viktigste funnene som Lipset & Rokkan gjorde da at de speidet ut over det politiske landskapet i Vest- Europa på begynnelsen av 1960-årene, var at det konfliktmønsteret som de avdekket reflekterte de motsetningsforholdene som også

var til stede da de moderne partisystemer ble etablert. Og det kanskje mest kjente sitatet fra denne boken refererer nettopp til disse funnene:

”The party systems of the 1960`s reflect, with few but significant exceptions, the cleavage structure of the 1920`s- the so called freezing hypothesis” (Lipset & Rokkan 1967: 50).

En av forklaringene på denne stabiliteten var ifølge disse forfatterne at det hersket en stor grad av *alignment* (tilknytning) når det gjaldt forholdet mellom sosiale grupper og partipreferanse i denne tidsperioden, noe som videre bidro til at man fikk fastfrosede konfliktlinjestrukturer. På basis av Lipset & Rokkans diskusjon og den nyere litteraturen om endringer i konfliktlinjestrukturen, hevder Knutsen (1988: 156-157) at følgende samfunnsforhold trolig kan relateres til dette fastfrysningsspektivet: Både partiopplutningen, partiorienteringen og den politiske fragmenteringen vil være konstant, man vil ha en liten grad av velgerfluktasjon. Man vil også ha en høy partiidentifikasjon og de ideologiske konfliktlinjene er ikke selvstendige konfliktlinjer i kausal forstand, men forskjellige ideologier som i sterk grad uttrykker sosialstrukturelle interesser, og er derfor så sterkt forankret i sosial struktur på velgernivå, at de ikke har kausal betydning for politiske valg.

Lipset & Rokkans teoretiske diskusjoner av perspektivet om en fastfrosset konfliktlinjestruktur ble fulgt opp av en mer empirisk dokumentasjon av Rose & Urwin. De sistnevnte forfatterne viste til at det virkelig eksisterte en lav grad av fluktasjon fra valg til valg i perioden fra 1945 til midten av 1960-årene (Rose & Urwin 1970) og at det også var en sterk sammenheng mellom sosial struktur og partipreferanse (Rose & Urwin 1969) i de vesteuropeiske land. Og i sin artikkel ”Persistence & Change in Western Party Systems since 1945”, konkluderte de med setning som senere har blitt ofte sitert i komparativ vesteuropeisk konfliktlinjeforskning:

”In short, the first priority of social scientists concerned with the development of parties and party systems since 1945 is to explain the absence of change in a far from static period in political history” (Rose & Urwin 1970:295).

1.2.2 En statistisk konfliktlinjemodell?

På bakgrunn av at Lipset & Rokkans modell (1967) fant frem til en modell som var velegnet til å forklare fremveksten av et stabilt konfliktsystem, kan man derfor stille spørsmålet om konfliktlinjemodellen fremstår som en relativt statistisk modell som derfor ikke er egnet for å skulle forklare eventuelle samfunnsmessige endringer og påfølgende konsekvenser for partisystemene. Dalton m. fl. (1984: 455) hevder på sin side at denne konfliktlinjemodellen også har dynamiske forutsetninger. Modellen har som utgangspunkt at opprettelsen av sosiale bånd har sitt opphav i sosiale og økonomiske utviklinger som er del av den historiske prosessen. Nye tilknytninger oppsto derfor som en følge av store sosiale transformasjoner i form av den nasjonale og den internasjonale revolusjon. Smith (1976) er også av den oppfatning at modellen nødvendigvis ikke er statistisk, og at nye sosiale bevegelser i tilknytning til fremveksten av avanserte industrisamfunn kan slutte seg til partisystemene uten å bryte opp den opprinnelige konfliktstrukturen.

Det finnes derimot flere forfattere som hevder at fremveksten av avanserte industrisamfunn kan resultere i fundamentale endringer i de ulike partisystemstrukturene. De henviser til at en tredje revolusjon, den postmaterielle revolusjonen, som de mener kan komme til å skape en ny basis for en sosial og eventuelt partitilknyttet konfliktlinje (Bell 1973; Inglehart 1977). Sett i sammenheng med Lipset & Rokkans arbeider, så viser disse forfatterne til at de to tidligere revolusjonene har skapt to nye konfliktlinjedimensjoner; mellom den ”gamle” og den ”nye” sosiale orden, og også eventuelt mellom de som tar del i den nye sosiale ordenen (Dalton m. fl. 1984: 456). Det store spørsmålet blir derfor i hvor stor grad denne postmaterielle revolusjonen kan sies å ha bidratt til å tinte de institusjonaliserte konfliktlinjene i det gamle partisystemet. Etter å ha skissert en modell som har hatt massiv intellektuell gjennomslagskraft på sitt fagfelt (Knutsen 1988:156), ønsker jeg

nå å se nærmere på hvordan denne modellen ble utfordret som en følge av de store økonomiske, teknologiske og sosiostrukturelle samfunnsendingsprosessene som startet på slutten av 1960-tallet.

1.2.3 Verdibaserte konfliktlinjer og dealignment – fremveksten av alternative forklaringsmodeller innenfor studiet av velgeratferd

”A new politics emerged throughout advanced industrial societies during the late 1960`s. It was not without historical precedent; few things are. But it embodied a significant change from established patterns in two respects. It emphasized new issues (...) and it reflected a change in the social basis of protest” (Inglehart 1977: 262).

Etter at sammenhengen mellom sosial struktur og partivalg hadde vært preget av en høy grad av stabilitet gjennom flere tiår, så kunne man på slutten av 1960-tallet skimte flere sprekker i dette mønsteret. Disse sprekkeene kan forklares ut ifra det Inglehart (1977: 262) refererer til som fremveksten av nye politiske strømninger som igjen var en konsekvens av en stor økonomisk, teknologisk og sosiopolitisk omveltningssprosess som begynte å ta form på dette tidspunktet. Knutsen (1988: 157) viser til at det på mange måter ble et paradoks at viktige teoretiske bidrag som viste til en stor stabilitet mellom nettopp sosial struktur og partivalg ble publisert i en periode der man kunne se synlige opptiningstendenser i det fastfrosne konfliktlinjemønsteret. Ronald Inglehart har med sin teori om ”den stille revolusjon” trolig stått for det mest anerkjente forsøket på å forklare hvilke konsekvenser denne ”opptiningsprosessen” har resultert i. I oppgavens neste avsnitt ønsker jeg derfor å gi en presentasjon av de mest sentrale aspektene innenfor Ingleharts teori.

1.2.3 Ronald Inglehart og teorien om ”den stille revolusjon”

Ingleharts hovedsyn hører hjemme blant den gruppen av forskerne som hevdet at fremveksten av avanserte industrisamfunn vil resultere i fundamentale endringer i de ulike partisystemstrukturene, og at de nye sosiale bevegelsene ikke kan slutte seg til partisystemene uten å *bryte opp* den opprinnelige konfliktstrukturen (Dalton m.fl.

1984: 456). Men Inglehart har allikevel samme fokus som Lipset & Rokkan (1967), ved at også hans teori representerer et forsøk på å forklare velgeratferd ved å fokusere på at det eksisterer visse konfliktlinjer som bidrar til å splitte velgerne mellom de ulike partiene. Hovedforskjellen ligger heller i at Lipset & Rokkan (1967), fokuserer på at det eksisterer *stabilitet*, faste konfliktmønstre og *alignment* mellom sosiale grupper og partipreferanser mens Inglehart (1977) på sin side viser til at denne stabiliteten berøres av en samfunnsmessig omveltning som resulterer i *verdiendringer* og *dealignment* (nedgang i tilknytningene), og at den igjen vil skape en basis for *realignment* (nye tilknytninger). Den verdiendringsprosessen som han mener vil finne sted, velger han å karakterisere som en ”stille revolusjon”, og i introduksjonskapittelet i sin trolig mest kjente bok, *The Silent Revolution*, bruker han tidsseriedata for å dokumentere det han hevder er massive endringer som er i ferd med å finne sted i infrastrukturen til avanserte industrisamfunn. Han mener at disse endringene på systemnivå også berører individnivået, og at man er i ferd med å se verdiendringer på individnivå fra en overveldende fokus på materiell velstand mot et større fokus på livskvalitet (Inglehart 1977: 3-7). Som nevnt innledningsvis, beskrives denne verdiendringen mer konkret som en endring fra *materialistiske* til *postmaterialistiske* verdier, der materialistiske verdier altså innebærer en relativt sterk sympati for å beholde den bestående samfunnsorden og sikre økonomiske mål, mens postmaterialistiske verdier legger vekt på individuell selvhevdelse og et mer deltakende og mindre hierarkisk samfunn (ibid:179)

En av Ingleharts hovedforklaringer på at denne verdiendringsprosessen vil finne sted er den høye økonomiske veksten i de vesteuropeiske landene i hele etterkrigstiden. Dette har ifølge ham blant annet bidratt til at de yngre generasjonene vokser opp i et samfunn med et mye høyere velstandsnivå og en større økonomisk trygghet sammenlignet med de økonomiske kårerne som deres foreldre og besteforeldre opplevde gjennom sin oppvekst. Mens de eldre generasjonene som en følge av sine oppvekstvilkår vil være mer opptatt av fysisk og økonomisk trygghet, forventer han at verdiendringene først og fremst vil finne sted blant de yngste aldersgruppene. Og ved hjelp av funn fra tidsseriedata fra seks vesteuropeiske land i perioden 1970 til

1988, finner han empirisk belegg som støtter opp om en slik påstand, og at verdiendringene representerer et inter- generasjonelt skifte fra en materialistisk til en postmaterialistisk verdiorientering der de yngste aldersgruppene verdsetter disse nye verdiene i mye større grad enn de eldre generasjonene (Inglehart 1990:103).

Konsekvensene av denne verdiendringsprosessen vil ifølge Inglehart (1977: 182) også bidra til at politikken i det postindustrielle samfunn vil være motivert av individuelle livstilspreferanser og verdier, og ikke lenger ved de sosiale klassebaserte konfliktlinjene. Han er derimot opptatt av å presisere at en velgers preferanse på postmaterialisme/materialisme dimensjonen ikke vil være den eneste innflytelsen med tanke på hvilket parti man velger. Dette valget vil også påvirkes av arv og miljø. Men dersom foreldre ikke har en innflytelse på hvilket politisk parti man identifiserer seg med, så trekker Inglehart (ibid: 181-182) frem en rekke bakgrunnsvariabler som han mener vil påvirke stemmegivningen. I henhold til et utviklingsperspektiv, så klassifiserer han disse variablene i tre ulike grupper:

”Pre-industrielle” variabler; religion, rase, språkgruppe. Disse variablene er mer eller mindre askriptive, og de følger generasjonene.

”Industrielle” variabler; de faktorene som har vært med på forme mønstrene i den industrielle klassekonflikten, slik som utdanning, inntekt, bosted og lignende. Man finner større intergenerasjonelle endringer for disse variablene sammenlignet med de pre-industrielle variablene.

”Postindustrielle” variabler; reflekterer verdier på individnivå, og først og fremst de som har sitt utspring fra post-økonomiske behov. Sammenlignet med andre typer variabler, så vil disse verdipreferansene ha en mindre tilbøyelighet for å ta en institusjonell form. Men dersom de allikevel er dypt internalisert hos gitte individer, så kan de utgjøre basis for mulige mønstre i en langvarig politisk konfliktlinje.

Ved hjelp av komparative undersøkelser viser han til at både pre-industrielle og industrielle variabler påvirker velgeratferden (Inglehart 1977: 229), men at empiriske undersøkelser fra flere vesteuropeiske land allikevel skisserer en nedgang i

klassestemmegivingen (ibid: 215). Inglehart (1977: 230) skisserer også en forventet sammenheng mellom ”postindustrielle” variabler og partivalg. Han har nemlig en oppfatning om at postmaterialistiske verdier vil ha en betydning for partivalg ved at personer som verdsetter slike verdier har en større tilbøyelighet til å stemme på partier på venstresiden, sammenlignet med personer som verdsetter materialistiske verdier. En slik sammenheng knyttet han til den store oppblomstringen av nye politiske partier og bevegelser på venstresiden som fant sted på slutten av 1960-tallet. De nye venstrepartiene syntes å være inspirert av nettopp postmaterialistiske mål, og de så ut til å rekruttere velgere som var opptatt av nettopp disse verdiene (Inglehart (1977: 241). Inglehart (ibid: 243) viser allikevel til undersøkelser som viser at selv om postmaterialistene ser ut til å være mye mer tiltrukket til de nye venstrepartiene sammenlignet med de etablerte, så viser disse velgerne allikevel sympati med begge partigruppene. Dette kan begrunnes i at de politiske målene til det han benevner som den materialistiske venstresiden ikke er fundamentalt usammenlignbare med postmaterialistenes mål.

Inglehart (1990: 277) knytter ikke bare de grønne/venstresosialistiske partiene til en ny-politikk”-akse, men også de høyre-radikale og nasjonalistiske partiene. Denne aksen er ifølge ham ikke kongruent med de etablerte partitilknytningene, ved at de etablerte partiene på venstresiden ikke har tatt et standpunkt i saker som for eksempel holdning til atomvåpen og fredsbevegelsen som er viktige saker for postmaterialistene, og at det er nettopp dette som har ført til fremveksten av de nye partiene på venstresiden. På den andre siden har han også en teori om at når de etablerte partiene på høyresiden ikke klarer å tilfredsstille materialistiske behov slik som forebygging av kriminalitet, og problemer knyttet til immigrasjon og kulturelle endringer, så vil en materialistisk reaksjon finne sted. Inglehart nevner dannelsen av Front National i Frankrike som et eksempel på en slik reaksjon.

Et annet interessant trekk ved Ingleharts empiriske funn er at han viser til at materialistene har en tendens til å bli rekrutterte fra lavtlønnede yrker som tradisjonelt sett har støttet venstresiden, men postmaterialistene først og fremst tilhører middelklassen som tradisjonelt sett ville ha en større tilbøyelighet til å støtte

konservative partier (Inglehart 1977: 180). Det er allikevel viktig å presisere at Inglehart ikke refererer til den gamle middelklassen, men en ”ny” middelklasse. I en senere artikkel beskriver nemlig Inglehart (1984) hvordan verdiendringsprosessen ikke bare har medført til en ny verdidimensjon, men også en ny *gruppepolariseringsakse* som går på tvers av den tradisjonelle arbeiderklassekonfrontasjonen. Hans *gruppepolariseringshypotese* innebærer derfor at støtte til politisk endring vil komme fra en ny sosial base, bestående av høyt utdannede ungdomskull som tilhører etterkrigsgenerasjonene som vil ha størst tilbøyelighet til å støtte partier som fremmer postmaterialistiske verdier. Inglehart (1984: 57) er allikevel oppmerksom på at dette fenomenets betydning for velgeratferd kan være noe forsinket på bakgrunn av etablerte partitilhørighet og gruppetilknytninger.

Ingleharts (1984) *sakspolariseringshypotese* kan sies å være et viktig grunnlag for denne *gruppepolariseringshypotesen*, ved at den ny fremvoksende ”ny-politikk”-dimensjonen vil erstatte den tradisjonelle økonomiske høyre/venstredimensjonen som den viktigste basis for en endringsorientert politisk polarisering. Stridsspørsmål som kan kobles til MPM-dimensjonene vil derfor utgjøre en ny sakspolarisering, der materialistene vil ha en større tilbøyelighet til å støtte den etablerte orden, mens postmaterialistene derimot vil være relativt endringsorienterte.

1.2.4 – Et endimensjonalt eller todimensjonalt verdiendringsperspektiv?

Diskusjonen mellom Inglehart & Flanagan.

”Ronald Inglehart and I agree that important changes have been taking place in the values of mass publics in advanced industrial societies over the last three decades(...). Our theories of value change and our interpretation of how to best describe this value change phenomenon, however, differ in significant ways.”

(Flanagan 1982b: 123)

Sitatet innledningsvis kan sies å være en sterk implikasjon på at også Scott C. Flanagan kan knyttes til en endringsorientert tilnærming innenfor studiet av velgeratferd. Men Flanagans (ibid) utsagn viser allikevel at han er talsmann for en

tilnærming til verdiendringsperspektivet som er ulik den tilnærmingen man kan finne igjen hos hans forskerkollega Inglehart, og at disse to forfatterne også er uenige om hvordan man best kan beskrive dette verdiendringsfenomenet. Jeg vil nå forsøke å gjengi de mest sentrale punktene i denne diskusjonen for å forsøke å klargjøre hva de to forskerne strides om.

Diskusjonen mellom Inglehart og Flanagan er først og fremst en diskusjon om hva som er det mest treffende eller beste målet for å karakterisere den kulturelle endringsprosessen i avanserte industrisamfunn. Flanagan bruker resultater fra faktoranalyser av ulike datasett med varierende utvalg av holdningsspørsmål der han har trukket inn Ingleharts eget mål for å vise at Ingleharts MPM-indeks blander sammen to ulike og to tilnærmet uavhengige kulturelle motsetninger: en dimensjon for autoritær versus liberal orientering, og en for grad av materialistisk orientering. Han mener at disse to dimensjonene har ulike årsaker og effekter, og at de derfor bør holdes atskilt i analysene (Flanagan 1979; 1980; 1982a; 1982b; Flanagan & Lee 1988). Ved å separere de faktorene som omhandler økonomisk materialisme fra resten av Ingleharts skala, og samtidig lage en annen skala som berører prioriteter knyttet til økonomiske behov innenfor et offentlig domene, viser Flanagan (1982b: 102) til at denne nye skalaen får helt andre prioriteringer sammenlignet med den originale skalaen til Inglehart samt hans egen autoritær- frihetlig skala. Denne materialistiske dimensjonen han skisserer er nemlig et spørsmål om hvilken vekt som tillegges materielle forhold som for eksempel sikker jobb, god inntekt og bra bolig (Flanagan & Lee 1988: 24). Denne dimensjonen vil samtidig være mindre interessant i et kulturelt utviklingsperspektiv, ved at den er lite korrelert med alder (Flanagan 1982b: 102- 104).

Når det gjelder den andre dimensjonen til Flanagan, nemlig den autoritære – frihetlige verdipreferanseskalaen, så er det her den kulturelle endringsprosessen skjer. Han skisserer et funksjonalistisk- teoretisk perspektiv som legger vekt på tilfredsstillelsen av samfunnsmessige behov, og ikke de individuelle behovene som Inglehart fokuserer på. Det er den teknologiske utviklingen i industrialiserte samfunn som har gitt et materielt overskudd som tillater at sosiale og moralske føringer hos

individet svekkes, og at iboende behov for selvutfoldelse i større grad kan tilfredsstilles. Som eksempler på to ulike typer av slike moralske føringer nevner han skiftet fra nøysomhet til nytelse, og fra fromhet og selvdisiplin til sekularisme og ettergivenhet. Svekkelsen av sosiale føringer fører på den andre siden til en overgang fra lydighet til autoritetsskepsis og selvhevdning, og fra konformitet til uavhengighet (Flanagan 1982a: 405- 9). I senere arbeider fra Flanagan, har det derimot kommet frem at denne autoritær/frihetlig – dimensjonen hovedsakelig består av sosiale føringer, beskrevet som autoritet versus autonomi, og konformitet versus åpenhet (Flanagan & Lee 1988: 13). Hans hovedoppfatning er uansett at man oppnår et bedre mål for hva som karakteriserer kulturell endring i industrisamfunn ved å erstatte MPM-indeksen med den siste versjonen av hans indeks for autoritær- liberal orientering (ibid: 50).

Ifølge Hellevik (1993: 31) virker Ronald Inglehart på sin side til å oppfatte de to dimensjonene som Flanagan skisserer som mer eller mindre identiske, og betoner i stedet den store graden av enighet mellom de to forskerkollegaene ved å henvise til Flanagans subdimensjoner når han beskriver sine egne kulturelle typer:

”Furthermore, we agree that one important aspect of these changes has been a shift from Materialist (or “austerity” and “authoritarian”) values toward Post-Materialist (or “hedonistic” and “libertarian”) values.” (Inglehart 1982: 445).

1.2.5 Alternative utfordringer til Ingleharts hovedteori

Ifølge Van Der Waal & Achterberg (2006: 4) finnes det også alternative oppfatninger i tilknytning til hvilken retning verdiendringsprosessen i den postindustrielle samfunn beveger seg. Mens Inglehart (1997: 251) på sin side går så langt som å hevde at autoritære spørsmål vil dø ut fordi de ikke representerer det han benevner som ”the wave of the future”, er andre forskere uenige i at de materialistiske/autoritære verdiene ikke er en del av disse fremtidsstrømningene. De argumenterer derimot for et syn som innebærer at de nye kulturelle strømningene resulterer i en parallell oppblomstring av både postmaterialistiske/frihetlige verdier og materialistiske/autoritære verdier. Plotke (2001) kan også sies å være en representant

innenfor dette synet, og hans oppfatning er at de høyre-radikale bevegelsene på 1950-tallet var forløperen til de autoritære tendensene, og at den nye politiske kulturen er preget av en økende kulturell konflikt mellom de to ulike verdistrømningene. (Van der Waal & Achtenberg 2006: 5).

Den italienske forskeren Pietro Ignazi (1992; 2003) kan sies å være den fremste representanten for et tredje syn innenfor denne debatten. Han er opptatt av at den økende betydningen av postmaterialistiske/frihetlige verdier bidrar til å skape en autoritær mot-revolusjon som startet på slutten av 1970-tallet. En slik revolusjon innebærer en fremvekst av verdier som nasjonalisme, homogenitet, lov og orden, og ønsker om et sterkt lederskap – en verdireaksjon som Ignazi (ibid) har valgt å karakterisere som ”en stille mot-revolusjon”.

Van der Waal & Achtenberg (2006) har testet holdbarheten til disse tre ulike synene ved bruk av en kvantifisering av politiske prioriteringer fra partiprogrammer hentet fra 25 vestlige land i perioden 1946- 1998. De funnene de har gjort viser at de benevner som ”frihetlige” verdier har en økende betydning frem til 1975, men derimot en avtagende effekt etter dette tidspunktet. Når det gjelder de ”autoritære” verdiene, viser analysen at det ikke er tegn til noen spesiell endring i disse verdienes betydning før 1975, men at de derimot har økt sin betydning i stor grad etter 1975. På bakgrunn av disse funnene velger Van der Waal & Achtenberg (2006: 19-20) å konkludere med at Ignazis teori om ”en stille mot-revolusjon” gir det beste bildet på de kulturelle endringsprosessene som har funnet sted de siste tiårene.

1.3 Oppsummering og hypoteser

Sett i sammenheng med min hovedproblemstilling, så forventer Inglehart (1977: 230) at postmaterialistene vil ha en større tilbøyelighet til å stemme på de nye partiene på venstresiden, og ved en senere anledning knytter han samtidig de høyre-radikale partiene til ”ny-politikk”-aksen (Inglehart 1990: 277). Til tross for at funnene i undersøkelsen til Knutsen (1995: 30-38) fra 1990 viste at det ikke nødvendigvis var de nye partifamiliene som polariserte de ulike indeksene innenfor ”ny-politikk”-dimensjonen, så ønsker jeg allikevel å undersøke om en slik sammenheng kan sies å

---

eksistere i mine utvalgte land i 1990 og 1999/2000. Min problemstilling vil derfor bli testet i form av følgende hypotese:

H₁: *”Ny-politikk”-partiene polariserer konfliktdimensjoner med rot i det postindustrielle samfunn.*

Den teoretiske gjennomgangen, og da særlig bidraget til Van Der Waal & Achterberg (2006), synliggjorde samtidig at det er flere sentrale bidragsyttere på dette fagfeltet som alle tar sikte på å skissere verdiendringsprosessen i det postindustrielle samfunn. Med tanke på at Ingleharts (1977) verdiendringperspektiv har vært det mest anerkjente innenfor dette fagfeltet (Hellevik 1993: 26), så ønsker jeg derfor å undersøke om et slikt perspektiv også er i tråd med eventuelle verdiendringer i mine fem vesteuropeiske land i løpet av 1990-tallet. Ved å sammenligne de ulike landenes plassering på de tre verdiindeksene i henholdsvis 1990 og 1999/2000, vil jeg derfor fremsette følgende hypotese som skisserer den sammenhengen jeg forventer å finne:

H₂: *Verdiendringsprosessen i det postindustrielle samfunn indikerer en overgang fra anti-grønne, autoritære og materialistiske verdier til grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier.*

I tilknytning til den aktuelle verdiendringsprosessen, så nevner Inglehart (1977; 1984; 1990) flere sosiale grupperinger som han mener vil ha en større tilbøyelighet til å være opptatt av postmaterialistiske verdier. En av disse grupperingene er kvinner. Inglehart & Norris (2000: 458-459) viser til det de beskriver som endringer i kvinners velgeratferd de siste årene, ved at kvinner som tradisjonelt sett har støttet konservative partier har fått en stadig større tilbøyelighet til å stemme på partier på venstresiden. Det kan derfor være naturlig å forvente at en årsak til dette kan være at kvinnene har blitt mer opptatt av de verdier som disse partiene fronter. Jeg velger derfor å inkludere kjønn som en variabel i mine analyser, og følgende hypotese skisserer den sammenhengen jeg forventer å finne mellom kjønn og verdipreferanser:

H_{3a}: *Kvinner prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn menn.*

Yngre velgere er også en av de gruppene som Inglehart (1990: 103) trekker frem. På bakgrunn av omfattende analyser viser han som tidligere nevnt til at verdiendringsprosessen indikerer et inter- generasjonelt skifte fra en materialistisk til postmaterialistiske verdiorientering, der de yngste aldersgruppene verdsetter disse nye verdiene i mye større grad enn de eldre generasjonene. På bakgrunn av disse funnene mener jeg at det kan være fruktbart å inkludere *alder* i min analyse. Den sammenhengen mellom alder og ”ny-politikk”-verdier som jeg forventer å finne kan formuleres ved hjelp av følgende hypotese:

H_{3b}: *De yngre generasjonene prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn de eldre generasjonene.*

Sett i sammenheng med Inglehart *gruppepolariseringshypotese* som ble presentert under pkt. 1.2.3, så impliserer en slik hypotese at verdiendringsprosessen ikke bare har bidratt til dannelsen av en ny verdidimensjon, men også en ny gruppepolariseringsakse som går på tvers av den tradisjonelle klassekonfrontasjonen. Og som et resultat av dette vil altså støtte til politisk endring komme fra en ny sosial base befestet i en ”ny” middelklasse bestående av høyt utdannede ungdomskull som tilhører etterkrigs generasjonene. På bakgrunn av denne hypotesen så mener jeg derfor at det også vil være interessant å inkludere variabelen *utdanning* i min analyse. Følgende hypotese skisserer den sammenhengen mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier som jeg forventer å finne:

H_{3c}: *Personer med høy utdanning prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn personer med lav utdanning.*

Sett i sammenheng med at jeg forventer at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere vil være mer opptatt av grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn menn og eldre og lavt utdannede velgere, så kan det derfor også være interessant å undersøke om dette også tilsier at disse grupperingene har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier. For kjønns vedkommende, så kan man altså forvente at en slik sammenheng eksisterer ut ifra funnene fra Inglehart & Norris’

(2000: 458-459) analyser. Følgende hypotese skisserer den sammenhengen mellom kjønn og partivalg som jeg derfor forventer å finne:

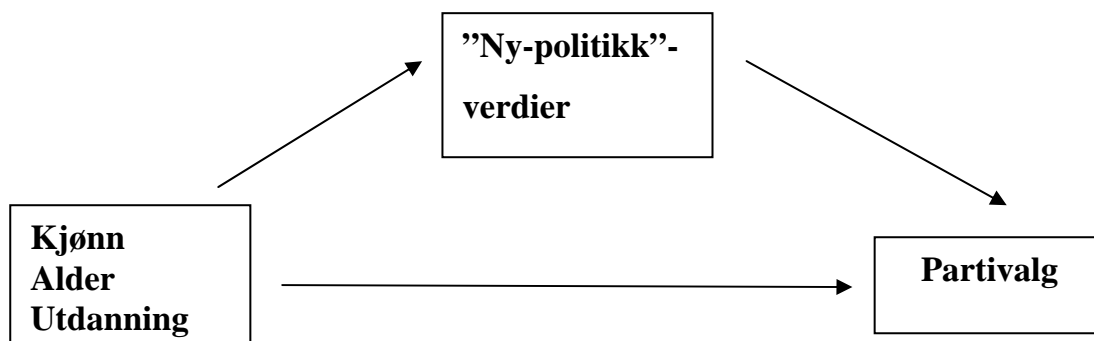
H_{4a}: *De grønne/venstresosialistiske partiene har de største kvinneandelene.*

Inglehart (1984: 57) hevder som tidligere nevnt at den ”nye” middelklasse bestående av høyt utdannede ungdomskull også vil ha den største tilbøyeligheten til å støtte partier som fremmer postmaterialistiske verdier. Det vil derfor være naturlig å tenke seg at det både eksisterer en sammenheng mellom både alder og partivalg, og at det samtidig er en sammenheng mellom utdanning og partivalg. De to følgende hypotesene vil bli benyttet til å teste disse forholdene:

H_{4b}: *De grønne og venstresosialistiske partiene har det yngste elektoratet.*

H_{4c}: *De grønne og venstresosialistiske partiene har det høyest utdannede elektoratet.*

Ingleharts (1984: 32) gruppepolariseringshypotese kan også sies å indikere at det ikke bare eksisterer bivariate sammenhenger mellom alder, utdanning og henholdsvis ”ny-politikk”-verdier og partivalg, men at også en betydelig andel av effekten til sosial struktur på partivalg går via ”ny-politikk”-verdier. Jeg vil også forvente at det finnes en tilsvarende sammenheng mellom kjønn, ”ny-politikk”-verdier og partivalg. Figur 1.1 beskriver de multivariate sammenhengene mellom uavhengige og avhengig variabel som jeg forventer å finne:

Figur 1.1 Forventede sammenhenger mellom uavhengige og avhengig variabel

Disse skisserte sammenhengene vil bli testet på to forskjellige måter. Jeg vil først undersøke hvor stor andel av effekten til sosial struktur på partivalg som går via ”ny-politikk”-verdier, formulert ved hjelp av **H₅**:

H₅: *Kjønn, alder og utdanning har en indirekte effekt på partivalg via ”ny-politikk”-verdier.*

Sammenhengene som fremgår av Ingleharts (1982: 32) gruppepolariseringshypotese og kjønns effekt på partivalg via ”ny-politikk”-verdier vil også bli testet mer spesifikt. Den siste hypotesen vil derfor bli formulert på følgende måte:

H₆: *”Ny-politikk”-verdier forklarer i stor grad at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn menn, eldre og lavt utdannede velgere.*

1.4 Disposisjon

Jeg har nå presentert det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for denne oppgaven, og samtidig gjort rede for min hovedproblemstilling og relaterte hypoteser som jeg ønsker å teste. I oppgavens neste kapittel ønsker jeg å se nærmere på hva som kjennetegner partisystemets fremvekst i de fem vesteuropeiske landene som utgjør mine undersøkelsesobjekter. I denne gjennomgangen vil det bli lagt et særlig fokus på oppblomstringen av ”ny-politikk”-partier, samt at jeg vil forsøke å skissere hvilke strukturelle konsekvenser disse partienes fremvekst har fått for de respektive partisystemene. Valgresultatene for hvert enkelt land fra og med slutten av 1980-tallet og frem til årtusenskiftet vil også bli presentert, og oppslutningen om ”ny-politikk”-partiene vil samlet sett bli benyttet til å si noe hvilken retning jeg forventer at verdiendringsprosessen i Vest-Europa har beveget seg i løpet av 1990-tallet.

I kapittel 3 vil jeg først gjøre rede for valg av metode og datamateriale. Jeg vil deretter beskrive operasjonaliseringen av de avhengige og uavhengige variablene som vil inngå i de bivariate og multivariate analysene, samt hvilke statistiske mål og

analysemetoder som vil bli benyttet. Selve analyseresultatene vil bli presentert i kapittel 4, 5 og 6. I kapittel 4 vil jeg undersøke hvorvidt H_1 og H_2 kan sies å ha fått støtte fra analyseresultatene, ved å kartlegge hvilke partifamilier som polariserer ”ny-politikk”-dimensjonen, samt i hvilken retning verdiendringsprosessen i de fem vesteuropeiske landene har beveget seg i løpet av 1990-tallet. I det etterfølgende analysekapittelet vil H_{3abc} og H_{4abc} bli testet ved å undersøke hvorvidt kvinner, yngre og høyt utdannede er mer opptatt av grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn menn, eldre og lavt utdannede, og om de førstnevnte sosiale grupperingene også har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstre sosialistiske partier. Analysen av de multivariate sammenhengene mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og partivalg vil bli gjengitt i kapittel 7. Her vil jeg først undersøke hvorvidt H_5 kan sies å få støtte av analyseresultatene, ved å kartlegge hvor stor andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg som går via ”ny-politikk”-verdier. Jeg vil deretter se nærmere på om ”ny-politikk”-verdier i stor grad forklarer at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn menn, eldre og lavt utdannede velgere, i tråd med H_6 . I avslutningskapitelet vil oppgavens viktigste punkter og funn bli oppsummert, samt at eventuelle interessante avvik fra analyseresultatene vil bli kommentert. På bakgrunn av denne diskusjonen og oppsummeringen vil jeg helt til slutt avrunde med noen konkluderende betraktninger.

---

2 Fremveksten av ”ny-politikk”-partier i fem vesteuropeiske land

Alle de fem landene som inngår i min analyse har de siste tiårene opplevd merkbare endringer innenfor det eksisterende partisystemet i form av *dealignment* og en oppblomstring av ”ny-politikk”-partier (Broughton & Donovan 1999). Disse partiene som kan sies å tilhøre ”nye” partifamilier med sin grønne/venstresosialistiske eller høyrradikale profil, blir som nevnt innledningsvis vanligvis assosiert med verdikonflikter med rot i det postindustrielle samfunn (Knutsen 1995: 2). I dette kapittelet vil jeg se nærmere på hva som karakteriserer partisystemet i henholdsvis Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark både før og etter de aktuelle endringene. Mitt hovedfokus vil være å beskrive hvor *omfattende* disse endringene har vært med tanke på oppslutningen om ”ny politikk”-partiene sammenlignet med oppslutningen om de partiene som kan sies å representere de ”gamle” eller etablerte partifamiliene. Andre nye partier som enten kan sies å tilhøre de etablerte partifamiliene eller ikke kan sies å tilhøre en spesiell partifamilie vil også regnes med under oppslutningen til de ”gamle” partiene i denne gjennomgangen.

På bakgrunn av at jeg i den senere analysen skal se nærmere på datamateriale fra 1990 og 1999/2000, velger jeg å konsentrere meg om de aktuelle partienes oppslutning ved parlamentariske valg fra og med slutten av 1980-tallet og frem til begynnelsen av det 21. århundre. Sett i sammenheng med oppgavens hovedproblemstilling, så vil det være særlig interessant å sammenligne oppslutningen til de venstresosialistiske og grønne partiene innenfor et land med oppslutningen om de høyrradikale partiene. Som nevnt under pkt. 1.4, vil denne oppslutningen samlet sett bli benyttet til å si noe om hvilke retning jeg forventer at verdiutviklingsprosessen i disse fem landene har beveget seg i løpet av 1990-tallet.

Før jeg tar fatt på den landsspesifikke gjennomgangen, vil jeg starte med å kort gjøre rede for noen sentrale *partisystemtypologier*. Typologiene vil bli anvendt til å beskrive partisystemstrukturen i det enkelte land både før og etter fremveksten av

---

”ny-politikk”-partiene. En slik strukturering kan dermed bidra til å skape en bedre forståelse for hvilke vilkår disse partiene hadde for å vokse frem, og samtidig hvordan de har klart å etablere seg i det nye partisystemet.

2.1 Ulike partisystemtypologier

Innenfor klassiske partisystemtypologier har det vært vanlig å dele partisystemene inn i toparti- og flerpartisystemer. Med boken *Parties and Party Systems: A framework for analysis, Volume 1* presenterte Giovanni Sartori i 1976 sitt ambisiøse bidrag på dette forskningsområdet som i hovedsak fremsto som en kritikk av de eksisterende typologiene. Hans teori har i ettertid blitt trukket frem som særlig betydningsfull innenfor fagfeltet blant annet av Egemose Grib (2000:101) og Broughton & Donovan (1999:5). Sartoris (1976: 121) utgangspunkt er at partisystemets format i form av antall såkalt relevante partier påvirker partisystemets mekanikk. Og for å gjøre det enklere å sammenligne partisystemet på bakgrunn av deres format foreslår han en kategorisering av partisystemet bestående av syv ulike klasser (ibid: 125). Sartoris teori er meget omfattende, og jeg har derfor valgt å kun anvende enkelte deler av hans typologi for å karakterisere partisystemene i de fem vesteuropeiske landene både før og etter fremveksten av ”ny-politikk”-partier. Denne avgrensningen kan også begrunnes på bakgrunn av at hans teori er konstruert med utgangspunkt i de etablerte partisystemene, og at enkelte deler derfor ikke er like anvendbare for å beskrive de endringene som har skjedd etter fremveksten av ”ny politikk”-partiene. Jeg vil nå presentere de delene av Sartoris (1976) teori som jeg kommer til å benytte meg av for å beskrive partisystemstrukturen i henholdsvis Frankrike, Tyskland, Danmark, Belgia og Østerrike.

Tre av Sartoris (1967) syv kategorier har vanligvis blitt brukt i Broughton & Donovans (1999) bok *Changing Party Systems in Western Europe* til å beskrive partisystemene i Vest- Europa både før og etter endringene. Disse tre kategoriene er henholdsvis *topartisystemer*, *moderat pluralisme* og *ekstrem pluralisme*. Hvis vi starter med den første gruppen, så hevder Sartori (1976:125) at denne typen av partisystemer ikke er vanskelige å identifisere dersom de to partiene har en absolutt

majoritet. Dersom dette ikke er tilfelle og partisystemet inneholder flere enn to partier, så vil det derimot være snakk om et *flerpartisystem*. Han finner det derimot vanskeligere å skille mellom de to formene for flerpartisystemer som han beskriver som kjennetegnet av *ekstrem* eller *moderat pluralisme*. Det viktigste forskjellen mellom disse to typene av flerpartisystemer mener han allikevel er at den ideologiske avstanden mellom partiene er større i et partisystem som er preget av *ekstrem pluralisme*, sammenlignet med et partisystem som er preget av *moderat pluralisme* (Sartori 1976: 126).

Også Blondels (1968) partisystemtypologisering har blitt mye anvendt for å karakterisere vesteuropeiske partisystemer. Som tidligere nevnt hevdet Sartori (1976: 127) at topartisystemer ikke er vanskelige å identifisere så lenge to partier har en absolutt majoritet av stemmene. Blondel (1968) på sin side velger derimot å skille mellom *topartisystemer*, *2 ½-partisystemer* og *flerpartisystemer med eller uten et dominant parti*. Når det gjelder skillet mellom de to første kategoriene, hevder han at de partisystemene der to store partier fikk mellom 66 og 90 % av stemmene kunne beskrives som et 2 ½-partisystem. Dersom de to store partiene hadde over 90 % av stemmene var det derimot reelt å snakke om et topartisystem. Jeg kommer til å benytte Blondels (1968) typologi i den landspesifikke gjennomgangen som nå følger i de tilfellene der det kan være aktuelt å skille mellom topartisystemer og 2 ½-partisystemer og der denne typologien vil være mer nyansert enn Sartoris (1976) tilnærming.

2.2 Frankrike – et polarisert flerpartisystem

Frankrike har stått frem som en innovatør når det gjelder dannelsen av politiske partier, ved at de første ”partiene” oppsto allerede under den franske revolusjon i form av dannelsen av såkalte klubber (Heidar & Berntzen 1998: 231). Det franske partisystemets historie har i ettertid vært preget av landets hyppige regimeendringer. Denne gjennomgående komplekse og skiftende strukturen har blant annet bidratt til at mange av de partiene som oppsto under den 3. republikk (1870-1940) og under den 4. republikk (1946- 1958) ikke eksisterte i sin etablerte form på 1990-tallet. På

---

bakgrunn av dette så har jeg derfor valgt å fokusere på de partiene som utgjør det franske partisystemet under den femte republikk, og samtidig kort beskrive disse partienes historikk og ideologi.

I følge Hanley (1999: 57) skilte partisystemet under den 5. republikk (1958-) seg vesentlig fra dets forgjenger. Mens høyresiden under den 4. republikk hadde vært preget av løse grupperinger, hadde man derimot et veldig sterk høyreside etter 1958 med Gaullistpartiet i spissen. Denne grupperingen ble dannet i 1947 med mål om å utgjøre et alternativ til de andre partiene. Partiet fremsto som særegent innenfor den konservative partifamilien og representerte ideologisk sett nasjonalisme og karismatisk populisme og et direkte forhold mellom folk og myndigheter. Under første periode av den 5. republikk sto partiet som har endret navn utallige ganger frem som et catch-all parti, og i 1976 så tok Jacques Chirac over lederskapet for det ”nygaullistiske” partiet *Rassemblement pour la République* (RPR). På den franske høyresiden har også partiføderasjonen *Union de la Démocratie Française* (UDF) spilt en sentral rolle under den femte republikk. Denne partiføderasjonen ble opprinnelig dannet som en valgallianse som skulle støtte opp om Giscard d'Estaings presidentstyre i 1978 (Hanley 1999:57), og besto ved dannelsen av flere mindre høyre- og sentrumspartier som blant annet *Parti Radical*, *Parti Républicain* (PR) og *Centre des Démocrates Sociaux* (CDS). PR som opprinnelig var et klassisk høyreparti (Heidar & Berntzen 1998: 234-235) endret navn til *Démocratie Libérale* (DL) i 1997 og gikk ut av UDF. Av hensyn til konsistensen i den senere analysen vil partiet allikevel bli gruppert under UDF.

På venstresiden kunne man derimot finne mer etablerte partier. Kommunistpartiet *Parti Communiste Français* (PCF) ble stiftet i 1920 og var inntil slutten på 1970-tallet det nest største kommunistpartiet i Vest-Europa. PCF hadde sin storhetstid under den fjerde republikk, og oppnådde 29 % av stemmene i 1946. Partiet hadde derimot en synkende oppslutning under den femte republikk, og fikk sin laveste oppslutning hittil i 1993 med kun 9 % av stemmene (jf. tabell 2.1a). Også sosialistpartiet *Parti Socialiste* (PS-F) som ble dannet i 1972 hadde gamle røtter, og var dannet på bakgrunn av sosialistpartiet fra 1905, *Section Française de*

---

l'Internationale Ouvrière (SFIO) samt andre små grupperinger på venstresiden (Hanley 1999: 57). Frankrike har også en ekstrem venstreside, bestående av små trotskistiske partier som blant annet Ligue Communiste Révolutionnaire (LCR) og Lutte Ouvrière (LO) (Knutsen 2006). Disse partiene som har stilt felles lister ved flere valg på slutten av 1990-tallet (Ministry of the Interior 2007) har derimot hatt en minimal oppslutning i den aktuelle perioden (jf. tabell 2.1a).

De tradisjonelle partiene på høyre- og venstresiden i den femte republikk kan sies å avspeile tradisjonelle konfliktlinjer innenfor fransk politikk som blant annet klassekonflikten og rural/urban-dimensjonen (Hanley 1999: 65). Når det gjelder partisystemstrukturen, så hadde man frem til 1986 det som Heidar & Berntzen (1998:238) betegner som "det bipolare firepartisystemet". Dette systemet er kjennetegnet ved at det har bestått av to blokker, sentrum/høyre med gaullistene og UDF, og venstre med PS og PCF.

Valget i 1986 skulle bidra til å markere enda en endring i det franske partisystemet. Endringen i valgordningen fra majoritetsvalg til PR i 1986 førte nemlig til at det første "ny-politikk"-partiet *Front National* (FN) ble representert i nasjonalforsamlingen. Partiet som ble dannet allerede i 1972 fikk sitt store parlamentariske gjennombrudd ved dette valget ved å oppnå 10 % av stemmene. Partiet hadde også betydelig oppslutning ved valgene på 1990-tallet (jf. tabell 2.1b). Med lederen Jean-Marie Le Pen i spissen, har FN forfektet en høyreekstrem og fremmedfiendtlig ideologi som blant annet gir franske immigranter skylden for alt fra stor arbeidsledighet til moralsk dekadanse (Heidar & Berntzen 1998: 236). Indre stridigheter mellom Le Pen og partiets andrekandidat Bruno Mégret som både gjaldt maktkamp innad i partiet samt at Le Pen ikke gikk med på Mègrets ønske om at FN skulle samarbeide med de andre partiene på de franske høyresiden ved valget i 1997, førte til en splittelse i FN i 1999 (Hainsworth 2000: 52-53). Mégret og hans tilhengere gikk ut partiet, og dannet etter hvert partiet Mouvement National Républicain (MNR) (Bell & Criddle 2002: 646). Ifølge Kitschelts (1996: 55) analyser så har de høyreradikale kreftene spilt en signifikant rolle i det franske partisystemet.

Også de grønne kreftene fikk sine partier i Frankrike i løpet av 1980-tallet. De franske naturvernerne stilte for første gang til valg i 1973, men personlige motsetninger bidro til flere splittelser. I 1984 ble det grønne partiet *Les Verts* (LV) stiftet, samt at miljøvernministeren i den sosialistiske regjeringen startet sitt eget parti i 1990, *Génération Ecologie* (GE). Partiet som ble velsignet av president Mitterand hadde som mål å sette det andre grønne partiet sjakk matt, men resultatet ble imidlertid at Frankrike fikk to store grønne partier. Mens LV har hevdet at GE består av ekte miljøvernere, mener sistnevnte parti på sin side at de er mer realistiske miljøforkjempere. Etter at ingen av partiene klarte å få parlamentsrepresentasjon ved valget i 1993, valgte de å stille felles liste ved valget i 1997 og fikk 6.8 % av stemmene (Heidar & Berntzen 1998: 236).

Tabell 2.1 Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år, 1988-2002

a) De "gamle" partiene

Partifamilier	"Ny-politikk"-partier	1988	1993	1997	2002
Kommunistiske	PCF	11,2	9,2	9,9	4,9
Sosialistiske/sosialdemokratiske	PS-F	36,6	17,6	23,5	23,8
Liberale	UDF	18,6	19,1	14,2	4,8
Konservative	RPR (UMP)²	19,1	20,4	15,7	33,4
Andre relevante partier	Den ekstreme venstresiden	0,4	1,8	2,5	3,0
Sum, oppslutning:		85,9	68,1	65,8	69,9

¹Etter første runde i presidentvalget i 2002 gikk gaullistene sammen med flere mindre partier på den radikale høyresiden og dannet *Union pour la Majorité Présidentielle* (UMP) (senere *Union Pour Mouvement Populaire* (UMP)) for å sikre flertall for president Chirac i parlamentsvalget (Haegel 2004: 193).

b) "Ny-politikk"-partiene

Partifamilier	"Ny-politikk"-partier	1988	1993	1997	2002
Grønne	LV	0,4	4,8	-	-
	GE	-	3,6	-	-
	Ecologistes¹	-	-	6,8	4,4
Høyre-radikale	FN-F	9,8	12,4	14,9	11,1
	MNR	-	-	-	1,1
Sum, oppslutning:		10,2	20,8	21,7	16,6

¹Valgsamarbeid mellom Les Verts og Génération Ecologie ved valget i 1998 og 2002.

Kilder: Heidar & Berntzen 1998 (235: tabell 6.2.2) Bell & Criddle 2002 (659: tabell 3). Ministry of the Interior 2007:

http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_votre_service/elections/resultats.

Det fremgår av tabell 2.1a og tabell 2.1b at FNs oppslutning har økt betydelig på 1990-tallet, og at de ”gamle” høyrepartiene samtidig har hatt en nedgang i oppslutningen i samme periode. Også den grønne alliansen har fått svekket sin oppslutning i løpet av 1990-tallet. Hanley (1999: 67) hevder allikevel at det franske partisystemet som eksisterer på 1990-tallet allikevel er preget av en *moderat polarisering*, og ikke en *ekstrem pluralisme*. Årsaken til dette er skyldes trolig mekanismene innenfor det franske valgsystemet som ble endret tilbake til flertallsvalg i 1988 (Heidar & Berntzen 1998: 236). FN fikk nemlig ca 10 % av stemmene ved valget i både 1988 og 1986, men endringer i valgsystemet bidro på den andre siden til at partiet gikk fra 35 til kun én representant i parlamentet.

2.3 Tyskland- fra 2 ½-partisystem til moderat pluralisme

Historien til det tyske partisystemet skiller seg på mange måter fra andre vesteuropeiske partisystemers historie ved at man opplevde en høy grad av stabilitet frem til 1.verdenskrig, mens Weimar-republikkens periode som fulgte i kjølvannet av denne krigen var preget av svært vanskelige økonomiske og politiske forhold som bidro til å skape et ustabil partisystem. Denne ustabiliteten resulterte i seksjonalisering, fragmentering og polarisering som igjen førte til at partisystemet kulminerte da det nasjonalsosialistiske partiet NSDAP etablerte sitt diktatur i 1933- et diktatur som besto frem til nazi-Tysklands fall i 1945 (Jeffery 1999: 96-99). I årene etter 2.verdenskrig ledet Den kalde krigens dynamikk til dannelse av to tyske stater, den kommunistiske ettpartistaten DDR i øst, og den demokratiske republikken BRD i vest (Jeffery 1999:96). På bakgrunn av at det etter 1945 kun var reelt å snakke om dannelsen av et nytt *partisystem* i Vest-Tyskland, så vil derfor utviklingen innenfor BRD stå i fokus i perioden frem til Tysklands gjenforening i 1989.

I det nye republikken som vokste frem i vest var det tre partier som skulle komme til å utgjøre kjernen i partisystemet frem til begynnelsen av 1980-tallet. Mens *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (SPD) var et sosialdemokratisk arbeiderparti som hadde røtter tilbake til Weimar-republikken, så fremsto det kristendemokratiske partigrupperingen *Christlich-Demokratische Union*

(CDU)/*Christlich-Soziale Union* (CSU) som et helt nytt parti. Denne grupperingen består av to selvstendige partier, en nasjonal, og en mer konservativ og nasjonalistisk fløy som fremdeles kun stiller til valg i delstaten Bayern. Det siste partiet som klarte å etablere seg i det nye vesttyske partisystemet var det liberale partiet *Freie Demokratische Partei* (FDP). Dette partiet var etablert som et forsøk på å gjenforene den oppsplittede tyske liberale tradisjonen (Jeffery 1999:97- 102).

Det vesttyske partisystemet var preget av en veldig høy grad av stabilitet gjennom flere tiår etter konsolideringen på begynnelsen av 1960-tallet, og fremsto i denne perioden som et 2 ½-partisystem i lys av Blondels (1968) klassifisering, med en moderat sentrumsrettet politikk der CDU/CSU og SPD var de to store partiene som byttet på regjeringsmakten, mens FDP utgjorde et koalisjonsalternativ for begge parter (Jeffery 1999:97). Når det gjaldt konfliktlinjer, så har Linz (1967: 286) hevdet at de to viktigste konfliktlinjene i Tyskland tradisjonelt sett har vært konflikten på arbeidsmarkedet og religion, mens den tredje viktigste konfliktlinjen er sentrum/periferi.

På slutten av 1970-tallet begynte det stabile tyske systemet derimot å slå sprekker ved at det vokste frem en økt misnøye med de etablerte partiene. Ifølge Jeffery (1999: 109-110) var årsaken til dette både at de to store partiene fremsto som ideologisk sett for like og forvirret velgerne, samt at begge slet med å holde på sine velgere. Mens SPD på sin side hadde store problemer med å håndtere den fremvoksende venstresiden, så klarte ikke CDU/CSU å sette tilstrekkelig politisk substans bak en mer markedsorientert økonomisk politikk. Denne misnøyen bidro til å skape muligheter for nye partialternativer både på den radikale venstre – og høyresiden (Leggewie 1987; Pappi 1990: 38; Kitschelt 1996: 213). Og et tydelig tegn på *dealignment* i det vesttyske partisystemet var gjennombruddet til ”ny-politikk”-kreftene på venstresiden etter 1983 representert ved det grønne partiet *Die Grünen*. Dette partiet ble dannet i 1980 og markedsfører seg som et alternativ til de tradisjonelle partiene og deres vekstideologi (Rivedal 2000: 86). Ifølge Sontheimer (1993: 205) har dette partiet både vært foregangsfigur for og prototypen av grønne

---

parti i Vest-Europa, samtidig som at flere forskere innenfor ny-politikkfeltet ser på etableringen av dette partiet som et resultat av fremveksten av en MPM-konfliktlinje i Tyskland (Frankland 1989, Ljiphart 1999, Inglehart 1977; 1984; 1986; 1999, Müller & Rommel 1989, 1993). Müller Rommel (1995: 402) hevder på bakgrunn av flere studier av det grønne partiets velgere, at ca. 50-60 % av de som stemmer på die Grünen er rene postmaterialister.

Etter å ha vokst jevnt og trutt på 1980-tallet og fått en oppslutning på hele 8.3 % av stemmene ved valget i 1987, klarte Die Grünen derimot ikke å komme over sperregrensen ved det første alltyske valget i 1990. De grønne kreftene ble likevel representert i Bundestag etter dette valget ved at alliansen mellom borgerrettighetsføderasjonen Bündnis '90 og Die Grünen i Øst-Tyskland klarte å komme over sperregrensen i øst. I 1993 valgte Die Grünen å slå seg sammen med dette partiet for å styrke de grønne partienes representasjonsmulighet ved valget i 1994 (Heidar & Berntzen 1998: 218-219).

Også på høyre ytterfløy i det tyske partisystemet kunne man skimte fremveksten av nye partier. De høyreekstreme kreftene i form av partigrupperinger innenfor tysk politikk hadde allikevel vært tilstedeværende siden slutten av 1940-tallet, men de hadde allikevel ikke klart å gjøre seg gjeldene på nasjonalt nivå før på slutten av 1980-tallet (Kitschelt 1999: 219). Etter den tyske gjenforeningen i 1990 var det tidligere DDR sterkt preget av økonomiske problemer, og økt innvandring fra Øst-Europa etter kommunismens sammenbrudd førte til et oppsving for høyreekstremister og rasister. *Die Republikaner* (REP) var et høyreradikalt parti som forsøkte å utnytte denne situasjonen politisk (Heidar & Berntzen 1998: 219). Partiets politikk var sentrert rundt å forhindre asylsøkere til Tyskland, motstand mot de etablerte partiene samt patriotisme (Kitschelt 1997: 217). I 1990 klarte REP som det første høyreradikale partiet å bli representert i Bundestag (jf. tabell 2.2b)

På begynnelsen av 1980-tallet begynte også et annet høyreradikalt parti å øke sin innflytelse i de nordlige delene av Tyskland. *Deutsche Volksunion* (DVU) hadde røtter i nynazistiske organisasjoner og hadde en politisk plattform som hadde mange

---

likhetstrekk med REP (Kitschelt 1996: 218-219). Verken REP eller DVU har allikevel ikke klart å komme over 5 % -sperregrensen ved parlamentariske valg på 1980-tallet (Heidar & Berntzen 1998: 220) eller på 1990-tallet (jf. tabell 2.2b). Ifølge Kitschelt (ibid: 206) har den tyske høyresiden i likhet med mange andre høyreradikale partier på 1990-tallet vært preget av autoritære, etnosentriske og fremmedfiendtlige elementer. Men flere faktorer som blant annet at de tyske høyreradikale partiene ikke klarte å absorbere en markedsliberalistisk politikk, at partiene har hatt et mye mer begrenset elektorat sammenlignet med andre vesteuropeiske partier på høyresiden, samt at de ikke helt klarer å kvitte seg med de nasjonalsosialistiske tendensene, gjør at Kitschelt (ibid: 239) konkluderer med at den tyske ekstreme høyresiden representerer et hybrid fenomen. Disse partiene har derfor ikke lykkes på samme måte som andre vesteuropeiske partier innenfor samme partifamilie. Tyskland blir allikevel gruppert innenfor den gruppen av land som regnes for å ha betydningsfulle krefter på den radikale høyresiden (Kitschelt 1996: 54).

I de første månedene etter Berlinmurens fall i november 1989, blomstret en hel rekke partier opp i Øst-Tyskland. Blant de partigrupperingene som sto sentralt i denne perioden var borgerrettighetsbevegelser som *Demokratie Jetzt* (DJ), *Neues Forum* (NF) og *Demokratische Aufbruch* (DA) som kjempet for et demokratisk og gjenforent Tyskland. Flere av disse borgerrettighetsbevegelser slo seg etter hvert sammen til det såkalte *Bündnis '90* (Glaessner 1999: 521- 538) som videre allierte seg med de nye grønne partigrupperingene (Heidar & Berntzen 1998: 219). Ved siden av borgerrettighetsbevegelser og de grønne, kunne man samtidig finne partigrupperinger som CDU/CSU, SPD og FDP som i første omgang fremsto som egne østtyske "søsterpartier" ved siden av de etablerte vesttyske partiene. Foran det første alltyske valget i 1990 ble disse partiene absorbert av moderpartiene i vest, samtidig som det nye østtyske liberale partiet *Liberale Demokratische Partei* (LDP) slo seg sammen med FDP (Glaessner 1999: 536- 538), og det kristendemokratiske partiet *Deutsche Sozialchristliche Union* (DSU) gikk sammen med CSU (Heidar & Berntzen 1998: 220). I tillegg til de etablerte partiene med sine innlemmede østtyske

fløyer, klarte også etterfølgeren av det gamle østtyske kommunistpartiet, *Partei des Demokratischen Sozialismus* (PDS) å etablere seg i det nye tyske partisystemet (jf. tabell 2.2a).

Tabell 2.2 De tyske partienes andel av stemmene (%), utvalgte år 1990¹-2002

a) De ”gamle” partiene

Partifamilier	”Gamle” partier	1990	1994	1998	2002
Kommunistiske	PDS	2,4	4,4	5,1	4,0
Sosialistiske/sosial-demokratiske	SPD	33,5	36,4	40,9	38,5
Liberale	FDP	11,0	6,9	6,2	7,4
Kristendemokratiske	CDU/CSU	43,8	41,4	35,1	38,5
	Sum, oppslutning:	90,7	89,1	87,3	88,4

b) ”Ny-politikk”-partiene

Partifamilier	”Ny-politikk” partier	1990	1994	1998	2002
Grønne	Alliance 90/Die Grünen	1,2	7,3	6,7	8,6
	Die Grünen	3,8	-	-	-
Høyre-radikale	REP	2,1	1,9	1,8	0,6
	DVU	-	-	2,1	-
	Sum, oppslutning:	7,1	9,2	9,7	9,2

Kilder: Election Resources on the Internet:

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=1990>

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=1994&land=DE>

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=1998&land=DE>

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=2002>

Tabell 2.2a og tabell 2.2b viser at de ”gamle” partiene har en meget solid og høy samlet oppslutning sammenlignet med ”ny-politikk”-partiene ved de aktuelle valgene, men at de nye partienes inntog på den politiske arenaen likevel har bidratt til å endre det tyske partisystemet. Ifølge Hanley (1999: 97) så kunne det se ut som man ville få et polarisert flerpartisystem ved den grønne venstresidens fremmarsj. Men lav oppslutning både for de grønne, samt de nye høyre-radikale partiene på 1990-tallet

¹Valgresultatet fra 1990 er hentet fra det første alltyske valget.

peker i retning at det tyske partisystemet i dette tiåret kun har vært preget av *moderat pluralisme* i tråd Sartoris (1976) terminologi.

2.4 Østerrike – fra moderat til polarisert pluralisme?

Det østerrikske partisystemet i etterkrigstiden var lenge kjennetegnet av en meget stor grad av stabilitet og *alignment*. Dette skyldes hovedsakelig de såkalte *Lager* eller segmenterte subkulturene i landet, som innebar at det var vanlig at folk levde fra ”vugge til grav” innenfor sin subkultur og støttet det partiet som representerte subkulturen (Luther 1999: 119-123). De ulike partiene med sine tilhørende subkulturer har avspeilt de tradisjonelle østerrikske konfliktlinjene klasse, religion og by - land.

To store massepartier har vært dominerende i etterkrigstiden; *Sozialistische Partei Österreich* (SPÖ) og *Österreichische Volkspartei* (ÖVP). Disse to partiene hadde mellom 90 og 94 % av setene i det østerrikske parlamentet fra 1945 til 1983, og er direkte etterkommere av utenomparlamentariske bevegelser som oppsto på slutten av 1800-tallet, der hver av disse bevegelsene var organisert rundt en *Lager*. Mens ÖVP har sine røtter i det klerikale anti-kapitalist partiet CSP som ble dannet for å representere den katolske - konservative subkulturen, så var forløperen til SPÖ det anti-klerikale sosialdemokratiske arbeiderpartiet SDAP. Det såkalte ”tredje” *Lager* bestående av antiklerikale og antisosialistiske østerrikere som hovedsakelig var ansatt i servicenæringen, men denne grupperingen klarte ikke å danne et stort masseparti mye på grunn av de andre store partienes dominans. I 1949 dannet de ble allikevel *Verband der Unabhängigen* (VdU) dannet, et parti som kun besto frem til 1956 da det ble erstattet av *Freiheitliche Partei Österreichs* (FPÖ).

Etter mange år med *alignment* opplevde Østerrike en *depillariseringsprosess* og *dealignment* etter 1970, ved at andelen av SPÖ og ÖVP-velgere som tilhørte de respektive subkulturene sank med ca 30 % mellom 1972-1990 innenfor begge partiene (Luther 1999: 130). Også innenfor partisystemet var radikale endringer i ferd med å skje. I 1982 ble nemlig to grønne partier dannet. Først ute var *Alternative Liste Österreichs* (ALÖ) som ble dannet av aktivister fra økologi-, kvinne-, freds-, og

---

studentbevegelsene. Bare noen uker senere ble *Vereinte Grünen Österreichs* (VGÖ) grunnlagt av mer moderate grupper som hadde deltatt i kampen mot atomkraft. Dette partiet har betraktet seg som en politisk sentrumsgruppering, opptatt av tradisjonelt miljøvern. ALÖ ble etterfulgt av *Grüne Alternative* (GA) i 1986- et parti som ligner på Die Grünen i Tyskland. Etter å ha slitt med representasjon på 1980-tallet og blant annet stilt felles liste i 1986, så er det GA som har hatt størst suksess ved valgene på 1990-tallet (jf. tabell 2.4a) (Heidar & Berntzen 1998: 204).

En annen viktig endring i det østerrikske partisystemet på midten av 1980-tallet var at FPÖ endret sin politiske profil. Partiet som frem til midten av 1960-tallet hadde fokusert på tysk nasjonalisme, anti-klerikalisme og -sosialisme hadde startet en liberaliseringsprosess fra midten av 1960-tallet, og de ble stadig mer akseptert av de andre partiene på 1970- og 1980-tallet. Men partiet gjør ingen suksess ved valgene tross større aksept, og etter at Jürg Heider overtar som leder i 1986 omgjør han partiets profil til å bli et populistisk protestparti og trekker det på mange måter tilbake til den gamle tradisjonen før 1960. Med sin nye profil der anti-immigrasjon, lov og orden og motstand mot EU utgjør de politiske kampsaken så plasserer partiet seg innefor en høyre-radikal partifamilie (Luther 1999: 129-130). Haiders parti fikk en økt oppslutning ved valget i 1986 fra 5,0 til 9,7 % (Heidar & Berntzen 1998: 205), og partiet fortsatte sin store fremgang på 1990-tallet (jf. tabell 2.3b). Utviklingen til FPÖ på 1980- og 1990-tallet samsvarer med kategoriseringen til Kitschelt (1999:54) klassifisering, der Østerrike blir plassert under den gruppen av land som har en betydelig grad av høyrepopulistiske krefter i partisystemet.

Som et resultat av Haiders stadig mer høyreorienterte populistiske og nasjonalistiske linje, ble FPÖ splittet i februar 1994 da den liberale fløyen i partiet meldte seg ut i protest. Utbryterne dannet *Liberales Forum* (LiF) som skulle utgjøre kjernen i et nytt liberalt parti (Heidar & Berntzen 1998: 203).

Tabell 2.3 De østerrikske partienes andel av stemmene, utvalgte år 1988-2002

a) De ”gamle” partiene

Partifamilier	Partier	1990	1994	1995	1999
Sosialistiske/sosialdemokratiske	SPÖ	42,8	34,9	38,1	33,2
Liberale	LiF	32,1	27,7	28,3	26,9
Kristendemokratiske	ÖVP	-	5,7	5,5	3,6
	Sum, oppslutning:	74,9	68,3	71,9	63,7

b) ”Ny-politikk”-partiene

Partifamilier	Partier	1990	1994	1995	1999
Grønne	VGÖ	2,0	-	-	-
	GA	4,8	7,3	4,8	7,4
Høyre-radikale	FPÖ	16,6	22,5	21,9	26,9
	Sum, oppslutning:	23,4	29,8	26,7	34,3

Kilder: Election Resources on the Internet 2007:

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1990>

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1994>

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1995>

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1999&land=>

Etter at ha vekslet mellom *moderat pluralisme* og et *predominant* partisystem har det østerrikske partisystemet på 1990-tallet ifølge Luther (1999:139) beveget seg i retning av *ekstrem pluralisme*, selv om han av flere grunner vegrer seg for å bruke denne benevnelsen. Tabell 2.3a og tabell 2.3b viser også at partier innenfor de etablerte partifamiliene i stor grad har fått redusert oppslutning i løpet av 1990-tallet, og at FPÖs oppslutning har økt tilsvarende i samme periode. Oppslutningen om de grønne partiene er derimot relativt stabil.

2.5 Belgia- fra 2 ½-partisystem til ekstrem pluralisme

Allerede fra statsdannelsen i 1830 fremsto Belgia som en hybrid stat, med det katolske, konservative og nederlandsktalende landbruksområdet Flandern i nord, og det mindre konservative, fritenkende og industrialiserte Vallonia i sør (De Winter & Dumont 1999: 186-189). Disse store regionale forskjellene resulterte i tre sentrale

---

konfliktlinjer; en religiøs, en industriell og en språklig, og konfliktlinjene ble i perioden fra midten av 1800-tallet og frem til begynnelsen av 1900-tallet institusjonalisert i partigrupperinger. Det belgiske partisystemet tok på denne måten form som et trepartisystem bestående av et kristendemokratisk parti, et sosialistisk parti og et liberalt parti – en struktur som fremsto som mer eller mindre fastfrosset frem til slutten av 1960-tallet. Dersom man benytter seg av Blondels (1968) klassifisering, er 2 ½-partisystem kanskje en mer korrekt klassifisering for partisystemet i etterkrigstiden, ettersom de to førstnevnte partiene hadde en gjennomsnittlig oppslutning på 78 % i valgene mellom 1945- 66 (De Winter & Dumont: 183- 189).

På slutten av 1960-tallet begynner konturene i det tradisjonelle belgiske partisystemet å slå sprekker, og man kunne se tendenser til *dealignment*. En oppblomstring av den lingvistiske konfliktlinjen førte i første omgang til at nye regionale partier gjorde sitt inntog på den politiske arenaen på 1970-tallet (De Winter & Dumont 1999: 197). Det flamsk-nasjonalistiske *Volksunie* (VU) ble dannet i 1954, og dette partiet har kjempet for dannelsen av en flamsk stat. *Vlaamse Blok* (VB) som også ønsker en uavhengig flamsk stat ble dannet i 1978, og dette partiet kan karakteriseres som mer høyreekstremt enn VU. Også Brussel-regionen fikk sitt eget regionale parti i 1965, *Front Démocratique des Bruxellois Francophones* (FDF)- et parti som forsvarte fransktalende interesser i Brussel og Flandern (Heidar & Berntzen 1998: 165). Både VB og VU har hatt en viss oppslutning ved belgiske valg på 1990-tallet (jf. tabell 2.4a).

I perioden frem til 1978 ble også alle de tradisjonelle partiene splittet i to regionale fløyer, slik at det etter 1978 ikke er særlig fruktbart å snakke om *et* belgisk partisystem, men et flamsk og et vallonsk partisystem (ibid: 206). Innenfor den kristendemokratiske partifamilien kunne man nå finne *Christlijke Volkspartij* (CVP) i Flandern og *Parti Social Chrétien* (PSC) i Vallonia, mens når det gjaldt det sosialistiske partiet så het den flamske fløyen *Socialistische Partij* (SP) og den vallonske fløyen *Parti Socialiste* (PS-B). Splittelsen innenfor det liberale partiet

---

resulterte på sin side i *Vlaamse Liberalen Democraten* (VB) i Flandern, og *Parti Réformateur Libéral* (PRL) i Vallonia (ibid: 185).

På 1970-tallet var de tradisjonelle og de regionalistiske partiene i hovedsak opptatt av regionale og språklige spørsmål og mislyktes i å implementere et ambisiøst institusjonelt reformprogram. Disse faktorene bidro til å skape en misnøye blant elektoratet som resulterte i en ny bølge når det gjaldt fremveksten av nye partier. På den ekstreme høyresiden i Flandern ble *Vlaamse Blok* (VB) grunnlagt i 1978 av de som sto for den harde linjen blant de flamske nasjonalistene, og de fikk også med seg høyrefløyen i VU. Partiet forsvarte katolske interesser og var for full uavhengighet for Flandern de første årene, men endret profil fra å kjøre en separatistisk propaganda til å bli et anti-immigrasjonsparti på slutten av 1980-tallet. Denne kursendringen bidro til at partiet fikk sitt endelige gjennombrudd, og VB hadde en stigende oppslutning på 1990-tallet. Også Vallonia fikk sitt høyre-radikale parti i 1985 ved dannelsen av *Front National* (FN-B) i 1985 – et parti som var en ideologisk kopi av FN i Frankrike (De Winter & Dumont 1999: 1999) og frontet en konservativ, autoritær og nasjonalistisk ideologi (Delwit & De Waele 1996: 203). I henhold til Kitschelts (1997: 54) klassifisering så faller Belgia innunder den gruppen med land der de høyre-radikale kreftene har hatt en viss betydning i partisystemet.

Også to økologiske partier, ett for hver region sprang ut av den grønne bevegelsen på 1970-tallet (Heidar & Berntzen 1998: 165). Både *Agalev* som hadde rot i Flandern og *Écolo* som representerte den vallonske grenen av det grønne partiet (ibid), var opptatt av saker som miljø, deltakelse, pasifisme, solidaritet mot den 3.verden og feminisme. *Agalev* hadde på sin side økende oppslutning på 1980-tallet, mens *Écolo* hatt større suksess ved de parlamentariske valgene etter 1991 (De Winter & Dumont 1999: 200).

Tabell 2.4 Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år: 1987-1999**a) De ”gamle” partiene**

Partifamilier	Partier	1987	1991	1995	1999
Kristendemokratiske	CVP	19,5	16,7	17,2	14,1
	PSC	8,0	7,8	7,7	5,9
Sosialistisk/sosial-demokratiske	SP	14,9	12,0	12,6	9,6
	PS-V	15,7	13,6	11,9	10,2
Liberale	VLD	11,5	11,9	13,1	14,3
	PRL	9,4	8,2	10,3	10,1
Andre relevante partier	VB	1,9	6,6	7,8	9,9
	VU	8,0	5,9	4,7	-
Sum, oppslutning:		80,9	76,8	80,6	74,1

b) ”Ny-politikk”-partiene

Partifamilier	Partier	1987	1991	1995	1999
Grønne	Agalev	4,5	4,9	4,4	7,0
	Ècolo	2,6	5,1	4	7,4
Høyrradikale	VB	1,9	6,6	7,8	9,9
	FN	0,3	1,1	2,3	1,5
Sum, oppslutning:		9,3	17,7	18,5	25,8

Kilder: Belgische Verkiezingsdatabase: http://www.ibzdgip.fgov.be/result/nl/result_ko.php?date=1999-06-13&vt=CK&ko_type=KO RK&ko=263&party_id=685

Heidar & Berntzen 1998 (166: tabell 5.2.2)

Tendensene som gjelder oppslutningen om gamle partier og ”ny-politikk”-partier mellom 1990-2000 slik de fremgår av tabell 2.4a og tabell 2.4b viser at den sistnevnte gruppen har økt sin betydning, og at denne økningen er særlig markant fra 1995 til 1999. Både de grønne og de høyrradikale partiene har samtidig hatt en økt oppslutning i Belgia denne perioden. De Winter & Dumont (1999: 184) hevder at fremveksten av regionale og ny-politikk partier i Belgia siden slutten av 1960-tallet har bidratt til å endre partisystemstrukturen både i Flandern og Vallonia fra et 2 ½-partisystem i det gamle felles partisystemet til *ekstrem pluralisme*, i tråd med Sartoris (1976) klassifisering.

2.6 Danmark – mellom moderat og ekstrem pluralisme

Etableringen av partisystemer i de ulike skandinaviske landene har såpass mange fellestrekk at det innenfor faglitteraturen har vært vanlig å operere med en *skandinavisk* partisystemmodell som har sitt opphav i Berglund & Lindströms (1978) teorier. Denne modellen er kjennetegnet ved at det innenfor de skandinaviske landene tradisjonelt sett har eksistert et partisystem som bygget på fem ”-ismer”; kommunisme, sosialdemokrati, agrarisme, liberalisme og konservativisme (Arter 1999: 143). Ifølge Heidar & Berntzen (1998: 79) lå også det danske partisystemet tett opptil den såkalte skandinaviske fempartimodellen frem til 1970-årene. En liten forskjell er allikevel at man i det danske partisystemet hadde fire ”gamle” partier i stedet for fem som vokste frem i perioden mellom 1871 og 1915; de danske sosialdemokratene, det sosialliberale partiet Radikale Venstre (RV), agrarpartiet Venstre og det konservative partiet (Arter 1999: 143-144). Disse partiene avspeilet de tradisjonelle danske konfliktlinjene som høyre/venstre-dimensjonen, by/land og i en viss grad en konfliktdimensjon som går på utenrikspolitisk orientering (Heidar & Berntzen 1998: 77).

Det danske partisystemet fremsto som ”fastfrosset” i strukturen og med en stor grad av *alignment* mellom velgere og partiene frem til ca. 1970. Det såkalte ”jordskjelvvalget” i 1973 skulle derimot markere overgangen til et mer flyktig og fragmentert partisystem. Ved dette valget fikk de fire ”gamle” partiene redusert sin oppslutning blant velgerne fra 84 % i 1971 til kun 58 % (Heidar & Berntzen 1998:77-79). En annen viktig hendelse ved dette valget var at nye partier for alvor gjorde sitt inntog på den politiske arenaen. Et av disse partiene var det nystiftede *Fremskridtspartiet* (FP), et høyreradikalt parti (Kitschelt 1996: 49) som frontet en antiskatt-, antiregulerings- og antistatspolitikk. Partiet fikk en oppslutning på hele 16 % og ble Danmarks nest største parti etter 1973-valget (Heidar & Berntzen 1998: 77). FP klarte derimot ikke å beholde denne store oppslutningen, og har aldri kommet seg over 10 % ved de senere valgene, og hadde ifølge Bille (1989: 51) etablert seg som et lite og kritisk opposisjonsparti på slutten av 1980-tallet. I september 1995 ble partiet derimot splittet, og utbryterfløyen med leder Pia Kjærgård i spissen dannet det

---

fremmedfiendtlige og anti-EU orienterte *Dansk Folkeparti* (DF)- et parti som fikk over 7 % oppslutning ved Folketingsvalget i 1998, mens FP kun fikk 2.4 % av stemmene ved dette valget (Arter 1999: 151). Ifølge Kitschelts (1997: 54) tidligere nevnte klassifisering av land i forhold til hvor betydningsfulle de høyre-radikale kreftene har vært i partisystemet, så tilhører Danmark den gruppen der slike krefter har hatt en sentral betydning.

Også på venstresiden hadde det oppstått nye partier. *Socialistisk Folkeparti* (SF) ble dannet allerede i 1958 etter en splittelse i Danmarks kommunistiske parti (DKP)(Bille 1997: 59). Dette partiet fremsto som et typisk venstresosialistisk parti i henhold til Knutsens (1995:12) gruppering av partifamilier frem til 1970-tallet, ved at partiet hadde en anti-militaristisk, pasifistisk profil og lå økonomisk til venstre for sosialdemokratene (Socialistisk Folkepartis nettsider 2007). SF markerte seg for første gang miljøpolitisk ved å si entydig nei til atomkraft i den danske energipolitikk, og partiet begynte på slutten av 1970-tallet å fronte en konkret miljøpolitikk (Socialistisk Folkepartis nettsider 2007).

I 1967 ble partiet derimot splittet, og utbryterfløyen dannet *Venstresocialistene* (VS), som var et revolusjonært, marxistisk, demokratisk og sosialistisk parti. Dette partiet fikk derimot ikke noe særlig oppslutning ved de senere valg, og gikk i 1989 inn i listeforbundet *Enhedslisten - de rød grønne*, som besto av VS, SAP (trotskistene) og DKP (Venstresocialistenes nettsider 2007). Med tanke på plassering av denne grupperingen innenfor en familie, så identifiserer Knutsen (1995: 12) partier innenfor den kommunistiske partifamilie på bakgrunn av partinavn, historisk tradisjon og partiprogram. Ved at denne partigrupperingen har en overvekt av kommunistiske fraksjoner så velger jeg derfor å gruppere Enhedslisten under den kommunistiske partifamilien, til tross for at denne listen altså ikke kan sies å være typisk eksempel for slike partier.

I 1983 ble det derimot dannet et rent grønt parti i Danmark (Goul Andersen 1990: 188), men dette partiet har kun fått en minimal oppslutning ved valgene på 1990-tallet (jf. tabell 2.5a) Goul Andersen (1990: 185-188) mener at Danmark er et veldig

interessant case på bakgrunn av at landet er et av de mest miljøbevisste i verden, men allikevel ikke har noe innflytelsesrikt grønt parti. Årsaken til dette mener han sannsynligvis skyldes at miljøsakene spilte en viktig rolle for de nye partiene på venstresiden, Venstresocialistene og SF, allerede på et tidlig tidspunkt. Dette kunne på mange måter forhindre dannelsen av et grønt parti pga at det ikke var ”behov” for et slikt parti på grunn av at etablerte partier allerede hadde tatt opp i seg miljøsakene.

Sammen med de nydannelsene jeg allerede har nevnt ble det også dannet to andre partier i Danmark på 1970-tallet av en viss betydning, nemlig *Kristeligt Folkeparti* (KrF) og *Centrum-demokraterne* (CD). KrF ble på sin side dannet i 1970 av en liten krets av velgere med kirkelig tilknytning som var bekymret over det de karakteriserte som et moralsk forfall i det danske samfunnet (Bille 1997: 60). Partiet har derimot ikke fått noen ikke fått noen særlig oppslutning ved de senere valgene (Heidar & Berntzen 1998: 78), noe som også fremgår av tabell 2.5a. CD ble på sin side dannet av en moderat utbryterfløy fra SD i 1973, som var imot partiets venstredreining i forhold til EF-medlemskap og Danmarks rolle i NATO (Bille 1997:63-64). Partiet har i likhet med KrF heller ikke fått noen særlig oppslutning ved senere valg (jf. tabell 2.5b).

Tabell 2.5 Valgresultater, parlamentariske valg (%), utvalgte år: 1990-2001

a) De ”gamle” partiene

Partifamilier	Partier	1990	1994	1998	2001
Kommunistiske	Enhedslisten	2,4	2,7	3,1	2,4
Sosialistiske/sosial-demokratiske	SD	37,4	34,6	35,9	29,1
Liberale	RV	3,5	4,6	3,9	5,2
Agrare	V	15,8	23,3	24	31,2
Kristendemokratiske	KrF	2,3	1,9	2,5	2,3
Konservative	KF	16,0	15,0	8,9	9,1
Andre relevante partier	CD	5,1	2,8	4,3	1,8
	Sum, oppslutning:	82,5	84,9	82,6	81,1

b) "Ny-politikk"-partiene

Partifamilier	Partier	1990	1994	1998	2001
Venstresosialistiske Grønne	SF	8,3	7,3	7,6	6,4
	De Grønne	0,9	-	-	-
Høyrradikale	FP	6,4	6,4	2,4	0,6
	DF	-	-	7,4	12,0
	Sum, oppslutning:	15,6	13,7	17,4	19,0

Kilder: Election Resources on the Internet:

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=1990>

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=1994&district>

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=1998&district>

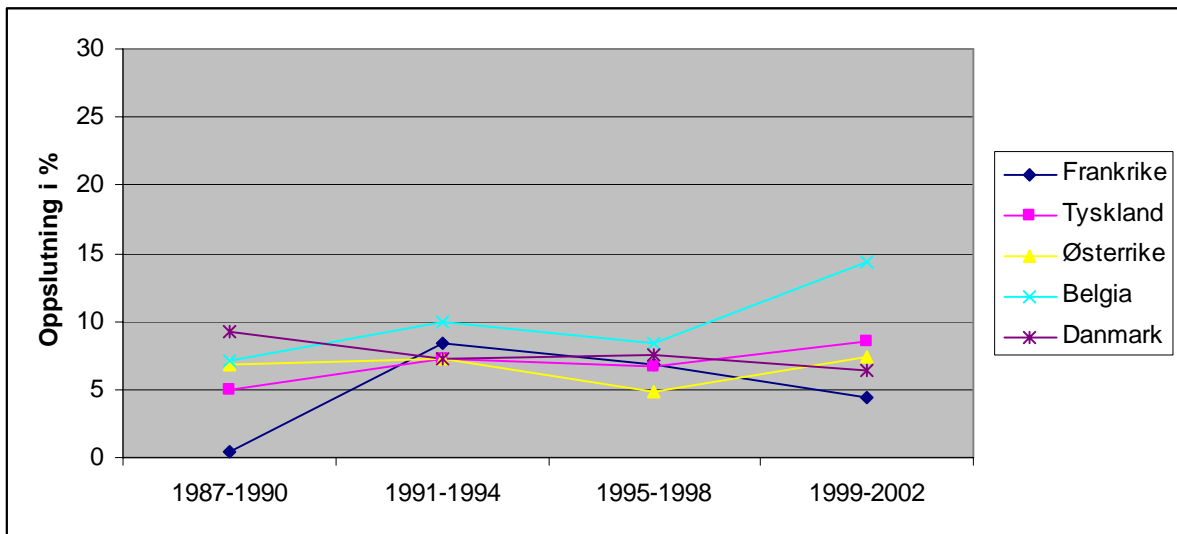
<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=2001&district=>

Tabell 2.5a og tabell 2.5b viser at de "gamle" partiene har hatt en gjennomgående stabil og solid oppslutning ved alle valgene på 1990-tallet. Dette er i tråd med det Heidar & Berntsen (1998: 79) skiver om at til tross for at jordskjelvvalget markerer overgangen til et mer flyktig og fragmentert system, så er blokkdelingen og de fire gamle partiene fremdeles bærebjelker i systemet. Inntoget av de nye partier på den danske politiske arena har allikevel fått konsekvenser for strukturen i det danske partisystemet. Det fremgår av tabell 2.5a at de høyrradikale partiene har fordoblet sin oppslutning i løpet av 1990-tallet, mens SFs oppslutning derimot har blitt noe mindre i løpet av den aktuelle perioden. Egemose Grib (2000: 151) hevder i tråd med Sartoris (1976) termer at det danske partisystemet var preget av *moderat pluralisme* frem til 1973, og *polarisert pluralisme* frem til FPs tilbakegang i 1978. Når det gjelder partisystemet på 1990-tallet, så mener Heidar & Berntzen (1998: 81) at Danmark gikk fra en *moderat pluralisme* til å balansere på kanten av den *polariserte pluralismen* i etterkant av valgene i 1988 og 1990.

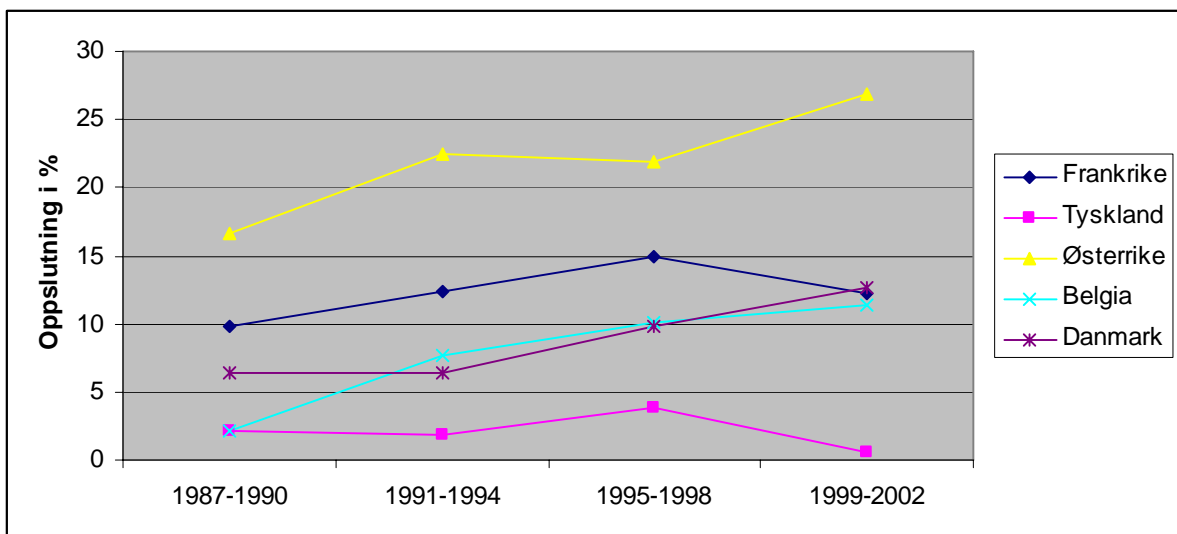
2.7 Oppsummering: Generelle og landspesifikke tendenser

Gjennomgangen av utviklingen innenfor partisystemene i de fem vesteuropeiske landene viste på den ene siden hvordan de etablerte partiene fikk svekket tillitt blant

sine tradisjonelle velgere, og hvordan dette åpnet for fremveksten av ”ny-politikk”-partier. Til tross for denne svekkelsen, synliggjør valgresultatene fra slutten av 1980-tallet og frem til årtusenskiftet at de partiene som kan sies å representere de ”gamle” eller etablerte partifamiliene fremdeles klarer å kapre en solid majoritet av stemmene i alle de aktuelle landene. Vi har også sett at det samtidig er store variasjoner mellom de ulike landene når det gjelder oppslutningen om ”ny-politikk”-partiene på henholdsvis høyre- og venstresiden. Disse variasjonene illustreres av figur 2.6 og figur 2.7.

Figur 2.6 Oppslutningen om grønne og venstresosialistiske partier ved parlamentariske valg mellom 1987-2002

Figur 2.7 Oppslutningen om høyreradikale partier ved parlamentariske valg mellom 1987-2002

Kilder: Heidar & Berntzen 1998, Election Resources on the Internet: www.electionresources.org

Figur 2.6 som presenterer valgresultatene for de venstresosialistiske og grønne partiene, viser at i alle de fem landene med unntak av Danmark så har disse partiene fått en større andel av stemmene ved det siste valget i den aktuelle perioden, sammenlignet med det første valget. Det samme er også tilfelle for de høyreradikale partiene med unntak av Tyskland (jf. Figur 2.7). Vi ser allikevel at oppslutningen til de høyreradikale samlet sett ligger på et høyere nivå sammenlignet med de grønne og venstreradikale partiene, samtidig som at økningen i oppslutningen er mer markant for partier som tilhører den førstnevnte partifamilien.

3 Data og metode

3.1 Valg av metode og datamateriale

For å kunne belyse oppgavens problemstilling så trenger jeg individdata fra henholdsvis Belgia, Danmark, Frankrike, Tyskland og Østerrike. Disse dataene må være samlet inn på to ulike tidspunkt (1990 og 2000) og belyse respondentenes holdninger knyttet til ulike verdispørsmål og deres partipreferanse. Sett i sammenheng med oppgavens tilleggshypoteser, vil jeg også ha behov for opplysninger om kjønn, alder og utdanning. Jeg finner det derfor mest hensiktsmessig å benytte meg av en komparativt, kvantitativt forskningsdesign, og har valgt å bruke surveydata hentet fra European Values Study (EVS) og World Values Survey (WVS). Jeg mener at slike surveydata er egnet til bruk i den komparative analysen som jeg skal utføre, ved at de bygger på en *systematisk* og *strukturert* utspørring av et relativt stort antall personer i flere ulike land, deriblant de landene som er aktuelle i forbindelse med min undersøkelse. EVS og WVS er gjennomført i fire såkalte ”bølger” i periodene 1981-1984, 1990-1993, 1995- 1997 og 1999- 2004. I denne oppgaven kommer jeg til å sammenligne datamateriale fra den andre og den fjerde bølgen. Jeg har valgt å bruke WVS fra 1990 og EVS fra 1999/2000 der både de landene og verdispørsmålene som er aktuelle i forbindelse med min problemstilling er representert i begge undersøkelsene. Analytiske funn fra de ulike datasettene vil derfor være direkte sammenlignbare.²

Datamaterialet som inngår i både WVS 1990 og EVS 1999/2000 er innsamlet ved hjelp av *besøksintervjuer*. I 1990-undersøkelsen er 43 land fra hele verden representert, deriblant 32 europeiske land. Undersøkelsen fra 1999/2000 har derimot bare med europeiske land, og 33 land er representert. I begge undersøkelsene består universet av alle personer over 18 år bosatt i de respektive landene. Når det gjelder

---

² For mer informasjon om datamaterialet og undersøkelsene, se hjemmesidene til EVS og WVS: <http://www.europeanvalues.nl/index2.htm> <http://www.worldvaluessurvey.org/>.

utvalgsmetoder, varierer disse fra land til land. Av de landene som inngår i min undersøkelse, så har Belgia, Tyskland og Frankrike brukt *kvoteutvalg* basert på kjønn, alder og yrke både i 1990 og 1999/2000. De danske utvalget er derimot trukket på grunnlag av *stratifisert utvelging*, mens man i Østerrike har valgt å benytte seg av *tilfeldig utvelgelse* både i 1990 og 1999/2000³.

3.2 Vekting av datamaterialet

På bakgrunn av at de østtyske respondentene er overrepresentert i 1990, samtidig som det samme er tilfelle for de tyske regionene i øst i 1999/2000, vil de tyske respondentene bli veid i begge datamaterialene. I datasettet fra 1999/2000 finnes det en ferdigkonstruert vektingsvariabel som er beregnet på dette formålet og som jeg derfor kommer til å anvende i analysen. En tilsvarende vektingsvariabel eksisterer derimot ikke i WVS 1990, og vil derfor bli konstruert på grunnlag av befolkningsstatistikk fra Statistisk Årbok 1991(Statistisk Sentralbyrå 1991).

Befolkningsandelen i Øst- og Vest-Tyskland over 18 år bør i utgangspunktet ligge til grunn for konstruksjon av en slik vektingsvariabel siden utvalget er trukket ut i fra et univers som består av alle innbyggere over 18 år. Jeg må allikevel beregne vekten ut ifra den andelen av den samme befolkningen som er over 15 år på bakgrunn av at man i årboken opererer med en aldersgruppering tilsvarende 15-24 år.

3.3 Operasjonalisering og omkodning av avhengig variabel

Avhengig variabel i analysen vil være ”partivalg”. Denne variabelen vil bli operasjonalisert ved hjelp om spørsmålet om stemmegivingsintensjon; ”If there was a general election tomorrow, which party would you vote for?”. De respondentene som ikke vet hvilket parti de ville stemt på, som ikke vil svare på spørsmålet eller av andre årsaker ikke oppgir hvilket parti de ville valgt, vil i min analyse fremstå som missing-verdi på bakgrunn av at det er kun de respondentene som har oppgitt en

---

³ For mer detaljer om utvalgsmetoder, se Mordal (1989: 69-82).

partipreferanse som er relevante for oppgavens problemstilling. Som en hovedregel med tanke på enhetenes egenhet for generalisering til universet, har jeg valgt å gruppere partier som har $N < 20$ under 'andre partier'. Under omkodingen i enkelte av landene har jeg allikevel gjort noen få unntak fra denne regelen dersom partiene er spesielt relevante for oppgavens problemstilling.

Jeg velger samtidig å operere med kun *èn* representant for den enkelte partifamilie innenfor hvert land. I de tilfellene der flere partier i et av de aktuelle landene kan sies å tilhøre den samme partifamilien, vil verdiene til disse partiene slås sammen. Dette valget blir først og fremst gjort på bakgrunn av at jeg har valgt å legge hovedvekten på oppslutning om partifamilier i denne oppgaven, og noe mindre vekt på enkeltpartier. En annen grunn til å velge denne metoden er gjort med tanke på sammenligningsgrunnlaget i den senere analysen. Man kan nemlig få et skjevt komparativt bilde av hvilke partifamilier som polariseres av de ulike verdiindeksene innenfor "ny-politikk"-dimensjonen dersom man opererer med mer enn et parti innenfor en partifamilie i et enkelt land.

I de neste avsnittene vil frekvensfordelingene for de konstruerte partivalgsvariablene innenfor hvert enkelt land bli presentert. Tendensene som man kan se ut i fra disse frekvensfordelingene vil bli sett i sammenheng med de valgresultatene for det enkelte land som ligger tidsmessig nærmest de respektive undersøkelsene, og eventuelle interessante avvik vil bli kommentert.

3.3.1 Frankrike

Tabell 3. 1 Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Frankrike

a) WVS 1990

Partier	N	%
PCF	32	5,3
PS	250	41,4
Grønne	97	16,1
UDF	119	19,7
RPR	58	9,6
FN	31	5,1
Andre p. ¹	17	2,8
Totalt:	604*	100

*Til sammen 398 (39,7 %) oppga ikke partivalg. N totalt= 1002

¹ Partialalternativer som Den ekstrem venstresiden og MRG har N<20, og blir derfor gruppert under 'Andre partier'.

b) EVS 1999/2000

Partier	N	%
EkstremV	27	2,8
PCF	44	4,5
PS	350	35,8
Grønne	195	19,9
UDF	135	13,8
RPR	146	14,9
FN-MNR	54	5,5
Andre p. ¹	27	2,8
Totalt:	978*	100

*Tilsammen 637 (39,4 %) oppga ikke partivalg. N totalt= 1615

¹Består av de respondentene som oppgav 'Andre partier' i undersøkelsen.

Tabell 3.1a og tabell 3.2b viser at sosialistpartiet står frem som det mest populære partiet blant de som oppga partivalg både i 1990 og 1999/2000, og at majoriteten av velgerne plasserer seg på den franske venstresiden. På høyresiden står partilliansen UDF frem som det største partiet i 1990, mens RPR med knapp margin har overtatt denne rollen i 1999/2000. Under prosentandelen til UDF i 1990 inngår også de respondentene som oppga at de sympatiserte med Parti Radikal og PR i denne undersøkelsen, på bakgrunn av at begge disse partiene tilhørte denne partilliansen på dette tidspunktet (Heidar & Berntzen 1998: 235). Og som nevnt under pkt. 2.2 velger jeg også å slå sammen UDF og DLs verdier i 1999/2000, til tross for at sistnevnte parti gikk ut av denne alliansen i 1997.

Oppslutningen om ”ny-politikk”-partiene viser at de grønne i Frankrike er det mest dominerende partialalternativet både i 1990 og 1999/2000, mens det kun er knappe 5 % som har oppgitt FN/FN-MNR som sitt partivalg i de to undersøkelsene. Jeg har her valgt å slå sammen verdiene til Les Verts og partialalternativet ’Andre grønne’ i 1999/2000 på bakgrunn av at de grønne stilte felles liste ved valgene på slutten av 1990-tallet (jf. tabell 2.1a). Også verdiene til FN og utbryterfløyen MNR i 1999/2000 vil bli slått sammen på bakgrunn av at begge partiene disse representerer den radikale høyresiden i Frankrike (Bell & Criddle 2002:646).

En sammenligning av disse tallene med de franske valgresultatene som ligger nærmest WVS 1990 og EVS 1999/2000 tidsmessig, viser et relativt stort samsvar mellom prosentandelene for markante partier som PS, UDF og RPR ved henholdsvis 1988- og 2002-valget (jf. tabell 2.1a). Dette samsvaret kan derimot ikke se ut til å eksistere for oppslutningen til ”ny-politikk”-partiene ved disse valgene. Det fremgår nemlig av tabell 3.1a at prosentandelen som har oppgitt at de ville ha stemt på et grønt parti er betraktelig større enn de som har oppgitt et høyre-radikalt parti, mens valgresultatene fra henholdsvis begynnelsen og slutten av 1990-tallet derimot viser at de høyre-radikale partiene har en betydelig større oppslutning enn de grønne partiene (jf. tabell 2.1b).

Et relativt stor avvik mellom frekvensfordelingen til de grønne partiene i Frankrike og den tilsvarende oppslutningen om slike partier ved valgene i samme periode, kan sies å påvirke analyseresultatenes validitet. Validiteten gjelder nemlig måleprosedyrens gyldighet for det vi ønsker å måle, om den gir et korrekt svar og måler det den er ment å måle (Mordal 2000: 61). I mitt tilfelle der jeg vil bruke disse tallene først og fremst til å beskrive oppslutningen om ”ny-politikk”-partier, så kan slike avvik bidra til at man får et litt skjevt bilde med tanke på i hvor stor grad franskmenn sympatiserer med henholdsvis grønne/venstresosialistiske og høyre-radikale partier. En årsak til dette avviket kan skyldes at personer med stor politisk interesse ofte har en større tilbøyelighet til å delta i slike undersøkelser, og at disse personene også ofte har høyere utdannelse sammenlignet med de med lav

---

politisk interesse (Hansen & Tjerbo 2003). Med tanke på at jeg som skissert i **H_{4c}** forventer at personer med høy utdannelse også vil ha en større tilbøyelighet til å stemme på et grønne/venstresosialistiske partier, så kan derfor disse faktorene samlet sett sies å kunne fremstå som en mulig forklaring på hvorfor de grønne partiene har fått så stor oppslutning i det franske datamaterialet. Og det faktum at de høyreradikale partiene på den andre siden hadde mye lavere oppslutning i datamaterialet, kan på den andre siden skyldes at de som stemmer på slike partier ofte har en lavere utdanning og samtidig er i opposisjon mot den eksisterende samfunnsorden, noe som igjen kan bidra til at de har lav politisk interesse (Kitschelt 1996: 76-78), og derfor i mindre grad deltar i slike undersøkelser.

3.3.2 Tyskland

Øst- og Vest- Tyskland er i utgangspunktet representert med separate partisystemer i datamaterialet fra 1990. For å gjøre det enklere å sammenligne analyseresultatene fra Tyskland over tid, har jeg valgt å slå sammen de to partisystemvariablene til en felles partisystemvariabel. Dette blir i første omgang gjort ved å slå sammen verdiene til de østtyske partiene som var involvert i partisammenslåinger før man fikk et alltysk partisystem (jf. historikk under pkt. 2.3), og deretter ta utgangspunkt i de etablerte vesttyske partiene, og slå sammen de aktuelle partienes verdier med de tilsvarende verdiene til deres østtyske "søsterpartier". En slik sammenslåing innebærer at SPD i 1990 består av verdiene for partifløyene i Øst- og Vest- Tyskland, mens verdiene til østtyske DSU og CSU og vesttyske CDU/CSU inngår i CDU/CDU. Det liberale partiet FDP består på sin side av en sammenslåing mellom LDP og FDP i Øst-Tyskland og vesttyske FDP, mens verdiene til både NF, Bündnis '90 og de grønne i Øst-Tyskland, samt de grønne i Vest-Tyskland inngår i det grønne partialalternativet i 1990.

Partier som i utgangspunktet kun eksisterte i enten Øst- eller Vest-Tyskland og som ikke har gått inn i allianse vil ha separate verdier i den nye partisystemvariabelen så lenge $N > 20$.

3.2 Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Tyskland

a) WVS 1990

Partier	N	%
PDS	62	2,2
SPD	1060	37,1
FDP	237	8,3
Grønne	212	7,4
CDU/CSU	1177	41,2
REP	53	1,9
Andre p. ¹	54	1,9
Total:	2856*	100

*Tilsammen 581 (20,3 %) oppga ikke partivalg. N totalt= 3437

¹ Består av vesttyske partier som "Kommunistene" og NDP, og østtyske DA og DJ som alle har N<20, samt verdiene for de som opprinnelig hadde oppgitt "Andre partier" både i Øst- og Vest-Tyskland.

b) EVS 1999/2000

Partier	N	%
PDS	60	4,4
SPD	477	35,0
Grønne	84	6,2
FDP	34	2,5
CDU/CSU	662	48,7
REP	24	1,7
Andre p.	20	1,5
Totalt:	1361*	100

*Tilsammen 675 (33,2 %) oppga ikke partivalg. N totalt= 2036

Tabell 3.2a og tabell 3.2b viser at CDU/CSU og SPD skiller seg ut i begge undersøkelsene med en oppslutning som er betydelig høyere sammenlignet med de andre tyske partiene. "Ny-politikk"-partiene oppslutning viser på den andre siden relative stabile prosentandeler for de har oppgitt at de ville stemt på de grønne eller REP i begge undersøkelsene. Og samlet sett er det også "ny-politikk"-partiene på venstresiden i Tyskland som har den største oppslutningen i både 1990 og 1999/2000.

En sammenligning med valgresultatene fra de tyske valgene som ligger tidsmessig nærmest de to undersøkelsene, viser samtidig en stor grad av samsvar både når det gjelder oppslutningen om de store partiene CDU/CDU og SPD, og "ny-politikk"-partiene (jf. tabell 2.2a og tabell 2.2b).

3.3.3 Østerrike

Tabell 3.3 Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Østerrike

a) WVS 1990

Partier	N	%
SPÖ	344	32,7
Grønne	90	8,6
ÖVP	455	43,3
FPÖ	161	15,3
Andre p.	2 ¹	0,2
Totalt:	1052*	100

*Tilsammen 408 (27,9 %) har ikke oppgitt partivalg. N totalt = 1460.

¹ Består av KPÖ (N=2).

b) EVS 1999/2000

Partier	N	%
SP	344	33,0
Grønne	101	9,7
LiF	45	4,3
ÖVP	326	31,3
FPÖ	211	20,3
Andre p.	14 ¹	1,3
Totalt:	1041*	100

*Tilsammen 481 (31,6 %) har ikke oppgitt partivalg. N totalt= 1522.

¹ Består av KPÖ og DU Lügner som begge hadde N<20.

Tabell 3.3a og tabell 3.4b viser at ÖVP og SPÖ skiller seg ut som de mest populære partialalternativene i begge undersøkelsene, og at denne tendensen er særlig fremtredende i 1990. "Ny-politikk"-partiene har på sin side en solid oppslutning både i 1990 og 1999/2000, og FPÖ fremstår samtidig som det klart mest populære partialalternativet av disse to partigrupperingene. Det høyre-radikale partiet øker også sin oppslutning i den aktuelle perioden.

En sammenligning med de østerrikske valgresultatene fra henholdsvis 1990 og 1999 slik de fremgår av tabell 2.3a)b), viser en stor grad av samsvar både mellom både oppslutningen til både de "gamle" partiene og "ny-politikk"-partiene på både høyre- og venstresiden.

3.3.4 Belgia

Som tidligere nevnt har jeg valgt å operere med *èn* skåre for hver partifamilie innenfor et land. På bakgrunn av at det siden slutten av 1970-tallet har eksistert et partisystem i Flandern og et i Vallonia (De Winter & Dumont 1999: 206), vil jeg i første omgang inkludere alle de relevante partiene fra begge partisystemene når jeg gjennomfører mine analyser. Jeg vil deretter beregne et gjennomsnitt av gjennomsnittsskårene til partier innenfor samme familie som jeg vil operere med når jeg presenterer analyseresultatene. De opprinnelige gjennomsnittsskårene for hvert enkelt parti vil bli gjengitt i en fotnote under hver tabell. I tabellen under har jeg derfor valgt å presentere frekvensfordelingen for både det enkelte parti og de aktuelle partifamiliene.

Tabell 3.4 Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Belgia

a)WVS 1990

Partier	N	%
SP	223	11,9
PS	243	12,9
AGALEV	153	8,1
Ecolo	158	8,4
PVV	157	8,4
PRL	147	7,8
CVP	433	23,0
PSC	181	9,6
VU	85	4,5
FDf	35	1,9
VB	34	1,8
Andre p.	30 ¹	1,6
Totalt:	1879*	100

*Tilsammen 913 (32,7 %) har ikke oppgitt partivalg. N totalt= 2792.

¹ Består av RW (N=2) samt verdiene for de som opprinnelig hadde oppgitt 'Andre partier' i datamaterialet.

b) EVS 1999/2000

Partier	N	%
SP	82	6,4
PS	148	11,5
Agalev	92	7,2
Ecolo	194	15,1
VLD	115	9,0
PRL	142	11,1
Vivant ²	33	2,6
CVP	178	13,9
PSC	104	8,1
VU	53	4,1
VB	81	6,3
FN	19	1,5
Andre p. ¹	42	3,3
Totalt:	1283*	100

*Tilsammen 629 (32, 9 %) har ikke oppgitt partivalg. N totalt= 1912.

¹ Inkluderer partiene WOW, PVDA-AE, PNP, AGIR og PTB som alle hadde N<20.

² Dette lille sosial-liberale partiet som ble dannet på slutten av 1990-tallet fikk kun 0,3 % av stemmene i valget i 1999 (Belgische Verkiezingsdatabase 1999), og er derfor ikke nevnt som et relevant parti under pkt. 2.5.

c) WVS 1990 og EVS 1999/2000; partifamilier¹

Partifamilier	1990		1999/2000	
	N	%	N	%
Sosialister/sosialdemokrater	446	26,0	230	20,0
Grønne	311	18,2	286	24,8
Liberale	304	17,8	257	22,2
Kristendemokratiske	614	35,9	282	24,4
Høyre-radikale	34	2,0	100	8,7
Totalt:	1709	100	1155	100

¹ Partier som Vivant, VU og FDF blir ikke tatt med i tabellen på bakgrunn av at de ikke inngår i de partifamiliene som jeg har valgt operere med i denne oppgaven (jf. Knutsen 1995: 12-13).

Tabell 3.4a og tabell 3.4b viser at det flamske kristendemokratiske partiet CVP er det største partiet i Belgia i 1990, mens det vallonske miljøpartiet Ecolo har overtatt denne posisjonen i 1999/2000. Disse tendensene er også i tråd med den totale oppslutningen for de ulike partifamiliene som er gjengitt i tabell 3.4c, som synliggjør at den kristendemokratiske partifamilien står sterkest i 1990, og at det samme gjelder for den grønne partifamilien i 1999/2000. Dette tyder samtidig på at det er en stor grad av samsvar mellom de to regionene når det gjelder hvilke typer partier som er de mest populære blant de respondentene som har oppgitt partivalg.

Oppslutningen om ”ny politikk”-partiene separat sett viser at både Agalev og Ecolo også har fått en solid oppslutning i 1990. Denne oppslutningen er også betraktelig høyere sammenlignet med andelen som har oppgitt at de ville stemt på høyre-radikale

partier som VB og FN i de to undersøkelsene. Og oppslutningen om partier innenfor begge de to partifamiliene er høyere i 1999/2000 sammenlignet med tallene fra 1990 (jf. tabell 3.4c).

Sett i sammenheng med valgresultatene fra de belgiske valgene i henholdsvis 1991 og 1999, gjengitt i tabell 2.4a og tabell 2.4b, så viser disse en stor grad av samsvar når det gjelder oppslutningen til CVP i begge undersøkelsene. Valgresultatene fra 1999 viser derimot at Ecolo har fått en betraktelig mye lavere oppslutning i dette tilfelle sammenlignet med de tilsvarende tallene fra EVS 1999/2000, og at det derimot er det liberale partiet VLD tett fulgt av CVP som står frem som de dominante partiene i Belgia ved dette valget. Også prosentandelen som har gitt sin stemme til de grønne i 1991 er vesentlig lavere enn de som sier de ville ha stemt på Agalev og Ecolo i WVS 1990. Det er på den andre siden en stor grad av samsvar når det gjelder oppslutningen om de høyre-radikale partiene. For ”ny-politikk”-partienes vedkommende, så ser vi altså de tilsvarende tendensene som vi også kunne spore i Frankrike for de grønne partiene, ved at det er en vesentlig større andel som har oppgitt at de ville stemt på slike partier i undersøkelsen enn de som stemte ”grønt” ved valgene i samme periode. Disse analyseresultatene kan derfor sies å gi en noe skjevt bilde av oppslutningen om grønne partier i Belgia sett i lys av de tilsvarende valgresultatene i samme periode.

3.3.5 Danmark

Tabell 3.5 Frekvensfordelingen for partivalgsvariabelen i Danmark

a) WVS 1990

Partier	N	%
SF-Grønne	160	19,0
SD	277	33,0
RV	32	3,8
CD	49	5,8
V	109	13,0
KrF ¹	17	2,0
KF	126	15,0
FP	52	6,2
Andre p. ²	18	2,1
Totalt:	840	100

*Tilsammen 190 (18,4 %) har ikke oppgitt partivalg. N totalt = 1030.

¹Tatt med som separat parti på bakgrunn av at funn fra undersøkelsen til Knutsen (1995: 33) viste at det var de kristendemokratiske partiene og ikke de høyre-radikale partiene som hadde det mest autoritære elektoratet.

²Består av partialalternativer som Retsforbundet, Humanistene, Internasjonalt sosialistisk arbeiderparti, Kommunistene, Marxist-leninistene og Fælles Kurs som alle har N<20.

b) EVS 1999/2000

Partier	N	%
Enhedslisten	24	3,0
SF	103	13
SD	200	25,3
RV	45	5,7
CD	27	3,4
Venstre	260	32,9
KrF ¹	19	2,4
KF	63	8,0
DF-FP	49	6,2
Totalt:	790*	100

*Tilsammen 233 (22, 8 %) har ikke oppgitt partivalg. N totalt= 1023.

¹KrF (N=19) vil bli tatt med som separat parti i analysen av samme grunn som i tabell 3.5a

Tabell 3.5a og tabell 3.5b viser at SD står frem som det største danske partiet i 1990, mens agrare Venstre har overtatt denne posisjonen i 1999/2000. Oppslutningen om "ny-politikk"-partiene synliggjør at de venstresosialistiske/grønne kreftene i Danmark har noe lavere oppslutning i den siste undersøkelsen, sammenlignet med tallene fra 1990. Verdiene til SF og de grønne i 1990 er også slått sammen som en følge av at jeg som tidligere nevnt har valgt å se partier som tilhører en henholdsvis grønn- og venstresosialistisk partifamilie under ett i analysen. For de høyre-radikale partienes vedkommende, så er andelen av dem som har oppgitt at de ville stemt på et slikt parti

---

relativt stabil. I 1999/2000-undersøkelsen har jeg også valgt å slå sammen verdiene til DF og FP på bakgrunn av at FP opprinnelig hadde N=10, samt at begge partiene altså kan plasseres innenfor den høyreradikale partifamilien (Arter 1999: 151).

En sammenligning av frekvensfordelingene for partivalgsvariabelen i WVS 1990 og EVS 1999/2000 med valgresultatene fra de danske valgene i samme periode, viser en stor grad av samsvar for oppslutningen om SD i 1990 og Venstre i den siste undersøkelsen (jf. tabell 2.5a). Dette samsvarer gjelder derimot ikke i like stor grad for ”ny-politikk”-partiene, ved at de grønne/venstresosialistiske partiene samlet sett fikk en mye lavere oppslutning ved de aktuelle valgene sammenlignet med de andelene som oppga at de ville stemt på disse partiene i undersøkelsene. De tilsvarende tallene for de høyreradikale partiene synliggjør på den ene siden en høy grad av samsvar i 1990, men derimot ikke i 1999/2000, der en mye lavere prosentandel har oppgitt at de ville stemt på FP/DF i undersøkelsen, sammenlignet med de tallene som fremgår av valgresultatene. De samme tendensene som også viste seg i de franske datamaterialet for ”ny-politikk”-partiene på både høyre- og venstresiden kan derfor også sies å gjøre seg gjeldene i Danmark særlig på slutten av 1990-tallet, og derfor også skape et noe skjevt bilde av oppslutningen om grønne/venstresosialistiske og høyreradikale partier på dette tidspunktet.

3.3.6 Gruppering av avhengig variabel

Tabell 3.6 representerer et forsøk på å systematisere de ulike partiene som inngår i min analyse. Denne systematiseringen er gjort på bakgrunn av den landspesifikke gjennomgangen i kapittel 2, der de aktuelle partiene i hvert enkelt land ble plassert i en partifamilie. Her vil partier som har en ideologisk profil som tilsier at de ikke tilhører noe av de partifamiliene jeg opererer med i denne oppgaven bli plassert under kategorien ’Andre relevante partier’. Dette gjelder partier som den ekstreme venstresiden i Frankrike, CD i Danmark, de regionale partiene VU, FDF og Vivant i Belgia. Også det agrare partiet Venstre i Danmark som er det eneste partiet innenfor sin partifamilie vil bli plassert i en slik kategori. Ved at det innenfor noen land altså

eksisterer flere enn et parti som faller under denne kategorien, har jeg derfor valgt å operere med 'Andre relevante partier (1)' og 'Andre relevante partier (2)'.

Alle partier innenfor de enkelte landene med $N < 20$ som jeg allerede har plassert under 'andre partier' vil ikke bli tatt med i denne tabellen siden disse ikke har noen relevant betydning for oppgavens problemstilling og relaterte hypoteser. Denne kategorien vil allikevel bli tatt med i analysen på bakgrunn av at den representerer respondenter som har oppgitt partivalg, og som derfor fremstår som "gyldige verdier" som vil påvirke korrelasjonene mellom avhengig og uavhengige variabler.

Tabell 3.6 Gruppering av relevante partier som inngår i den avhengige variabelen

Partifamilier	Frankrike	Danmark	Belgia	Tyskland	Østerrike
Kommunistiske	PCF	Enhedslisten	-----	PDS	-----
Venstresosialistiske/ Grønne	LV/Andre grønne	SF/Grønne	Agalev/Ecolo	Die Grünen	Die Grünen
Sosialister/sosialdemokrater	PS	SD	SP/PS	SPD	SPÖ
Liberale	UDF/DF	RV	VLD/PRL	FDP	LiF
Kristendemokratiske	-----	KrF	CVP/PSC	CDU/CSU	ÖVP
Konservative	RPR	KF	-----	-----	-----
Høyre-radikale	FN/MRF	FP/DF	VB/FN	REP	FPÖ
Andre relevante partier (1)	EkstremV	Venstre	VU/FDF	-----	-----
Andre relevante partier (2)	-----	CD	Vivant	-----	-----
Antall relevante partier, WVS 1990/EVS 1999/2000: ¹	6/9	9/10	11/12	6/6	4/5
Antall partigrupperinger som vil bli tatt med i analysen, WVS 1990/EVS 1999/2000: ²	6/7	8/9	6/7 (11/12) ³	6/6	4/5

¹Inkluderer de enkeltpartiene innenfor hvert land som ikke er gruppert under 'andre partier' i de to respektive undersøkelsene.

²Antall kategorier som blir tatt med fra hver undersøkelse etter at partier innenfor samme partifamilie i et land er slått sammen.

³Partiene innenfor samme partifamilie i både Flandern og Vallonia vil som tidligere nevnt bli tatt med som separate partier i analysen, og deres gjennomsnittskårer vil derimot bli slått sammen når analyseresultatene presenteres.

3.4 Operasjonalisering av uavhengige variabler

I oppgavens neste avsnitt vil jeg presentere operasjonalisering av de uavhengige variablene som vil inngå i min analyse

3.4.1 "Ny-politikk"-verdier

Å operere med verdier som uavhengig variabel stiller forskeren ovenfor en rekke utfordringer knyttet til det å komme frem til å fruktbar operasjonalisering av et

---

fenomen som ikke er direkte observerbart. Innledningsvis så valgte jeg å anvende Knutsen & Kumlins (2005: 125) verdidefinisjon i denne oppgaven som altså beskriver verdier som ”foreskrevne oppfatninger som impliserer at bestemte endelige tilstander eller fremgangsmåter er personlig eller sosialt foretrukket fremfor andre.” Innenfor faglitteraturen har det vært vanlig å operere med ulike indekser som baserer seg på et sett med verdier som respondentene blir bedt om å rangere på bakgrunn av hvilke tilstander eller fremgangsmåter som de selv foretrekker. I denne oppgaven vil jeg benytte meg av denne typen verdiindekser for å måle respondentenes verdipreferanser knyttet til ”ny-politikk”-dimensjonen. Disse indeksene er i hovedsak konstruert med utgangspunkt i funn fra faktoranalyser utført av Inglehart (1977:39-53; 1982; 1990: kap.4) og Flanagan & Lee (1988), og kan sies å avspeile hovedtrekkene i debatten mellom disse forskerne som ble beskrevet i kapittel 1. Jeg vil i tillegg operere med en indeks konstruert av Knutsen (1995: 5) som måler holdninger knyttet til natur- og miljøvern. Alle indeksene er uveide og additive, og omkodet slik at de har inneholder verdiene 0-10. Mens indikatorene for henholdsvis grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier har høye verdier på de ulike indeksene, så impliserer lave verdier anti-grønne, autoritære og materialistiske verdier. Jeg vil nå foreta en kort presentasjon av de ulike indeksene som skal benyttes i den senere analysen.

Indeks for holdninger til natur- og miljøvern

Inglehart (1977: 39-53) knytter verdiprioriteringer innenfor natur- og miljøvern til den estetiske verdigruppen og verdiene ”Trying to make our cities and countryside more beautiful”, ”Protecting freedom of speech” og ”Progress toward a society where ideas are more important than money”. Knutsen (1995: 5) hevder på sin side at disse tre verdiene ikke utgjør et godt mål for denne dimensjonen, og han har derfor valgt å konstruere en egen natur- og miljøvernindeks bestående av seks verdier. Dette valget begrunnes også ved å henvise til funn fra Rohrschneider (1988) og Nas (1993) som kun viser moderate positive korrelasjoner mellom holdninger til miljøvern og postmaterialistiske orienteringer. På bakgrunn av disse funnene har jeg derfor valgt å konstruere en natur- og miljøindeks som omfatter de tre verdiene i Knutsens (1995:

5) indeks som er med både i 1990- og 1999/2000-undersøkelsen. I begge undersøkelsene inngår disse tre verdiene allerede i samme indeks der respondentenes holdning til de ulike verdiene blir kartlagt ved hjelp av Likhert-skalaer⁴. Hver indikator har fått verdiene 0 til 4, der 0 impliserer de mest negative holdningen til natur- og miljøvern (strongly disagree), mens verdien 4 er tildelt de som har de mest positive holdningene til natur- og miljøvern (strongly agree). Svaralternativene ”disagree” og ”agree” er på sin side tildelt verdiene 1 og 3, mens et ”verken/eller”-svar gir verdien 2. Tabell 3.7 gir en oversikt over hvilke verdier og svaralternativer som inngår i indeksen.

Tabell 3.7 Oversikt over variablene som inngår i natur- og miljøvernindeksen*

Spørsmålsformulering:	Påstander:
I am now going to read some statements about the environment. For each one read out, can you tell me whether you agree strongly, agree, disagree or strongly disagree?	"I would give part of my income if I were certain that the money would be used to prevent environmental pollution" (+) "I would agree to an increase in taxes if the extra money is used to prevent environmental pollution" (+) "The Government has to reduce environmental pollution but it should not cost me any money" (÷)

*Verdiene er markert med et negativt eller positivt fortegn som impliserer hvilken holdning til natur- og miljøvern som de er konstruert for å måle.

Indeks for den frihetlige/autoritære verdier

Denne indeksen er konstruert på bakgrunn av Flanagans autoritær-frihetlig skala, og jeg benytter de samme indikatorene som Knutsen (1995: 7) anvendte i sin analyse av WVS 1990. Tilsammen syv utsagn inngår i denne indeksen. For de verdiene som har svaralternativ A eller B, og i de tilfellene der det opereres med en tretrinns skala, så vil frihetlige verdier bli gitt verdien 2, en mellomposisjon verdien 1 og autoritære verdier vil få verdien 0. Når respondenten blir bedt å velge fire verdier fra en liste, så

⁴ For mer informasjon om Likert-skala, se Mordal (1999: 120-125).

vil en frihetlig verdi på 1.plass gi verdien 2, 2.plass verdien 1 og ingen plassering vil gi verdien 0. Tabell 3.8 gir en oversikt over hvilke spørsmålsformuleringene og verdier som inngår i indeksen.

Tabell 3.8 Oversikt over verdiene som inngår i den frihetlige/autoritære indeksen*

Spørsmålsformulering:	Verdier:
People have different ideas about following instructions at work. Which of these two opinions do you agree with?	<p>A) Some say that one should follow instructions of one`s superiors even when one does not fully agree with them. <b>(AUT)</b></p> <p><b>B)</b> Others say that one should follow one`s superior`s instructions only when one is convinced that they are right. (LIB)</p>
Which of these two statements do you tend to agree with?	<p>A)"Regardless of what the qualities and faults of ones are, one must always love and respect them"(AUT)</p> <p>B)"One does not have the duty to respect and love parents who have not earned it by their behaviour and attitudes"(LIB)</p>
Here is a list of qualities which children can be encouraged to learn at home. Which, if any, do you consider to be especially important? Please choose up to five ¹	<p>"Good manners" (AUT)</p> <p>"Independence" (LIB)</p> <p>"Imagination" (LIB)</p> <p>"Obedience" (AUT)</p>
Here is a list of various changes in our way of life that might take place in the near future. Please tell me for each one, if it were to happen whether you think it would be a good thing, a bad thing, or don`t you mind?	<p>"Greater respect for authority"(AUT)</p>

*De ulike utsagnene er markert med AUT eller LIB for å markere hvilken verdi de måler.

¹ Det inngår tilsammen 11 verdier i det opprinnelige batteriet.

Indeks for MPM-dimensjonen

MPM-verdiorienteringer har vanligvis blitt målt ved tre verdibatterier konstruert av Inglehart (1977). Hvert batteri inneholder fire verdier som respondentene skal rangere, hvor to av verdiene er knyttet til henholdsvis økonomisk og fysisk sikkerhet (materialistiske verdier), mens de andre to berører henholdsvis tilhørighet/ respekt og

en estetisk verdi(postmaterialistiske verdier). Dersom man slår sammen disse tre verdibatteriene får man en indeks som er basert på tilsammen tolv verdier, og ved bruk av faktoranalyser har Inglehart (1977: 39-53; 1982; 1990: kap.4) synliggjort at disse verdiene utgjør en enkelt dimensjon; MPM-dimensjonen. Ingleharts 12-verdibatteri er kun med i 1990-undersøkelsen, og på bakgrunn av dette batteriet har jeg konstruert to indekser som består av henholdsvis fem og seks verdiene. Årsaken til dette er at jeg i den sistnevnte indeksen har inkludert utsagnet ”Trying to make our cities and countryside more beautiful” som lader på en annen faktor en de andre postmaterielle utsagnene i Ingleharts opprinnelige faktoranalyse (Inglehart 1977: 44). Jeg kommer til å ta med begge indeksene i analysen, men hovedsakelig presentere resultatene fra den førstnevnte indeksen og la den andre utgjøre en slags kontrollindeks der eventuelle interessante funn vil bli kommentert.

Ingleharts (1977: 28-29) originale 4-verdibatteri som består av to materialistiske og to postmaterialistiske verdier er med i begge undersøkelsene, og vil også bli tatt med i min analyse. Jeg kommer ikke til å slå sammen verdiene til de to midterste verdiene for å utnytte mest mulig informasjon om verdiprioriteringene. Begge indeksene er konstruert slik at en postmaterialistisk verdi på 1.plass gir verdien 2, mens en postmaterialistisk verdi på 2.plass vil gi verdien 1, og ingen plassering verdien 0. Tabell 3.9 gir en oversikt over spørsmålsformuleringene og de tilknyttede verdiene som inngår i de ulike indeksene.

Tabell 3.9 Oversikt over verdiene som inngår i MPM-indeksene¹

Spørsmålsformulering:	Svaralternativer:
<p>12-verdibatteriet:</p> <p>There is a lot of talk these days about what the aims of this country should be for the next ten years. On this card are listed some of the goals which different people would give top priority. If you had to choose, which of the things on this card would you say is most important? And which would be the next most important?</p>	<p>"Maintaining a high level of economic growth" (M) "Making sure this country has strong defence forces" (M) "Seeing that people have more to say about how things are done at their jobs and in their communities" (PM) ("Trying to make our cities and countryside more beautiful" (PM))¹ "Maintaining order in the nation" (M) "Giving people more to say in important government decisions" (PM) "Fighting rising prices" (M) "Protecting freedom of speech" (PM) "A stable economy" (M) "Progress toward a less impersonal and more humane society" (PM) "Progress toward a society in which ideas count more than money" (PM) "The fight against crime" (M)</p>
<p>4-verdibatteriet:</p> <p>There is a lot of talk these days about what the aims of this country should be for the next ten years. On this card are listed some of the goals which different people would give top priority. If you had to choose, which of the things on this card would you say is most important? And which would be the next most important?</p>	<p>"Maintaining order in the nation" (M) "Giving people more to say in important government decisions" (PM) "Fighting rising prices" (M) "Protecting freedom of speech" (PM)</p>

¹Materialistiske verdier i tabell 3.9 er markert med (M) og postmaterialistiske verdier med (PM)

²Kun med i kontrollindeksen

3.4.2 Sosiostrukturelle variabler

Kjønn, alder og utdanning vil bli tatt med som uavhengige variabler i analysen. Mens kjønn er en naturlig dikotom variabel, vil både alder og utdanning bli målt på forholdstallsnivå. Operasjonaliseringen av kjønn vil bli gjort ved hjelp av spørsmålet om respondentens kjønn. Alder vil bli operasjonalisert ved hjelp av spørsmålet om respondentens alder, og denne variabelen vil også bli omkodet slik at alle personer som er 18 år eller yngre vil få verdien 18, mens alle som er 80 år eller eldre vil bli gitt verdien 80. Dette blir gjort for å unngå at ekstreme verdier eller såkalte "out-liers" skal ha en uheldig påvirkning på analyseresultatene (jf. Hellevik 2002: 216).

Variabelen utdanning vil bli operasjonalisert ved hjelp av spørsmålet om alder ved fullført utdanning. I 1990-undersøkelsen er variabelen allerede gruppert slik at personer som var 12 år eller yngre da de fullførte sin utdanning har fått verdien 12, mens de som var 21 år eller eldre har blitt tildelt verdien 21. Denne variabelen vil derfor også bli gruppert i 1999/2000-undersøkelsen, men på bakgrunn av utdanningsnivået er gjennomsnittlig høyere i den siste undersøkelsen, vil høyeste verdi inkludere alle de som har verdien 26 eller høyere.

3.5 Bivariat og multivariat analyse

Ved hjelp av data fra WVS 1990 og EVS 1999/2000 kommer jeg til å gjennomføre både bivariate og multivariate analyser. I de neste avsnittene vil jeg først presentere sentrale *analysemaal* som jeg kommer til å anvende i kapittel 4, 5 og 6, før jeg deretter gjør rede for hvilke *analysemetoder* jeg vil benytte meg av for å teste de ulike hypotesene mine.

3.5.1 Eta, Cramers V, Pearsons r og Nagelkerke pseudo-R²

Fire sentrale analysemaal vil bli anvendt i de ulike analysene. *Eta-koeffisienten* vil i første omgang bli benyttet til å måle sammenhengen mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg i kapittel 4. Eta bygger på ujusterte avvik som ikke er kontrollert for andre uavhengige variabler i modellen (Christophersen 2004: 226). Denne koeffisienten blir konstruert ved å snu den kausale rekkefølgen mellom partipreferanse og verdiindeksene, slik at partivalg blir behandlet som den uavhengige variabelen. Eta varierer fra 0,00 til 1,00, og kan ikke bli negativ på grunn av at den brukes på et *nominalt målenivå*. (Klecka 1980: 36-37; Knutsen 1995: 15). I faglitteraturen er det vanlig å vurdere korrelasjoner under ca. 0,10 som svake, mens korrelasjon mellom 0,10- 0,25 sees på som moderate, og korrelasjonen over 0,25 er ganske sterke. Korrelasjoner over 0,40 er derimot svært sterke, og finnes sjelden.

Variablene alder og utdanning vil i mine analyser bli målt på *forholdstallsnivå*, samtidig som spørsmålet om målenivå ikke er relevant for den dikotome variabelen kjønn (Hellevik 2002. 182). Jeg vil derfor anvende *Pearsons r* (r_{xy}) for å måle

---

korrelasjonene mellom kjønn, alder, utdanning og partivalg i kapittel 5. Dette er et mål for enhetenes spredning på den avhengige variabelen rundt den lineære regresjonslinjen, og varierer mellom 1 til -1. Og jo nærmere r_{xy} er 1 eller -1, desto mindre spredning har vi i punktenes fordeling om linjen i diagrammet. Dersom r_{xy} derimot nærmer seg 0, betyr dette at regresjonslinjen er tilnærmet horisontal, og at den faller sammen med linjen for gjennomsnittet (M_y) (Hellevik 2002: 273).

Cramers V (V) vil bli benyttet til å kartlegge de bivariate sammenhengene mellom kjønn og partivalg. V er et standardisert mål som er basert på en normering av kji kvadratet (c^2), og varierer mellom 0 og 1. Verdien 0 indikerer ingen statistisk avhengighet, mens verdier som nærmer seg 1 på den andre siden indikerer veldig sterk statistisk avhengighet (Tuft 2005). *Cramers V* gir forholdsvis små korrelasjoner sammenlignet med η , og en korrelasjon mellom 0-0,10 vurderes vanligvis som en svak effekt, mens korrelasjoner mellom 0,10-0,20 kan sees på som moderate, og tilsvarende mellom 0,20-0,30 som sterke. Verdier over 0,30 er derimot meget sjeldne i forbindelse med bruk av individdata.

Nagelkerke Pseudo- R^2 vil bli anvendt i kapittel 6 for å kartlegge forklaringskraften til de uavhengige variablene på avhengig variabel. Dette statistiske målet beskriver hvor godt modellen passer til data, og varierer mellom 0 og 1. *Pseudo- R^2* 's forklaringskraft kan derimot ikke tolkes enkelt intuitivt (Christoffersen 2004: 211), og jeg vil derfor kun vurdere denne forklaringskraftens relative betydning.⁵

---

⁵ *Pseudo- R^2* kan i utgangspunktet ikke få verdien 1 ved at én ikke kan ha en perfekt modell ved logistisk regresjon, dvs. en modell som predikerer verdiene på den avhengige variabelen (0 og 1) perfekt. Vi kan forstå dette intuitivt ved å tenke på at logistisk regresjon bygger på forutsetningen om at sammenhengen mellom den avhengige variablene og de uavhengige kan beskrives ved hjelp av *S*-kurver som nærmer seg 0 og 1 asymptotisk, det vil si at de aldri helt når disse punktene (Tuft 2000: 49). Det er allikevel vanlig å hentyde at *pseudo- R^2* varierer mellom 0-1.

3.5.2 Oppslutning om ”ny-politikk”-verdier i fem land over tid betydning innenfor hvert av de fem landene

For å kartlegge om verdiutviklingsprosessen i det postindustrielle samfunn beveger seg i retning av en ”stille revolusjon” slik H_2 impliserer, vil jeg starte med å undersøke de fem landenes *gjennomsnittsskårer* på de ulike verdiindeksene ved å gjennomføre en *variensanalyse*. En sammenligning av disse gjennomsnittskårene i 1990 og 1999/2000, vil derfor kunne skape et bilde av verdiendringsprosessens retning i de aktuelle landene i løpet av 1990-tallet.

3.5.3 Bivariate sammenhenger mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg

Formålet med den andre delen av analysen er å kartlegge hvilke partigrupperinger som har det mest grønne, frihetlige, eller postmaterialistiske elektoratet, og hvilke som har et elektorat som plasserer seg på de motsatte ytterpunktene innenfor de ulike verdiindeksene. De bivariate korrelasjonene mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg vil som nevnt under forrige avsnitt bli målt ved hjelp av eta-koeffisienten.

H_1 vil bli testet ved å kartlegge *gjennomsnittsskåren* til velgere innenfor ulike partifamilier på de forskjellige verdiindeksene ved å gjennomføre en *variensanalyse*. For å teste om forskjellene i gjennomsnittskåren til de ulike partiene på de respektive verdiindeksene er signifikante eller ikke, vil jeg benytte meg av den såkalte *F-testen*. F-testens rasjonale er således å sammenligne den observerte variasjonen i gruppegjennomsnittene, (variasjonen *mellom* grupper) med den variasjonen man kan forvente ut ifra de statistiske feilmarginene (variasjonen *innenfor* grupper)(Skog 2004: 197).

På bakgrunn av at ulikheter mellom partiene i de forskjellige landene kan være et resultat av landsspesifikke effekter eller effekter som skyldes det å stemme på et spesielt parti, så har jeg valgt å samtidig operere med et mål som beregner differansen fra gjennomsnittet for alle velgerne i et gitt land. Dette målet er konstruert av Knutsen (1995: 15), og kalkuleres ved å addere avvikene mellom gjennomsnittene til de relevante landene og gjennomsnittet til de ulike partiene innenfor hver partifamilie,

---

og så dividere på antall partier innenfor den gitte partifamilien. Under analysedelen vil dette målet bli omtalt som *gjennomsnittsavviket*.

3.5.4 Bivariate sammenhenger mellom sosiostrukturelle variabler og “ny-politikk”-verdier og partivalg

For å undersøke om kvinner, yngre- og høyt utdannede har de mest grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdiene, i tråd med H_{3abc} , så vil jeg starte med å gjennomføre en *korrelasjonsanalyse*, hvor r_{xy} vil bli brukt som korrelasjonsmål.

Jeg vil deretter undersøke om både kvinner, yngre- og høyt utdannede også har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier, slik H_{4abc} impliserer. For variabelen kjønn, så ønsker jeg ved hjelp av en krysstabell å teste om det er signifikante forskjeller i menn og kvinners partivalg. Jeg velger å operere med kvinneandeler når jeg presenterer analyseresultatene på bakgrunn av at jeg hovedsakelig er interessert i kvinners partivalg, i tråd med H_{4a} . Og korrelasjonsmålet V vil som tidligere nevnt bli benyttet til å måle den statistisk sammenhengen mellom avhengig og uavhengig variabel.

For å måle sammenhengen mellom alder, utdanning og partivalg, så kommer jeg til å benytte de samme analysemetodene og analysemålet som jeg benyttet for å undersøke sammenhengen mellom verdipreferanser og partivalg. Dette tilsier at *gjennomsnittsalder* og *gjennomsnittsutdanning* til velgere innenfor ulike partifamilier vil bli kartlagt ved å gjennomføre en variansanalyse og en F-test, og at Knutsens (1995: 15) konstruerte gjennomsnittsavvik vil bli benyttet for å undersøke hvilke partifamilier som kan sies å ha henholdsvis det yngste og eldste elektoratet, og det høyest og lavest utdannede elektoratet. Sammenhengenes styrke vil samtidig bli målt ved hjelp av eta-koeffisienten.

3.5.5 Multivariate sammenhenger mellom uavhengige variabler og avhengig variabel

På bakgrunn av Ingleharts (1984: 32) gruppepolariseringshypotese som ble skissert i kapittel 1, samt endringer i kvinners velgeratferd i løpet av de siste tiårene (Inglehart

---

& Norris 2000: 458- 459) vil jeg undersøke i hvor stor grad partivalget til kvinner, og yngre og høyt utdannede velgere påvirkes av deres verdipreferanser. For å kartlegge sammenhengene mellom disse variablene vil jeg benytte meg av to statistiske teknikker *multinomisk* og *binomisk logistisk regresjon*. Jeg vil først gjennomføre en tretrinns multinomisk logistisk regresjonsanalyse for å teste H_5 , ved å undersøke hvor stor andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg som går via ”ny-politikk”-verdier. En slik type analyse tillater nemlig nominale avhengige variabler, noe som gjør at vi kan analysere modellens betydning og effekter i forhold til alle partier i en og samme modell (Aardal 2003: 118). Ved at det i multinomisk logistisk regresjonsanalyse ikke er utviklet standardiserte koeffisienter, så vil altså pseudo- R^2 bli benyttet til å kartlegge forklaringskraften til de uavhengige variablene på avhengig variabel.

I den trinnvise multinomiske logistiske regresjonsanalysen vil jeg i første omgang undersøke de ”bivariate” sammenhengene mellom sosial struktur og partivalg, mens i neste trinn vil de ”bivariate” sammenhengen mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg bli kartlagt. Her er det viktig å understreke at kjønn, alder og utdanning vil bli betraktet samlet sett som ”sosial struktur”, og ikke som separate variabler slik tilfellet var i den bivariate analysen som ble presentert i kapittel 5. Utrykket ”bivariat” blir av den grunn satt i klammetegn. Tilsvarende gjelder også for de tre verdiindeksene, som i denne første analysen vil fremstå som én uavhengig variabel. I tredje og siste trinn vil den multivariate sammenhengen mellom sosial struktur, ”ny-politikk”-verdier og partivalg bli kartlagt. En dekomponering av pseudo- R^2 s varians gjør at vi kan kartlegge den unike komponenten til sosial struktur ved å beregne differansen mellom modellens totale forklaringskraft innenfor det enkelte land og den ”bivariate” korrelasjonen mellom henholdsvis ”ny-politikk”-verdier og partivalg. Den ulike komponenten til ”ny-politikk”-verdier kan kartlegges på en tilsvarende måte ved å ta differansen mellom den totale forklaringskraften og den ”bivariate” korrelasjonen mellom sosial struktur og partivalg. Differansen mellom modellens totale forklaringskraft og forklaringskraften til hver av de uavhengige variablene når de ikke er korrelert for hverandre utgjør en felles komponent. Og det er denne felles

---

komponenten som forklarer hvor stor andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg som går via ”ny-politikk”-verdier.

Etter å ha kartlagt hvordan den felles forklaringskraften til de to uavhengige variablene på partivalg varierer mellom de ulike landene i de to undersøkelsene, vil jeg deretter gjennomføre en *binomisk logistisk regresjonsanalyse*. Formålet med denne analysen er å teste mer spesifikt om ”ny-politikk”-verdier forklarer at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn menn, eldre og lavt utdannede velgere, og om denne sammenhengen er i tråd med H_6 . Avhengig variabel vil her være omkodet til en dikotom variabel, der grønne/venstresosialistiske partier vil bli gitt verdien 1, men alle andre partier vil ha verdien 0. Andelen som har oppgitt at de ville stemt på et venstresosialistisk/grønt parti er lavere enn 0,20 i alle de fem landene både i 1990 og i 1999/2000.

Begrunnelsen for å velge logistisk regresjon kan derfor sees i lys av at Christoffersen (2004: 207) understreker at lineær regresjon kun bør brukes hvis fordelingen til en dikotom avhengig variabel ikke er skjevere enn 0,30/0,70.

I likhet med den multinomiske logistiske regresjonsanalysen vil jeg også i dette tilfelle kjøre en trinnvis analyse. Denne fremgangsmåten for å finne komponentene en bivariat sammenheng kan deles opp i kalles *effektendringsopplegget*, fordi man undersøker hvordan sammenhengen mellom to variabler endres når vi kontrollerer for andre variabler (Hellevik 2002: 293). Det første trinnet i den logistiske regresjonsanalysen (b1) inkluderer variablene kjønn og alder, mens i det andre trinnet (b2) er også utdanning tatt med i modellen. I det tredje og siste trinnet (b3) er både sosiostrukturelle variabler og de tre verdiindeksene som er felles for begge undersøkelsene inkludert. Denne rekkefølgen kan begrunnes i den kausalmodellen som jeg skisserte innledningsvis, der jeg velger å behandle både kjønn, alder og utdanning som bakgrunnsvariabler, og verdier som mellomliggende variabel. Kjønn og alder kommer allikevel i første rekke ved at disse i motsetning til utdanning er tilskrevne variabler oppnådd med fødsel. På bakgrunn av at b-koeffisientene er ustandariserte, vil de derfor ikke være sammenlignbare. Endringer i disse koeffisientenes verdier vil derfor kun bli benyttet til å si noe om *effektendringene* på

det enkelte trinn i analysen. I tråd med H_6 vil det særlig være effektendringer for b-koeffisientene til alder, kjønn og utdanning fra andre til tredje trinn i analysen som det vil være interessant å studere nærmere. Pseudo R^2 s forklaringskraft på det enkelte trinn i analysen vil på sin side bli benyttet til å si noe om den relative betydningen av kjønn, alder, utdanning og ”ny-politikk”-verdier for partivalg

---

4 Bivariate sammenhenger mellom ”ny-politikk”- verdier og partivalg

4.1 Analysens formål

I dette kapittelet vil jeg starte med å kartlegge de ulike landenes plassering på de respektive verdiindeksene i både 1990 og i 1999/2000. N vil i dette tilfellet være synonymt med alle respondentene i henholdsvis Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark som deltok i hver av undersøkelsene. Gjennomsnittskårene innenfor hvert av de fem landene på den enkelte indeks i 1990 og 1999/2000 kan nemlig bidra til å illustrere om verdiendringsprosessen i løpet av 1990-tallet faktisk beveger seg i retning av en ”stille revolusjon” i samsvar med Ingleharts (1997) spådommer, og derfor i tråd med den forventede sammenhengen jeg skisserte ved hjelp av H_2 :

H_2 : Verdiendringsprosessen i det postindustrielle samfunn indikerer en overgang fra anti-grønne, autoritære og materialistiske verdier til grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier.

I kapittelets neste bolk vil oppgavens overordnede hypotese bli testet ved å kartlegge hvilke partifamilier som polariserer de ulike verdiindeksene som vanligvis knyttes til ”ny-politikk”-dimensjonen. Denne hypotesen skisserer følgende sammenheng mellom avhengig og uavhengig variabel:

H_1 : ”Ny-politikk”-partiene polariserer konfliktlinjer med rot i det postindustrielle samfunn”.

En slik hypotese innebærer som tidligere nevnt at jeg forventer at både den grønne/anti-grønne, frihetlige /autoritære og MPM-dimensjonen vil være polarisert av henholdsvis grønne/venstresosialistiske og høyre-radikale partier. Tabell 4.2 – 4.7 vil presentere korrelasjonene mellom verdipreferanser og partivalg, samt gjennomsnittskårene og gjennomsnittsavviket for alle partifamiliene og andre relevante partier på de tre verdidimensjonene. I tillegg til de mest sentrale funnene for

den enkelte dimensjon, vil også eventuelle interessante avvik som gjelder skårer for partier både innenfor en partifamilie og det enkelte land bli kommentert.

De mest sentrale analytiske funnene i tilknytning til både H_1 og H_2 vil til slutt bli oppsummert under pkt. 4.4.

4.2 Gjennomsnittskårer på de ulike verdiindeksene for de fem landene

Tabell 4.1 presenterer gjennomsnittskårene til hvert av de fem landene på henholdsvis den grønne/anti-grønne-, frihetlige/autoritære-, og MPM-indeksen i 1990 og 1999/2000.

Tabell 4.1 Gjennomsnittskårer for Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark på "ny-politikk"-indeksene

a) WVS 1990

Grønne verdier		Frihetlige/autoritære verdier		
Land	Gjennomsnitt:	Land	Gjennomsnitt:	N ¹
Danmark	6,7	Danmark	5,6	1030
Tyskland	4,9	Tyskland	5,0	3437
Østerrike	4,8	Østerrike	4,3	1460
Frankrike	4,5	Belgia	3,8	2792
Belgia	4,4	Frankrike	3,7	1002
Gjennomsnitt, totalt:	5,1	Gjennomsnitt, totalt:	4,5	
MPM-verdier (12-verdibatteriet)		MPM-verdier (4-verdibatteriet)		
Land	Gjennomsnitt:	Land	Gjennomsnitt:	N
Frankrike	4,9	Tyskland	5,4	3437
Belgia	4,6	Østerrike	5,2	1002
Tyskland	4,5	Frankrike	5,0	1030
Danmark	4,4	Belgia	4,8	1460
Østerrike	4,3	Danmark	4,3	2792
Gjennomsnitt, totalt:	4,5	Gjennomsnitt, totalt:	4,9	

¹Refererer til det totale antallet respondenter innenfor for hvert land som deltok i undersøkelsen. Dette antallet blir gjentatt i både øvre og nedre del av tabellen, og rekkefølgen avspeiler landenes plassering i kolonnen lengst til høyre.

b) EVS 1999/2000

Grønne verdier		Frihetlige/ autoritære verdier		MPM-verdier (4- verdibatteriet)		
Land	Gjennomsnitt:	Land	Gjennomsnitt:	Land	Gjennomsnitt:	N ¹
Danmark	6,4	Danmark	5,4	Østerrike	5,8	1522
Belgia	4,5	Tyskland	5,1	Belgia	4,9	1912
Østerrike	4,1	Østerrike	4,8	Danmark	4,6	1023
Frankrike	3,4	Belgia	3,8	Frankrike	4,2	1615
Tyskland	3,3	Frankrike	3,5	Tyskland	4,2	2036
Gjennomsnitt, totalt:	4,3	Gjennomsnitt, totalt:	4,5	Gjennomsnitt, totalt:	4,7	

¹Refererer til det totale antallet respondenter innenfor for hvert land som deltok i undersøkelsen, og rekkefølgen avspeiler landenes plassering i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 4.1.a og tabell 4.1b viser for det første at danskene peker seg klart ut som de borgerne med de mest positive holdningene til natur- og miljøvern i begge undersøkelsene, mens vi finner de laveste skårene i Belgia i 1990, og i Tyskland i 1999/2000. Her bør det også presiseres at samtlige land med unntak av Belgia har fått mindre positive holdninger til natur-og miljøvern i løpet av 1990-tallet.

Danskene har samtidig det mest frihetlige verdisynet i både 1990 og 1999/2000, mens vi finner de mest autoritære verdipreferansene i Frankrike i begge undersøkelsene. Tabell 4.1a og tabell 4.1b viser også at med unntak av Østerrike som har fått en viss økning i retning frihetlige verdier, så finner vi relative stabile skårer på denne indeksen over tid i de andre fire landene.

De mest postmaterialistiske innbyggere finner vi i Frankrike i 1990, målt ved hjelp av 12-verdibatteriet, mens Tyskland har de mest postmaterialistiske innbyggerne i den samme undersøkelsen hvis vi benytter 4-verdibatteriet som mål. I 1999/2000 er det derimot Østerrike som har de mest postmaterialistiske innbyggerne, og landet skiller seg klart ut med en betraktelig høyere gjennomsnitt enn de andre landene på MPM-indeksen. De minst postmaterialistiske innbyggerne finner vi på den andre siden i Østerrike og i Danmark i 1990, målt ved henholdsvis 4-verdi- og 12-verdibatteriet, og i Tyskland i 1999/2000. En sammenligning over skårene over tid synliggjør samtidig at postmaterialistiske verdier har fått større betydning i Østerrike, Belgia og Danmark, og redusert betydning i Tyskland og Frankrike. Mens økningen er mest

---

tydelig i det østerrikske tilfellene, så finner vi den største nedgangen i Tyskland. En annen interessant observasjon i denne sammenheng er at 12-verdibatteriet har en lavere gjennomsnittsskåre sammenlignet med 4-verdibatteriet, og at befolkningen i de fem landene samlet sett fremstår som mer materialistiske når flere verdier blir inkludert i indeksen.

Kort oppsummert, så viser tabell 4.1a og tabell 4.1b at innbyggerne i de fem landene både samlet og individuelt sett har fått mindre positive holdninger til natur-og miljøvern i løpet av 1990-tallet, mens holdningene til frihetlige/autoritære verdier er derimot relativt stabile. Postmaterialistiske verdier på sin side hatt en økende betydning i et flertall av landene. Verdiutviklingsprosessen kan derfor bare si å ha beveget seg i forventet retning i lys av funnene fra MPM-indeksen, selv om det som sagt er unntak for to av landene. Samlet sett så kan derfor ikke H_2 sies å ha fått betydelig støtte av analyseresultatene.

4.3 Sammenhenger mellom “ny-politikk”-verdier og partivalg

I de neste avsnittene vil sammenhengene mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg bli kartlagt. Jeg vil kommentere resultatene for den enkelte indeks separat, for å kartlegge hvilke partier som kan sies å polarisere de ulike verdiindeksene.

4.3.1 Holdninger til natur-og miljøvern

Som skissert i H_1 vil jeg forvente at grønne/venstresosialistiske og høyre-radikale partier vil polarisere indeksen som måler holdninger til natur-og miljøvern. Før jeg ser nærmere på gjennomsnittsavviket og gjennomsnittsskårene til de enkelte partifamilie på den grønne/anti-grønne verdiindeksen, så vil jeg først starte med å undersøke de bivariate korrelasjonene mellom avhengig og uavhengig variabel.

Tabell 4.2 Grønne verdiers komparative betydning for partivalg¹

1990		1999/2000	
Land	Eta	Land	Eta
Danmark	0,21	Danmark	0,28
Frankrike	0,17	Østerrike	0,27
Belgia	0,16	Belgia	0,25
Tyskland	0,16	Frankrike	0,17
Østerrike	0,13	Tyskland	0,16
Gjennomsnitt:	0,17	Gjennomsnitt:	0,23

¹ Alle sammenhengene er signifikante på 1 % -nivå.

De gjennomsnittlige korrelasjonene mellom holdninger til natur- og miljøvern og partivalg kan sies å være moderate både i 1990 og 1999/2000. Det bør også presiseres at denne korrelasjonen har økt noe i den siste undersøkelsen, og fremstår som sterkt moderat.

Korrelasjonene innenfor det enkelte land er sterkest i Danmark i begge undersøkelser. Og i både Danmark, Belgia og Østerrike ser vi at sammenhengenes styrke øker i løpet av den aktuelle perioden. Sammenhengen mellom grønne/anti-grønne verdier og partivalg i Frankrike og Tyskland er derimot stabil og moderat.

Tabell 4. 3 Gjennomsnittskårer til velgere i de ulike partifamiliene og andre relevante partier på den grønne verdidimensjonen**a) WVS 1990**

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialister	5,7	6,1	6,6	5,4	7,6	1,1
Liberale	4,4	5,3	-	4,5	7,0	0,4
Kristendemokratiske	-	4,9	4,6	4,7	7,2	0,1
Sosialister/sosialdemokrater	4,7	4,8	4,8	3,7	6,5	-0,1
Kommunistiske	4,0	5,3	-	-	-	-0,2
Konservative	3,7	-	-	-	6,5	-0,4
Høyre-radikale	2,5	3,3	4,8	4,7	6,0	-0,9
Andre relevante partier (1)	-	-	-	4,5	6,5	-
Andre relevante partier (2)	-	-	-	-	7,0	-
Gjennomsnitt, alle velgere:	4,6	5,0	4,8	4,5	6,8	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (6,0/4,8), VLD/PRL (4,9/4,1), SP/PS (4,1/3,2), CVP/PSC (4,8/4,6), VU/FDF (5,2/3,9).

b) EVS 1999/2000

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialister	4,3	4,9	6,2	5,7	7,6	1,1
Liberale	3,8	3,8	4,7	4,3	6,9	0,8
Kommunistiske	3,7	3,6	-	-	8,1	0,6
Kristendemokratiske	-	4,3	5,0	5,0	6,8	0,1
Sosialister/sosialdemokrater	3,5	3,4	4,1	4,5	6,6	-0,1
Konservative	3,1	-	-	-	6,4	-0,3
Høyrradikale	2,8	2,8	3,5	3,5	5,3	-0,9
Andre relevante partier (1)	4,3	-	-	5,1	5,8	-
Andre relevante partier (2)	-	-	-	5,4	7,1	-
Gj.snitt, alle velgere:	3,6	3,5	4,3	4,7	6,4	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev /Ecolo(6,4/ 5,1), VLD/PRL(4,7/3,9) SP/PS (4,8/4,1), CVP/PSC (4,9/5,1), VB/FN (3,6/3,4).

Resultatene fra den bivariate analysen som er gjengitt i tabell 4.3a og tabell 4.3b viser at det er partier som tilhører en grønn/venstresosialistisk partifamilie som har det mest miljøvennlige elektoratet i både 1990 og 1999/2000. Dette fremgår av *gjennomsnittsavviket* til den enkelte partifamilie. Også de liberale og kristendemokratiske partiene har et elektorat som har en dominant positiv holdning til miljøvern i begge undersøkelsene, mens dette også gjelder for de kommunistiske partiene i 1999/2000.

Det fremgår samtidig av tabell 4.3a og tabell 4.3b at elektoratet til de høyrradikale partiene har de mest negative holdningene til natur-og miljøvern i begge undersøkelsene. Velgere som sympatiserer med partier innenfor den konservative-, sosialdemokratiske-, kommunistiske partifamiliene har også relativt negative holdningen til natur- og miljøvern i både 1990 og 1999/2000. Denne tendensen gjelder derimot kun for elektoratet til de kommunistiske partiene i den sistnevnte undersøkelsen.

De grønne/venstresosialistiske partiene har også de høyeste gjennomsnittskårene i alle de fem landene i både 1990 og 1999/2000 i alle land med unntak av Danmark i den siste undersøkelsen. I det sistnevnte landet er det derimot Enhedslisten som har det mest miljøvennlige elektoratet ved årtusenskiftet. Denne plasseringen kan allikevel ikke karakteriseres som veldig overraskende med tanke på at Enhedslisten

som tidligere nevnt består av både kommunistiske og venstresosialistiske krefter (Heidar & Berntzen 1998:78). Og det faktum at partiet i sin profil har tilnavnet ”de rød-grønne” kan trolig også ha bidratt til at de tiltrekker seg den andelen av velgerne som kan sies å ha det mest positive synet på natur- og miljøvern.

Enkeltpartienes skåre i begge undersøkelsene viser samtidig at de høyreradikale partiene har den laveste gjennomsnittsskåren innenfor alle de fem landene i 1999/2000-undersøkelsen, mens denne tendensen derimot kun gjør seg gjeldene for de høyreradikale partiene i Frankrike, Danmark og Tyskland i 1990. I Belgia er det nemlig de sosialistiske partiene som har det minst ”grønne” elektoratet i den første undersøkelsen, mens det tilsvarende gjelder for det kristendemokratiske partiet ÖVP i Østerrike. Siden begge disse partifamiliene i utgangspunktet har velgere som har relativt negative holdninger til natur- og miljøvern, så kan heller ikke dette funnet karakteriseres som særlig oppsiktsvekkende.

Et annen interessant tendens som kan nevnes er at den høyreradikale fløyen i Danmark skiller seg ut både i 1990 og 1999/2000 med et elektorat som har like positive og i enkelte tilfeller mer positive holdninger til natur- og miljøvern enn flere av de grønne og venstresosialistiske partiene i de andre landene. Det faktum at FP og FP/DF samtidig fremstår som den danske partigrupperingen med det mest anti-grønne elektoratet i begge undersøkelsene, tydeliggjør samtidig hvor mye ”grønnere” de danske velgerne kan sies å være sammenlignet med velgerne i de andre fire landene.

Samlet sett så peker disse tendensene i retning av at den aktuelle hypotesen H_1 kan sies å ha fått støtte av analyseresultatene.

4.3.2 Frihetlige/autoritære verdier

Med utgangspunkt i H_1 forventer jeg at grønne/venstresosialistiske partier vil ha det mest frihetlige elektoratet, mens velgerne som sympatiserer med de høyreradikale partiene på sin side vil ha det mest autoritære elektoratet. Jeg vil starte med å se

nærmere på korrelasjonene mellom frihetlige/autoritære verdier og partivalg før jeg undersøker de ulike partifamiliens plassering på den aktuelle verdiindeksen.

Tabell 4.4 Frihetlige/autoritære verdiers komparative betydning for partivalg¹

1990		1999/2000	
Land	Eta	Land	Eta
Danmark	0,36	Østerrike	0,41
Østerrike	0,35	Danmark	0,32
Tyskland	0,32	Frankrike	0,27
Belgia	0,30	Belgia	0,28
Frankrike	0,30	Tyskland	0,26
Gjennomsnitt:	0,33	Gjennomsnitt:	0,31

¹Alle sammenhengene er signifikante på 1 % -nivå.

Tabell 4.4 viser at det eksisterer sterke gjennomsnittlige korrelasjoner mellom frihetlige/autoritære verdier og partivalg i både 1990 og 1999/2000. Disse er allikevel noe svakere i den siste undersøkelsen. En sammenligning av sammenhengens styrke innenfor hvert av de fem landene viser at Danmark og Østerrike veksler mellom å ha de sterkeste og nest sterkeste korrelasjonene i de to undersøkelsene. Mens korrelasjonen mellom frihetlige/autoritære verdier er sterkest i Danmark i 1990, og avtar noe over tid, finner vi derimot en motsatt tendens i Østerrike. Her bør det også påpekes at korrelasjonen er svært sterk for Østerrikes vedkommende i den siste undersøkelsen.

De øvrige korrelasjonene innenfor det enkelte land viser at vi finner en sterk sammenheng mellom frihetlige/autoritære verdier i både Tyskland, Belgia og Frankrike i begge undersøkelsene. Disse sammenhengene er samtidig noe svakere i 1999/2000.

Tabell 4.5 Gjennomsnittskårer til velgere i de ulike partifamiliene og andre relevante partier på den frihetlige/autoritære verdidimensjonen

a) WVS 1990

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialister	4,5	6,7	6,7	5,1	7,4	1,6
Liberale	3,0	5,3	-	4,1	6,0	0,4
Kommunistiske	4,4	5,2	-	-	-	0,0
Sosialister/sosialdemokrater	4,1	5,4	3,9	3,5	5,4	0,0
Høyre-radikale	2,5	4,1	4,5	4,5	5,4	-0,1
Konservative	2,6	-	-	-	5,3	-0,1
Kristendemokratiske	-	4,2	3,9	3,3	3,7	-0,9
Andre relevante partier (1)	-	-	-	-	5,2	-
Andre relevante partier (2)	-	-	-	3,6	5,6	-
Gj.snitt, alle velgere:	3,8	5,0	4,2	3,8	5,7	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (4,9/5,2), VLD/PRL (3,9/4,3), SP/PS (3,5/3,5), CVP/PSC (3,1/3,5), VU/FDF (3,4/3,8).

b) EVS 1999/2000

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialistiske	4,3	6,8	7,1	4,9	6,4	1,3
Kommunistiske	3,6	5,0	-	-	7,1	0,6
Liberale	3,2	4,9	7,1	3,7	6,5	0,5
Sosialister/sosialdemokrater	3,8	5,1	4,6	3,7	5,4	-0,1
Høyre-radikale	2,9	5,3	4,7	3,4	4,8	-0,3
Kristendemokratiske	-	4,5	4,3	3,5	4,9	-0,5
Konservative	2,6	-	-	-	4,9	-0,8
Andre relevante partier (1)	5,6	-	-	3,8	5,1	-
Andre relevante partier (2)	-	-	-	5,3	5,2	-
Gj.snitt, alle velgere:	3,6	4,9	4,9	4,0	5,4	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo(4,8/ 5,0), VLD/PRL(4,0/3,5) SP/PS (4,0/3,4), CVP/PSC (3,4/3,6), VB/FN (3,8/2,9).

Tabell 4.5a og tabell 4.5b synliggjør at det er partier som kan sies å tilhøre en grønn/venstresosialistiske partifamilie som har det mest frihetlige elektoratet i begge undersøkelsene. Dette fremgår av gjennomsnittsskårene til den enkelte partifamilie. Også de liberale partiene har et dominant frihetlig elektorat i både 1990 og 1999/2000, mens dette kun gjelder for de kommunistiske partienes velgere i den siste undersøkelsen.

Plasseringen til de øvrige partifamiliene viser for det første at de sosialistiske/sosialdemokratiske partienes velgere har en relativt moderat posisjon på frihetlig/autoritær indeksen i begge undersøkelsen. Nederst på tabellen finner vi derimot de kristendemokratiske partiene med det mest autoritære elektoratet i 1990, mens velgerne til de konservative partiene har overtatt denne posisjonen i 1999/2000. Selv om de høyre-radikale partiene også har et dominant autoritært elektorat i begge undersøkelsene, er det allikevel interessant å se at det er andre partifamilier som derimot har velgere med et mer autoritært verdisyn.

Gjennomsnittskårene til partiene innenfor hvert av de fem landene synliggjør at de grønne/venstresosialistiske partiene har de høyeste skårene innenfor alle sine respektive land i 1990, mens dette derimot bare er tilfelle i Tyskland i den siste undersøkelsen. I Østerrike har nemlig det liberale partiet LiF en like høy skåre som det grønne partiet, mens for Danmarks vedkommende ser vi at Enhedslisten ikke bare har det mest grønne elektoratet i denne undersøkelsen, mens også det mest frihetlige. I Frankrike og Belgia har henholdsvis den ekstreme venstresiden og Vivant de mest frihetlige velgerne i 1999/2000. På bakgrunn av at alle disse partigrupperingene som har et mer eller like frihetlige elektorat enn grønne partiene hører hjemme på venstresiden, så kan ikke disse unntakene sies å være oppsiktsvekkende.

Det finnes også unntak når det gjelder hvilke partier innenfor hvert av de fem landene som har det mest autoritære elektoratet. Gjennomsnittskårene til de ulike partiene i 1990-undersøkelsen viser nemlig at det er kun de kristendemokratiske partiene i Belgia og Danmark har det mest autoritære elektoratet, til tross for at denne partifamilien altså hadde det største "negative" gjennomsnittsavviket. I Østerrike har SPÖs velgerne nemlig like autoritære verdipreferanser som ÖVPs velgere, mens de høyre-radikale partiene har det mest autoritære elektoratet i Tyskland og Frankrike. I 1999/2000 finnes det også flere unntak, som trolig i stor grad kan skyldes at det bare er to konservative partier med i analysen. I Danmark og Belgia har nemlig de høyre-radikale partiene det mest autoritære elektoratet, mens tilsvarende gjelder for de kristendemokratiske partiene i Østerrike og Tyskland.

Samlet sett så peker disse funnene i retning av at H_1 kun kan sies å få en viss støtte fra analyseresultatene knyttet til den frihetlige/autoritære verdiindeksen.

4.3.3 Materialisme/postmaterialisme (MPM)- verdier

Ut ifra resultatene fra Ingleharts (1977: 44) faktoranalyse som viste at 12-verdiindeksen fanger opp flere aspekter ved MPM-dimensjonen, vil jeg derfor forvente at de bivariate sammenhengene mellom 12-verdibatteriet og partivalg vil være sterkere enn de tilsvarende korrelasjonene for 4-verdibatteriet. Jeg forventer allikevel at det vil være ”ny-politikk”-partier som vil polarisere MPM-dimensjonen uavhengig av hvilken av de to indeksene som blir brukt som mål.

Tabell 4.6 MPM-verdiers komparative betydning for partivalg

a) 12-verdibatteriet, WVS 1990¹

Land	Eta
Danmark	0,45
Tyskland	0,36
Østerrike	0,31
Frankrike	0,27
Belgia	0,24
Gjennomsnitt:	0,33

¹Alle sammenhengene er signifikante på 1 % -nivå

Tabell 4.6a viser sterke gjennomsnittlige korrelasjoner mellom MPM-verdier og partivalg. Det må også presiseres at Danmark skiller seg ut med en svært sterk korrelasjon, og at vi også finner sterke sammenhenger i alle de andre fire landene. Jeg har også gjennomført en tilsvarende analyse av 12-verdibatteriet der jeg har inkludert påstanden ”Trying to make our cities and countryside more beautiful” som altså ladet på en annen faktor enn de andre postmaterielle utsagnene i Ingleharts opprinnelige faktoranalyse (Inglehart 1977: 44). Analyseresultatene viste derimot ikke noe nevneverdige avvik fra de bivariate sammenhengene som fremgår av tabell 4.6a⁶.

⁶ Disse korrelasjonene er gjengitt i tabell 1 under ”vedlegg”.

b) 4-verdibatteriet, WVS 1990/EVS 1999/2000¹

1990		1999/2000	
Land	Eta	Land	Eta
Danmark	0,32	Danmark	0,31
Frankrike	0,32	Belgia	0,28
Tyskland	0,28	Frankrike	0,25
Østerrike	0,25	Østerrike	0,25
Belgia	0,22	Tyskland	0,21
Gjennomsnitt:	0,28	Gjennomsnitt:	0,26

¹Alle sammenhengene er signifikante på 1 % -nivå.

Tabell 4.6b viser en gjennomsnittlig sterk korrelasjon mellom MPM-verdier og partivalg i begge undersøkelsene. Denne korrelasjonen er noe lavere i 1999/2000. Her bør det også presiseres at de gjennomsnittlige korrelasjonene for 12-verdibatteriet er sterkere enn de tilsvarende korrelasjonene for 4-verdibatteriet i 1990. Innenfor det enkelte land finner vi de sterkeste sammenhengene i Danmark og Frankrike i 1990, og kun i Danmark i den siste undersøkelsen. Sammenhengens styrke er relativt uendret for Danmarks vedkommende i løpet av den aktuelle perioden, mens den derimot har blitt merkbart svakere i Frankrike i 1999/2000.

For de øvrige landene eksisterer det for det første en sterk og stabil sammenheng i Østerrike. Korrelasjonene i Belgia går fra å være mer moderate til sterke i den siste undersøkelsen, mens den motsatte tendensen gjør seg gjeldende i Tyskland.

Tabell 4.7 Gjennomsnittskårer til velgere i de ulike partifamiliene og andre relevante partier på MPM-verdiindeksen

a) 12-verdibatteriet, 1990

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialistiske	5,9	6,9	6,9	6,0	6,8	1,9
Kommunistiske	5,8	5,0	-	-	-	0,6
Liberale	4,7	4,8	-	4,0	5,4	0,1
Sosialister/sosialdemokrater	5,3	5,1	4,0	4,6	4,3	0,1
Høyrradikale	4,0	3,7	4,5	5,1	3,3	-0,5
Kristendemokratiske	-	3,5	3,9	4,4	4,0	-0,5
Konservative	3,7	-	-	-	3,5	-1,2
Andre relevante partier(1)	-	-	-	4,2	3,2	-
Andre relevante partier(2)	-	-	-	-	4,4	-
Gj.snitt, alle velgere:	5,1	4,5	4,3	4,7	4,4	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (6,3/ 5,6), VLD/PRL(4,3/3,8) SP/PS (4,9/4,4), CVP/PSC (4,5/4,4), VU/FDF (4,4/4,0)

b) 4-verdibatteriet, 1990

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialistiske	6,0	7,6	7,9	6,5	6,3	1,8
Liberale	5,0	6,2	-	5,0	5,8	0,4
Kommunistiske	5,4	5,8	-	-	-	0,2
Sosialister/sosialdemokrater	5,7	6,0	5,0	4,7	3,9	0,0
Høyrradikale	4,3	4,3	5,5	5,3	3,5	-0,5
Kristendemokratiske	-	4,5	4,8	4,5	3,3	-0,8
Konservative	4,2	-	-	-	4,0	-0,8
Andre relevante partier (1)	-	-	-	4,6	3,7	-
Andre relevante partier (2)	-	-	-	-	4,4	-
Gj.snitt, alle velgere:	5,4	5,5	5,2	5,0	4,4	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (7,0/5,9), VLD/PRL (5,5/4,5), SP/PS (5,4/4,0), CVP/PSC (4,7/4,3) VU/FDF (4,9/4,2)

c) 4-verdibatteriet, EVS 1999/2000

Partier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/Venstresosialister	5,5	6,3	8,1	6,2	6,4	1,6
Kommunistiske	5,5	5,3	-	-	7,2	1,6
Liberale	3,6	5,1	7,0	4,7	5,9	0,4
Sosialister/sosialdemokrater	4,4	4,4	5,5	5,1	4,4	-0,1
Kristendemokratiske	-	3,6	5,5	4,5	3,9	-0,6
Høyrradikale	2,9	4,1	5,7	5,0	3,7	-0,6
Konservative	3,6	-	-	-	4,1	-0,7
Andre relevante partier (1)	6,9	-	-	5,8	4,2	-
Andre relevante partier (2)	-	-	-	6,6	5,7	-
Gj.snitt, alle velgere:	4,4	4,2	5,9	5,1	4,7	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev /Ecolo(6,2/ 6,3), VLD/PRL(4,0/5,4) SP/PS (4,6/5,5), CVP/PSC (4,0/5,0), VB/FN (5,8/4,2).

Resultatene fra tabell 4.7a og tabell 4.7b viser at partier som kan sies å tilhøre en grønn/venstresosialistisk partifamilie har det mest postmaterialistiske elektoratet i 1990. I 1999/2000 deler derimot disse partiene denne plasseringen med de kommunistiske partiene (jf. tabell 4.7c). Dette fremgår av gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie. Også de liberale partienes har et dominant postmaterialistisk elektorat i både 1990 og 1999/2000, mens dette også gjelder for de sosialistiske/sosialdemokratiske partienes velgere i den første undersøkelsen, målt ved hjelp av 12-verdibatteriet.

Partier som tilhører den konservative partifamilien har på den andre siden det mest materialistiske elektoratet i begge undersøkelsene. Både velgerne til de kristendemokratiske-, høyrradikale- og sosialistiske/sosialdemokratiske partiene har samtidig et dominant materialistisk elektorat i de to undersøkelsene, med et lite unntak for de sosialistiske/sosialdemokratiske partiene i 1990 som jeg allerede har nevnt.

Tabell 4.7a og tabell 4.7b viser at de grønne/venstresosialistiske partiene også har det mest postmaterialistiske elektoratet innenfor hvert av de fem landene i 1990. Dette fremgår av gjennomsnittskårene til de ulike partiene. I 1999/2000-undersøkelsen gjelder denne tendensen kun for de grønne i Tyskland og Østerrike. I likhet med funnene fra de to foregående indeksene finner vi nemlig de mest postmaterialistiske velgerne blant Enhedslistens elektorat i Danmark, mens det tilsvarende gjelder for

---

den ekstreme venstresiden i Frankrike. I Belgia er det derimot noe overraskende at det regionale partiet VU har det mest postmaterialistiske elektoratet, en partigruppering som Inglehart (1990: 277) derimot forventet at ville ha et dominant materialistisk elektorat.

Gjennomsnittskårene til de partiene som befinner seg på den motsatte polen viser store variasjoner innenfor det enkelte land når det gjelder hvilket parti som har det mest materialistiske elektoratet. RPR i Frankrike er nemlig det eneste konservative partiet som har det mest materialistiske elektoratet i 1990-undersøkelsen, mens dette derimot ikke gjelder for de konservative partiene i noen av de aktuelle landene i 1999/2000. Dette kan nok i stor grad skyldes at de kun eksisterer konservative partier i to av de fem landene. De kristendemokratiske partiene i Tyskland og Østerrike har det mest materialistiske elektoratet i både 1990 og i 1999/2000. Eneste unntaket er at det høyre-radikale partiet i Tyskland har det mest materialistiske elektoratet i 1990, målt ved hjelp av 4-verdibatteriet. I Danmark er det på den andre siden det agrare partiets velgere som er mest materialistiske i 1990 (4-verdibatteriet), mens KrF og DF/FPs velgere har de mest materialistiske velgere i henholdsvis 1990 (12-verdibatteriet) og 1999/2000. I Belgia gjelder en tilsvarende plassering for de kristendemokratiske partiene i begge undersøkelsene (4-verdibatteriet), mens de regionale partiene samlet sett har det mest materialistiske elektoratet når vi bruker 12-verdibatteriet som mål i 1990. At de er såpass stor avvik mellom skåren til de regionale partiene i Belgia i de to undersøkelsene må karakteriseres som en noe oppsiktsvekkende funn.

Store variasjoner når de gjelder hvilke partifamilier som polariserer de ulike MPM-indeksene i begge undersøkelsene, og da særlig på den materialistiske polen, peker samlet sett i retning av at H_1 kun kan sies å ha fått en viss grad av støtte fra disse analyseresultatene.

---

4. 4 Oppsummering av sentrale funn fra den bivariante analysen

Resultatene fra den bivariante analysen viser for det første at verdiendringsprosessen i de fem aktuelle landene i løpet av 1990-tallet ikke kan sies å bevege seg i noen klar retning. Holdninger til natur- og miljøvern har nemlig blitt mer negative, mens de frihetlige/autoritære verdipreferansene ser derimot ut til å være relativt stabile. Kun de postmaterialistiske verdiene har fått en større betydning for et flertall av de aktuelle landene i løpet av 1990-tallet. Samlet sett så peker disse funnene i retning av at H_2 i sin helhet kun kan sies å få støtte fra funnene i tilknytning til MPM-indeksen.

Sammenhengene mellom de ulike verdiindeksene og partivalg viser at H_1 kun kan sies å ha fått en relativt stor grad av støtte av analyseresultatene, ved at det ikke nødvendigvis er "ny-politikk"-partiene på høyre- og venstresiden som polariserer verdikonfliktene med rot i det postindustrielle samfunn. Gjennomsnittsavviket for den enkelte partifamilie synliggjorde nemlig at dette kun tilfelle for indeksen som måler holdninger til natur- og miljøvern, og at vi finner sterkere korrelasjoner mellom verdier og partivalg for de andre to dimensjonene. Det bør allikevel påpekes at den grønne/ venstresosialistiske partifamilien har de høyeste skårene på alle de tre indeksene som måler "ny-politikk"-dimensjonen, mens de høyre-radikale partiene samtidig er blant de partifamiliene som kan sies å ha et dominerende materialistisk og autoritært elektorat i både 1990 og 1999/2000, men uten å befinne seg ytterst på disse polene. Dette indikerer at det er en stor grad av konsistens mellom de tre funnene når det gjelder "ny-politikk"-partienes rangering. Det eksisterer allikevel synlige variasjoner innenfor det enkelte land når det gjelder hvilke partier som polariserer de ulike dimensjonene, og spesielt med tanke på hvilke partier som har det mest autoritære og materialistiske elektoratet. Funnene fra begge undersøkelser kan i stor grad sies å være i tråd med de sentrale resultatene fra Knutsens (1995) analyse av sammenhengen mellom de ulike verdiindeksene og partivalg, som ble gjengitt under pkt 1.1.1.

Samlet sett så viser resultatene fra den bivariante analysen mellom "ny-politikk"-verdier og partivalg at de tre indeksene måler forskjellige aspekter ved "ny-politikk"-

begrepet som har ulik betydning for partivalg på de to ulike tidspunktene. Disse funnene kan derfor sies å støtte Knutsens (1990: 99-100) oppfatning om at det for flere forhold er hensiktsmessig å studere de to aspektene eller subdimensjonene MPM-dimensjonen kan spaltes opp i separat, slik Flanagan (1979; 1980; 1982a; 1982b; 1987; Flanagan & Lee 1988) har tatt til orde for. Samtidig mener Knutsen (1990: 99-100) at Ingleharts MPM-indeks beskriver en meningsfylt kulturell motsetning som også bør tas med i denne type analyser.

Til tross for at de ulike indeksene kan sies å avdekke forskjellige aspekter ved ”ny-politikk”-begrepet, så viser allikevel analyseresultatene at det er sterke sammenhenger mellom både frihetlige/autoritære-, og MPM-verdier og partivalg, samtidig som at grønne verdier har fått en større betydning i løpet av 1990-tallet. Et slikt funn indikerer derfor at det også samlet sett eksisterer sterke gjennomsnittlige korrelasjoner mellom ”ny-politikk”-verdier og partivalg på henholdsvis 0,26 i 1990, og 0,27 i 1999/2000⁷. De nye verdistrømningene utgjør med andre en betydelig og stabil forklaringskraft for partivalg i sentrale vesteuropeiske land på 1990-tallet.

---

⁷ Disse tallene er basert på et gjennomsnitt av gjennomsnittskorrelasjonene for den enkelte verdiindeks i 1990 og 1999/2000.

---

5 Sosiostrukturelle variablers betydning for ”ny-politikk”-verdier og partivalg

5.1 Analysens formål

I tråd med H_5 forventer jeg at en andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg går via ”ny-politikk”-verdier. Dette forutsetter at 1) det eksisterer en sammenheng mellom kjønn, alder og utdanning og ”ny-politikk”-verdier, og 2) det eksisterer en sammenheng mellom kjønn, alder og utdanning og partivalg. Formålet med denne analysen er derfor å undersøke om disse premissene kan sies å være tilstede. Jeg vil starte med å presentere de bivarierte sammenhengene mellom de tre sosiostrukturelle variablene og ”ny-politikk”-verdier slik de fremgår av WVS 1990 og EVS 1999/2000. Disse sammenhengene vil bli benyttet til å teste om kvinner, yngre og høyt utdannede har mer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn menn, eldre og lavt utdannede, i tråd med H_{3abc} . Både graden av lineær sammenheng mellom de sosiostrukturelle variablene og de ulike verdiindeksene i det enkelte land vil derfor bli sammenlignet, samtidig som at jeg også vil kommentere eventuelle forskjeller mellom analyseresultatene fra de to undersøkelsene.

Jeg vil deretter se nærmere på de bivarierte sammenhengene mellom kjønn, alder, utdanning og partivalg, for å undersøke om kvinner, yngre og høyt utdannede også har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier, som skissert i H_{4abc} . Som nevnt under pkt. 3.5.4, vil gjennomsnittlig kvinneandel innenfor de enkelte partifamiliene vil benyttet for å se nærmere på om kvinner har en større tilbøyelighet til å stemme på ”ny-politikk”-partier på venstresiden sammenlignet med menn. For å undersøke om yngre og høyt utdannede har en større tilbøyelighet til å stemme på de tilsvarende partiene, vil jeg som tidligere nevnt bruke den samme metoden som ble benyttet under kapittel 4, ved å studere gjennomsnittsavvikene for den enkelte partifamilie. Eventuelle endringer mellom analyseresultatene fra de to undersøkelsene vil bli kommentert. Til slutt vil jeg avrunde med en kort oppsummering av de mest sentrale funnene fra denne analysen.

5.2 Bivariate korrelasjoner mellom kjønn, alder, utdanning og ”ny-politikk”-verdier

5.2.1 Kjønn

Som skissert innledningsvis, vil det være nærliggende å tenke seg at en sentral årsak til at kvinner de siste tiårene har hatt en økende tendens til å sympatisere med de venstreorienterte partiene (Inglehart & Norris 2000: 458- 459), er at de har blitt mer opptatt av de grønnes, frihetlige og postmaterialistiske verdiene som flere av disse partiene fronter. Følgende hypotese skisserer de sammenhengene mellom kjønn og ”ny-politikk”-verdier som jeg forventer å finne:

H_{3a}: *Kvinner prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn menn.*

Tabell 5.1 Bivariate sammenhenger mellom kjønn og ”ny-politikk”-verdier⁸

a) Grønne/anti-grønne verdier

1990		1999/2000	
Land	r _{xv}	Land	r _{xv}
Danmark	0,05	Danmark	0,08*
Tyskland	0,01	Østerrike	0,00
Belgia	0,00	Tyskland	-0,01
Frankrike	-0,01	Frankrike	-0,02
Østerrike	-0,05	Belgia	-0,03
Gjennomsnitt, totalt:	0,00	Gjennomsnitt, totalt:	0,00

b) Frihetlige/autoritære verdier

1990		1999/2000	
Land	r _{xv}	Land	r _{xv}
Østerrike	0,02	Danmark	0,03
Belgia	0,00	Tyskland	-0,01
Danmark	-0,01	Østerrike	-0,01
Frankrike	-0,01	Frankrike	-0,02
Tyskland	-0,05**	Belgia	-0,03
Gjennomsnitt, totalt:	-0,01	Gjennomsnitt, totalt:	-0,01

⁸ Menn har her verdien 0, mens kvinner har verdien 1.

c) MPM-verdier (12-verdibatteriet)

1990	
Land	r_{xy}
Danmark	0,04
Østerrike	0,03
Tyskland	0,00
Belgia	-0,02
Frankrike	-0,05
Gjennomsnitt, totalt:	0,00

d) MPM-verdier (4-verdibatteriet)

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Østerrike	-0,03	Danmark	0,03
Tyskland	-0,05**	Østerrike	0,00
Danmark	-0,06**	Tyskland	-0,06*
Belgia	-0,09**	Frankrike	-0,07**
Frankrike	-0,11**	Belgia	-0,10**
Gjennomsnitt, totalt:	-0,07	Gjennomsnitt, totalt:	-0,04

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 5.1 a-d viser gjennomsnittlige veldig svake lineære og negative sammenhenger mellom kjønn og ”ny-politikk”-verdier for både den frihetlige/autoritære indeksen og MPM-indeksen (4-verdibatteriet) i begge undersøkelsene. De gjennomsnittlige korrelasjonene mellom de grønne/anti-grønne verdiene og MPM-verdiene (12-verdibatteriet) kan derimot ikke sies å være lineære i noen av tilfellene, ved at r_{xy} er tilnærmet lik 0. Når det gjelder 12-verdibatteriet, så har jeg også gjennomført en tilsvarende analyse der jeg har inkludert påstanden ”Trying to make our cities and countryside more beautiful” som altså ladet på en annen faktor enn de andre postmaterielle utsagnene i Ingleharts opprinnelige faktoranalyse (Inglehart 1977: 44). Analyseresultatene viste derimot ikke noe nevneverdige avvik fra de bivariate sammenhengene som fremgår av tabell 5.1c⁹.

⁹ De bivariate sammenhengene mellom kjønn og MPM-verdier (12-verdibatteriet) som inkluderer påstanden ”Trying to make our cities and countryside more beautiful” er gjengitt i tabell 2 under ”vedlegg”.

Innenfor det enkelte land kan vi for det første se at vi kun finner en signifikant sammenheng mellom kjønn og grønne/anti-grønne verdier i Danmark i 1999/2000. Denne sammenhengen er veldig svak og positiv, noe som indikerer at danske kvinner har noe mer positive holdninger til natur- og miljøvern enn danske menn. Tyskland er samtidig det eneste landet der vi kan finne en tilsvarende signifikant sammenheng mellom kjønn og frihetlige/autoritære verdier. Men en svak negativ sammenheng indikerer at tyske menn faktisk har mer frihetlige verdier enn tyske kvinner. Vi finner på den andre siden ingen signifikante korrelasjoner for MPM-dimensjonen (12-verdibatteriet), mens vi har flere signifikante sammenhenger for 4-verdibatteriet i begge undersøkelsene. Disse funnene viser derimot veldig svake negative sammenhenger mellom kjønn og MPM-verdier i både Tyskland, Belgia og Frankrike i 1990 og i 1999/2000, og svake negative sammenhenger i Danmark i 1990. Dette kan derfor sies å indikere at menn har mer postmaterialistiske verdier enn kvinner.

Samlet sett så peker disse funnene i retning av at det ikke er noen betydelige forskjeller i verdipreferansene til kvinner og menn i tilknytning til de ulike ”ny-politikk”-indeksene verken i 1990 eller i 1999/2000. Et slikt funn er også i samsvar med funnene fra undersøkelsene til Knutsen (1995:11). Og selv om vi allikevel finner signifikante korrelasjoner for et flertall av landene på MPM-indeksen (4-verdibatteriet), så peker disse i retning av at menn faktisk kan sies å ha mer postmaterialistiske verdipreferanser enn kvinner. H_{3a} kan derfor ikke sies å ha fått støtte fra analyseresultatene.

5.2.2 Alder

På bakgrunn av Ingleharts (1990:103) oppfatning om at endrede oppvekstvilkår og økende velstand har gjort ungdomsgenerasjonene opptatt av nye verdier, vil jeg derfor forvente å finne en negativ sammenheng mellom alder og ”ny-politikk”-verdier, skissert ved hjelp av H_{3b} :

H_{3b} : *De yngre generasjonene prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn de eldre generasjonene.*

Tabell 5.2 Bivariate sammenhenger mellom alder og ”ny-politikk”-verdier

a) Grønne/anti-grønne verdier

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Østerrike	-0,15**	Østerrike	-0,16**
Tyskland	-0,11**	Tyskland	-0,13**
Danmark	-0,07**	Danmark	-0,12**
Belgia	-0,05**	Belgia	-0,09**
Frankrike	-0,02	Frankrike	-0,06*
Gjennomsnitt, totalt:	-0,08	Gjennomsnitt, totalt:	-0,11

b) Frihetlige/autoritære verdier

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Tyskland	-0,40**	Tyskland	-0,39**
Frankrike	0,15**	Østerrike	-0,29**
Danmark	-0,01	Belgia	-0,18**
Østerrike	0,02	Frankrike	-0,17**
Belgia	0,09**	Danmark	-0,11**
Gjennomsnitt, totalt:	-0,03	Gjennomsnitt, totalt:	-0,23

c) MPM-verdier (12-verdibatteriet)

1990	
Land	r_{xy}
Østerrike	-0,30**
Tyskland	-0,27**
Frankrike	-0,21**
Belgia	-0,19**
Danmark	-0,17**
Gjennomsnitt, totalt:	-0,23

d) MPM-verdier (4-verdibatteriet)

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Østerrike	-0,30**	Tyskland	-0,22**
Tyskland	-0,29**	Østerrike	-0,16**
Frankrike	-0,20**	Frankrike	-0,14**
Belgia	-0,18**	Belgia	-0,11**
Danmark	-0,17**	Danmark	-0,08*
Gjennomsnitt, totalt:	-0,23	Gjennomsnitt, totalt:	-0,14

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 5.2 a-d viser gjennomsnittlige svake lineære og negative sammenhenger mellom alder og de ulike ”ny-politikk”-indeksene i begge undersøkelsene. Vi finner de sterkeste negative sammenhengene for begge MPM-indeksene i 1990, mens dette gjelder tilsvarende for den frihetlige/autoritære indeksen i 1999/2000. Det fremgår også av tabellene at vi finner sterkere negative lineære sammenhenger for både grønne/anti-grønne og frihetlige/autoritære verdier i den siste undersøkelsen, mens disse derimot er blitt svakere for MPM-indeksens vedkommende. En tilsvarende analyse av alle de opprinnelige verdiene i 12-verdibatteriet for 1990-undersøkelsen, viste derimot ikke noe nevneverdige avvik fra de bivariante sammenhengene som fremgår av tabell 5.2c¹⁰.

Det fremgår av korrelasjonene for det enkelte land i tabell 5.2a at vi finner de største forskjellene i yngre og eldres holdninger til natur-og miljøvern i Østerrike. Og tendensen til at yngre østerrikere har en mer positiv holdning til natur-og miljøvern enn eldre østerrikere gjør seg gjeldende i begge undersøkelsene. I alle de fem landene finner vi samtidig sterkere negative sammenhenger i 1999/2000, sammenlignet med 1990-undersøkelsen.

De største forskjellene mellom yngre og eldres plassering på den frihetlige/autoritære verdiindeksen finner vi i Tyskland både i 1990 og 1999/2000. Og det fremgår av tabell 5.2b at yngre tyskere har betydelig mer frihetlige verdier enn eldre tyskere. I

¹⁰ De bivariante sammenhengene mellom alder og MPM-verdier som inkluderer påstanden ”Trying to make our cities and countryside more beautiful” er gjengitt i tabell 2 under ”vedlegg”.

1990-undersøkelsen finner vi derimot ikke signifikante sammenhenger mellom alder og frihetlige/autoritære verdier i verken Østerrike eller Danmark, mens man i Belgia og i Frankrike ser en tendens til at eldre har mer frihetlige verdipreferanser enn de som tilhører de yngre generasjonene. I alle land med unntak av Tyskland finner vi samtidig sterkere negative lineære korrelasjoner i den siste undersøkelsen.

Forskjellene mellom yngre og Eldres verdipreferanser på MPM-indeksen er størst i Østerrike i 1990, og i Tyskland. Og det fremgår av tabell 5.7c)d) at både yngre østerrikere og tyskere har mer frihetlige verdipreferanser enn eldre østerrikere og tyskere. I alle de fem landene ser vi også at tendensen til at yngre verdsetter mer postmaterialistiske verdier i større grad enn eldre avtar i løpet av 1990-tallet

Totalt sett, så kan disse funnene tolkes i retning av at de yngre generasjonene generelt sett har både mer grønne og postmaterialistiske verdier enn de eldre generasjonene i begge undersøkelsene, mens den tilsvarende sammenhengen også eksisterer for den frihetlige/autoritære dimensjonen i 1999/2000. Disse analyseresultatene kan derfor i stor grad sies å støtte opp om **H_{4b}**.

5.2.3 Utdanning

Ut ifra Ingleharts (1994: 32) fremsatte gruppepolariseringshypotese som ble nevnt innledningsvis, forventer jeg å finne positive korrelasjoner mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier, skissert i form av følgende hypotese:

H_{3c}: *Personer med høy utdanning prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn personer med lav utdanning.*

Tabell 5. 3 Bivariate sammenhenger mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier

a) Grønne/anti-grønne verdier

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Tyskland	0,24**	Belgia	0,27**
Danmark	0,17**	Tyskland	0,26**
Belgia	0,14**	Østerrike	0,22**
Frankrike	0,07*	Frankrike	0,18**
Østerrike	0,01	Danmark	0,13**
Gjennomsnitt, totalt:	0,12	Gjennomsnitt, totalt:	0,21

b) Frihetlige/autoritære verdier

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Tyskland	0,35**	Østerrike	0,35**
Danmark	0,06	Belgia	0,32**
Østerrike	0,01	Danmark	0,28**
Belgia	0,00	Frankrike	0,28**
Frankrike	-0,04	Tyskland	0,26**
Gjennomsnitt, totalt:	0,08	Gjennomsnitt, totalt:	0,30

c) MPM-verdier (12-verdibatteriet)

1990	
Land	r_{xy}
Tyskland	0,28**
Danmark	0,27**
Belgia	0,24**
Frankrike	0,23**
Østerrike	0,10**
Gjennomsnitt, totalt:	0,22

d) MPM-verdier (4-verdibatteriet)*

1990		1999/2000	
Land	r_{xy}	Land	r_{xy}
Frankrike	0,34**	Belgia	0,27**
Belgia	0,30**	Tyskland	0,25**
Danmark	0,29**	Frankrike	0,23**
Tyskland	0,27**	Danmark	0,19**
Østerrike	0,10**	Østerrike	0,18**
Gjennomsnitt, totalt:	0,26	Gjennomsnitt, totalt:	0,22

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 5.3 a-d viser gjennomsnittlige svake til moderat lineære og positive sammenhenger mellom utdanning og de ulike ”ny-politikk”-indeksene. Vi finner de sterkeste positive sammenhengene for begge MPM-indeksene i 1990, mens dette gjelder tilsvarende for den frihetlige/autoritære indeksen i 1999/2000. Tabellene viser også sterkere positive sammenhenger for både grønne/anti-grønne og frihetlige/autoritære verdier i den siste undersøkelsen, mens disse derimot er blitt svakere for MPM-indeksens vedkommende. En tilsvarende analyse av alle de opprinnelige verdiene i 12-verdibatteriet for 1990-undersøkelsen, viste derimot ikke noe nevneverdige avvik fra de bivariate sammenhengene mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier som fremgår av tabell 5.3c¹¹.

Skårene for det enkelte land på de fire ulike indeksene viser for det første at vi finner de største forskjellene i verdipreferanser mellom høyt og lavt utdannede i Tyskland i 1990 og i Belgia i 1999/2000 (jf. tabell 5.3a). Og i alle land med unntak av Østerrike i 1990 har de med høy utdanning mer positive holdninger til natur- og miljøvern enn de med lav utdanning. Det fremgår også av tabell 5.3a at denne tendensen også har blitt sterkere i løpet av 1990-tallet i både Frankrike, Tyskland, Østerrike og Belgia, men derimot ikke i Danmark.

De største forskjellene i verdipreferanser for de med høy og lav utdanning på den frihetlige/autoritære indeksen, finner vi i Tyskland i 1990, og tilsvarende i Østerrike i 1999/2000. En sammenligning av tallene fra de to undersøkelsene viser samtidig at tendensen til at de med høy utdanning er mer opptatt av frihetlige verdier enn de med lav utdanning er kun signifikant i Tyskland i 1990, men derimot signifikant i alle de fem landene i den siste undersøkelsen. Et slikt funn kan sies å indikere at forskjellene i verdipreferanser på den frihetlige/autoritære verdiindeksen mellom de med høy og lav utdanning har blitt mye større i løpet av 1990-tallet.

---

¹¹ De bivariate sammenhengene mellom utdanning og MPM-verdier som inkluderer påstanden ”Trying to make our cities and countryside more beautiful” er gjengitt i tabell 2 under ”vedlegg”.

Tabell 5.3c viser at vi finner de mest positive korrelasjonene mellom utdanning og MPM-verdier (12-verdibatteriet) i Tyskland. I tabell 5.9d gjelder tilsvarende for Frankrike i 1990 og Belgia i 1999/2000. Korrelasjonene i den siste tabellen viser samtidig at forskjellene i verdipreferanser på MPM-dimensjonen mellom de med høy og lav utdanning har blitt noe mindre i løpet av 1990-tallet i alle land med unntak av Østerrike.

Samlet sett synliggjør disse funnene at personer med et høyt utdanningsnivå har større tilbøyelighet til å ha mer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn personer med et lavt utdanningsnivå, og at vi finner de sterkeste positive korrelasjonene mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier for den frihetlige/autoritære- og MPM-indeksen. Ved at sammenhengene samtidig er noe sterkere i den siste undersøkelsen, kan H_{3c} derfor sies å få mest støtte fra analyseresultatene fra 1999/2000

5.3 Bivariate korrelasjoner mellom kjønn, alder, utdanning og partivalg

5.3.1 Kjønn

Som nevnt innledningsvis viser funn fra undersøkelser gjennomført av Inglehart & Norris (2000: 458- 459) at kvinner de siste tiårene har fått en stadig større tilbøyelighet til å stemme på partier på venstresiden. Jeg forventer derfor at ”ny-politikk”-partiene på venstresiden vil ha de største kvinneandelene, skissert ved følgende hypotese:

H_{5a} : *De grønne/venstresosialistiske vil ha de største kvinneandelene.*

Tabell 5.4 Bivariate sammenhenger mellom kjønn og partivalg¹²

1990		1999/2000	
Land	Cramers V	Land	Cramers V
Danmark	0,15**	Belgia	0,17**
Frankrike	0,11	Frankrike	0,12
Belgia	0,11**	Østerrike	0,12
Tyskland	0,12**	Tyskland	0,08**
Østerrike	0,07**	Danmark	0,05
Gjennomsnitt:	0,11	Gjennomsnitt:	0,11

**Signifikant på 1 % -nivå.

Tabell 5.4 viser gjennomsnittlige svake moderate korrelasjoner mellom kjønn og partivalg både i 1990 og i 1999/2000. Vi ser også at disse sammenhengene har forblitt uendret i løpet av den aktuelle perioden. Innenfor det enkelte land fremgår det av tabellen at vi finner de sterkeste korrelasjonene i Danmark i 1990, og i Belgia i 1999/2000. Sammenhengen er derimot ikke signifikant i Frankrike i noen av undersøkelsene, mens tilsvarende gjelder i 1999/2000 for Østerrike og Danmark.

Tabell 5.5 Frekvensfordeling for partivalg gruppert på bakgrunn av kvinneandeler**a) WVS 1990**

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia	Danmark	Gj.avvik
Grønne/venstresosialistiske	0,588	0,557	0,667	0,518	0,550	0,576
Kristendemokratiske	-	0,517	0,593	0,558	0,588	0,564
Sosialistiske/ sosialdemokratiske	0,464	0,524	0,669	0,470	0,491	0,524
Liberale	0,513	0,485	-	0,470	0,594	0,516
Konservative	0,569	-	-	-	0,460	0,515
Kommunistiske	0,406	0,565	-	-	-	0,486
Høyre-radikale	0,387	0,296	0,534	0,529	0,250	0,399
Andre relevante parter 1	-	-	-	0,570	0,440	-
Andre relevante partier 2	-	-	-	-	0,571	-
Kvinneandel, totalt:	0,497	0,516	0,616	0,507	0,485	

¹Separate kvinneandeler for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (0,516/0,519), PVV/PRL (0,439/0,503), SP/PS (0,462/0,477), CVP/PSC (0,547/0,569), VU/FDF (0,482/0,657).

¹² Menn har også her verdien 0, mens kvinner har verdien 1.

b) EVS 1999/2000

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.snitt
Grønne/venstresosialistiske	0,559	0,583	0,614	0,624	0,524	0,581
Kristendemokratiske	-	0,580	0,540	0,535	-	0,552
Sosialistiske/ sosialdemokratiske	0,446	0,526	0,538	0,474	0,500	0,497
Konservative	0,486	-	-	-	0,476	0,481
Liberale	0,467	0,382	0,511	0,524	0,422	0,461
Kommunistiske	0,386	0,533	-	-	0,458	0,459
Høyrradikale	0,333	0,208	0,460	0,424	0,449	0,375
Andre relevante parter 1	0,556	-	-	0,453	0,469	-
Andre relevante partier 2	-	-	-	0,485	0,519	-
Kvinneandel, totalt:	0,474	0,548	0,529	0,513	0,482	

¹Separate kvinneandeler for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (0,707/0,541), VLD/PRL (0,513/0,535), SP/PS (0,488/0,459), CVP/PSC (0,427/0,644), VB/FN (0,481/0,368).

Tabell 5.5a og tabell 5.5b synliggjør at det er partier innenfor den grønne/venstresosialistiske partifamilien som har den høyeste gjennomsnittlige kvinneandelen innenfor sitt elektorat både i 1990 og i 1999/2000. Denne andelen er noe høyere i 1999/2000. Også den kristendemokratiske og den sosialistiske/sosialdemokratiske partifamilien har et elektorat som er dominert av kvinner i begge undersøkelsene, mens det samme gjelder for de liberale og de konservative partiene i 1990.

De høyrradikale partiene har på den andre siden et klart mannsdominert elektorat i både 1990 og 1999/2000. Dette fremgår av den gjennomsnittlige kvinneandelen innenfor denne partifamilien. I land som Tyskland og Danmark i 1990 ser vi også tydelige tegn til denne tendensen, ved at mindre enn en tredjedel av dem som har oppgitt høyrradikale partier som sin partipreferanse er kvinner (jf. tabell 5.5a). De kommunistiske partiene har også et mannsdominert elektorat i begge undersøkelsene, samt at de konservative og liberale partiene har en høyere andel av menn i sin velgerskare i 1999/2000.

Til tross for at det fremgår av tabell 5.5a og tabell 5.5b at enkelte partifamilier har en gjennomsnittlig høyere kvinneandel enn andre partifamilier, bør det allikevel presiseres at det ikke er snakk om betydelige forskjeller. I de fire landene der korrelasjonene mellom kjønn og partivalg er signifikante i 1990, er det derimot andre partier enn de grønne/venstresosialistiske som har de største kvinneandelene. **H_{4a}** kan

derfor kun sies å ha fått støtte dersom vi bruker gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie som mål i den første undersøkelsen. I 1999/2000 får den aktuelle hypotesen støtte i land som Belgia og Tyskland, der de grønne partiene har de største kvinneandelene.

5.3.2 Alder

Inglehart (1990:103) har som tidligere nevnt hevdet at endrede oppvekstvilkår og økende velstand har gjort ungdomsgenerasjonene opptatt av nye verdier. Han mener samtidig at disse verdiene også vil ha en betydning for partivalg, ved at personer som verdsetter postmaterialistiske verdier har en større tilbøyelighet til å stemme på partier på venstresiden, sammenlignet med personer som verdsetter materialistiske verdier. Med bakgrunn i Ingleharts teori formulerte jeg følgende hypotese som skisserer den sammenhengen mellom alder og partivalg som jeg forventer å finne:

H_{4b}: *De grønne og venstresosialistiske partiene har det yngste elektoratet.*

Tabell 5.6 Bivariate sammenhenger mellom alder og partivalg¹

1990		1999/2000	
Land	Eta	Land	Eta
Belgia	0,31	Frankrike	0,29
Frankrike	0,27	Belgia	0,27
Tyskland	0,24	Tyskland	0,25
Danmark	0,22	Østerrike	0,20
Østerrike	0,21	Danmark	0,17
Gjennomsnitt:	0,25	Gjennomsnitt:	0,24

¹Alle sammenhengene er signifikante på 1 % -nivå.

Tabell 5.6 viser gjennomsnittlige sterke og stabile korrelasjoner mellom alder og partivalg. Korrelasjonene innenfor for det enkelte land er på sin side sterke og relativt stabile i land som Frankrike, Belgia og Tyskland, moderate og noe synkende i Danmark, og moderate og stabile for Østerrikes vedkommende.

Tabell 5.7 Gjennomsnittskårer for alder på partvalgvariabelen

a) WVS 1990

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/venstresosialistiske	36,2	33,0	37,8	35,5	36,8	-10,8
Høyre-radikale	49,5	43,5	43,6	39,4	40,1	-2,3
Sosialistiske/sosialdemokratiske	41,7	43,4	48,7	44,9	46,5	0,5
Kommunistiske	44,6	45,8	-	-	-	1,1
Liberale	46,0	45,2	-	44,0	46,5	1,2
Kristendemokratiske	-	49,5	49,0	50,1	45,0	3,6
Konservative	51,2	-	-	-	46,3	5,3
Andre relevante parter 1	-	-	-	48,1	46,7	-
Andre relevante partier 2	-	-	-	-	45,0	-
Gjennomsnitt, totalt:	43,0	45,3	47,1	44,8	44,0	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (33,0/38,0), PVV/PRL (41,1/46,9), SP/PS (45,6/44,1), CVP/PSC (49,9/50,2), VU/FDF (45,0/51,2).

b) EVS 1999/2000

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/venstre- sosialistiske	41,9	35,2	39,5	40,1	43,9	-8,2
Liberale	49,7	44,1	37,0	48,0	44,1	-3,6
Kommunistiske	50,6	51,2	-	-	43,5	-0,2
Høyre-radikale	45,8	49,8	46,8	45,3	45,6	-1,5
Sosialistiske/sosialdemokratiske	48,3	51,5	51,0	48,4	49,4	1,6
Kristendemokratiske	-	54,7	48,9	52,1	52,7	3,8
Konservative	51,7	-	-	-	52,5	4,9
Andre relevante parter 1	42,5	-	-	42,5	45,3	-
Andre relevante partier 2	-	-	-	42,4	47,8	-
Gjennomsnitt, totalt:	47,5	51,6	47,7	47,0	46,9	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (37,8/42,4), VLD/PRL (44,8/51,2), SP/PS (47,3/49,5), CVP/PSC (52,6/51,5), VB/FN (47,2/43,4).

Tabell 5.7a og tabell 5.7b viser at det er partier innenfor den grønne/venstresosialistiske partifamilien som har det yngste elektoratet. Dette fremgår tydelig av gjennomsnittsavviket til de ulike partifamiliene i begge undersøkelsene, og tendensen er spesielt fremtredende i 1990. Også de høyre-radikale partiene har et relativt ungt elektorat i begge undersøkelsene.

På den motsatt enden av tabellen finner vi partier innenfor den konservative og den kristendemokratiske partifamilien. Slik det fremgår av gjennomsnittsavviket, har de

---

konservative partiene det eldste elektoratet både i 1990 og 1999/2000, tett fulgt av de kristendemokratiske partiene.

Når det gjelder eventuelle interessante avvik for det enkelte land, bør det nevnes at man finner de yngste danske velgere blant Enhedslistens elektorat i 1999/2000, mens det tilsvarende gjelder for det liberale partiet LiF i Østerrike i samme undersøkelse (jf. tabell 5.7b). Et fellestrekk ved disse to partiene er at de er nye partidannelser som kan sies å tilhøre to av de etablerte partifamiliene. Men som tidligere nevnt er ikke Enhedslisten en typisk representant for sin partifamilie, og det kan også være nærliggende å tenke seg at det samme vil gjelde for andre nye partier innenfor de etablerte partifamiliene som LiF i dette tilfellet.

Analyseresultatene viste tydelige indikasjoner på at grønne/venstresosialistiske partier har det klarte yngste elektoratet. Dette fremgår både av gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie i begge undersøkelsene, samt gjennomsnittsskåren til de grønne/venstresosialistiske partiene i alle de fem landene, med et lite unntak av Danmark og Østerrike i 1999/2000. Sett i sammenheng med at jeg også fant sterke korrelasjoner mellom alder og partivalg, så kan dette funnet samlet sett sies å støtte opp om **H_{4b}**. Et slikt funn trenger allikevel ikke å indikere at disse verdiendringene faktisk representerer et inter- generasjonelt skifte fra en materialistisk til en postmaterialistisk verdiorientering blant de yngste aldersgruppene. Sammenhengene kan nemlig også skyldes en livssykluseffekt.

5.3.3 Utdanning

Gruppepolariseringshypotesen til Inglehart (1977: 181) innebærer som sagt at en at ny middelklasse bestående av høyt utdannede ungdomskull som tilhører etterkrigsgenerasjonene vil ha den største tilbøyeligheten til å støtte partier som fremmer postmaterialistiske verdier. På bakgrunn av denne påstanden, skisserte jeg følgende hypotese om den sammenhengen mellom utdanning og partivalg som jeg forventer å finne:

H_{4c}: *De grønne og venstresosialistiske partiene har det høyest utdannede elektoratet.*

Tabell 5.8 Bivariate sammenhenger mellom utdanning og partivalg

1990		1999/2000	
Land	Eta	Land	Eta
Belgia	0,29**	Østerrike	0,38**
Frankrike	0,28**	Danmark	0,27**
Danmark	0,24**	Belgia	0,21**
Tyskland	0,23**	Tyskland	0,20**
Østerrike	0,13*	Frankrike	0,16**
Gjennomsnitt:	0,22	Gjennomsnitt:	0,24

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 5.8 viser gjennomsnittlige sterke og relativt stabile sammenhenger mellom utdanning og partivalg. Korrelasjonene for det enkelte land synliggjør på sin side enkelte oppsiktsmessige endringer over tid. Dette gjelder blant annet for land som Østerrike, Frankrike og Belgia, der man i det førstnevnte landet ser en betydelig økning fra en svakt moderat til en svært sterk sammenheng mellom 1990 og 1999/2000, mens man i Belgia og særlig Frankrike ser en motsatt tendens og en endring fra en sterk til en moderat sammenheng. I Danmark og Tyskland har vi mer stabile sammenhenger av henholdsvis sterk og moderat karakter.

Tabell 5.9 Gjennomsnittskårer for utdanning på partivalgsvariabelen**a) WVS 1990**

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/venstresosialistiske	18,7	18,0	17,7	18,8	19,6	1,3
Liberale	17,7	17,4	-	18,5	19,3	0,7
Kommunistiske	16,1	17,2	-	-	-	-0,3
Konservative	16,3	-	-	-	19,2	-0,3
Høyre-radikale	16,0	15,7	17,7	18,2	18,1	-0,4
Sosialistiske/sosialdemokratiske	17,4	16,4	17,2	16,9	18,1	-0,4
Kristendemokratiske	-	16,2	17,1	17,2	17,3	-0,6
Andre relevante parter 1	-	-	-	17,9	18,6	-
Andre relevante partier 2	-	-	-	-	19,6	-
Gjennomsnitt, totalt:	17,4	16,5	17,3	17,7	18,7	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (19,2/18,4), PVV/PRL (18,5/18,5), SP/PS (16,8/16,9), CVP/PSC (17,2/17,3), VU/FDF (17,7/18,0).

b) EVS 1999/2000

Partifamilier	Frankrike	Tyskland	Østerrike	Belgia ¹	Danmark	Gj.avvik
Grønne/venstresosialistiske	18,9	18,6	20,7	20,0	17,5	1,5
Liberale	18,4	17,6	20,6	19,3	18,0	1,1
Kommunistiske	16,7	18,4	-	-	16,8	0,0
Kristendemokratiske	-	16,7	17,3	19,1	17,0	0,0
Konservative	17,8	-	-	-	16,4	-0,4
Sosialistiske/sosialdemokratiske	18,1	16,4	16,5	18,3	16,0	-0,6
Høyrradikale	16,8	16,8	16,8	18,2	15,6	-0,8
Andre relevante parter 1	18,4	-	-	20,3	17,0	-
Andre relevante partier 2	-	-	-	20,1	17,3	-
Gjennomsnitt, totalt:	18,2	16,8	17,4	19,2	16,8	

¹ Separate skårer for de flamske og vallonske partiene i de ulike partifamiliene: Agalev/Ecolo (20,4/19,7), VLD/PRL (19,0/19,6), SP/PS (17,8/18,8), CVP/PSC (18,5/19,7), VB/FN (17,8/18,6).

Tabell 5.9a og tabell 5.9b synliggjør at partier innenfor den grønne/venstresosialistiske partifamilien har det høyest utdannede elektoratet. Dette fremgår av gjennomsnittsavviket for de ulike partifamiliene i begge undersøkelsene. De to tabellene viser også at de liberale partiene har et høyt utdannet elektorat både i 1990 og i 1999/2000.

På den motsatte enden av tabellen er ikke tendensene like tydelige. Mens de kristendemokratiske partiene har den lavest utdannende velgerskaren i 1990, gjelder tilsvarende for de høyrradikale partiene i 1999/2000. Også de sosialistiske/sosialdemokratiske og de konservative partiene har et lavt utdannet elektorat i begge undersøkelsene, mens tilsvarende gjelder for de kommunistiske partiene i 1990.

Eventuelle interessante avvik som kan nevnes innenfor det enkelte land, er for det første at det høyrradikale partiet i Østerrike, FPÖ, har et like høyt utdanningsnivå blant sine velgere som det grønne partiet i landet i 1990-undersøkelsen. Dette er derimot ikke tilfelle i EVS 1999/2000, der det grønne partiet har et betydelig høyere utdanningsnivå blant sitt elektorat (jf. tabell 5.6a og tabell 5.6b). Årsaken til avviket i 1990 kan være det faktum at partiet som tidligere nevnt endret profil så sent som i 1986 (Luther 1999: 129-130), og at det høye utdanningsnivået blant elektoratet i 1990 derfor kan skyldes at en stor del av den tradisjonelle liberale velgerskaren fortsatt sympatiserer med FPÖ på dette tidspunktet. Et annet interessant og uventet

funn er at det flamsk-nasjonalistiske partiet, VU, har det høyest utdannede elektoratet i Belgia i 1999/2000. Det kan heller ikke sies å eksistere noen nærliggende forklaringer på dette funnet, ved at partiets skåre for det første er mye lavere i 1990-undersøkelsen, samt at VU heller ikke har endret profil i løpet av dette tiåret.

Samlet sett så viser disse analyseresultatene at de grønne/venstresosialistiske partiene hadde det høyeste utdannende elektoratet både i 1990 og 1999/2000. Dette fremgår både av gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie i begge undersøkelsene, samt gjennomsnittsskåren til de grønne/venstresosialistiske partiene i alle de fem landene, med et lite unntak av Danmark og Belgia i 1999/2000. Ved at korrelasjonene mellom utdanning og partivalg samtidig viste seg å være moderate til sterke i alle de fem landene, men en liten økning i løpet av 1990-tallet, så kan dette funnet samlet sett sies å støtte opp om H_{4c} .

5.4 Oppsummering av sentrale funn

Flere av de aktuelle hypotesene kan sies å ha fått støtte fra funnene fra denne bivariate analysen. Jeg fant for det første tydelige indikasjoner på at de yngste generasjonene og høyt utdannede personer har mer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdiorienteringer enn eldre og personer med lav utdanning. Disse tendensene var derimot ikke signifikante for den frihetlige/autoritære indeksen i 1990, og H_{3b} og H_{3c} kan derfor sies å ha fått mest støtte fra analysefunnene i 1999/2000. H_{4b} og H_{4c} har også fått solid støtte av analyseresultatene fra begge undersøkelsene, ved at både yngre og høyt utdannende velgere viste seg å ha en større tilbøyelighet til å støtte grønne/venstresosialistiske partier enn eldre og lavt utdannede velgere.

Flere av funnene som gjaldt sammenhengen mellom kjønn og ”ny-politikk”-verdier og kjønn og partivalg kan derimot ikke sies å være i tråd med mine forventninger i like stor grad. H_{3a} fikk for det første ikke noe støtte av analyseresultatene. Jeg fant nemlig hovedsakelig signifikante korrelasjoner for MPM-indeksen i begge undersøkelsene, som i tillegg var svakt negative og lineære. Disse funnene pekte derfor samlet sett i retning av at forskjeller i menn og kvinners verdipreferanser stort

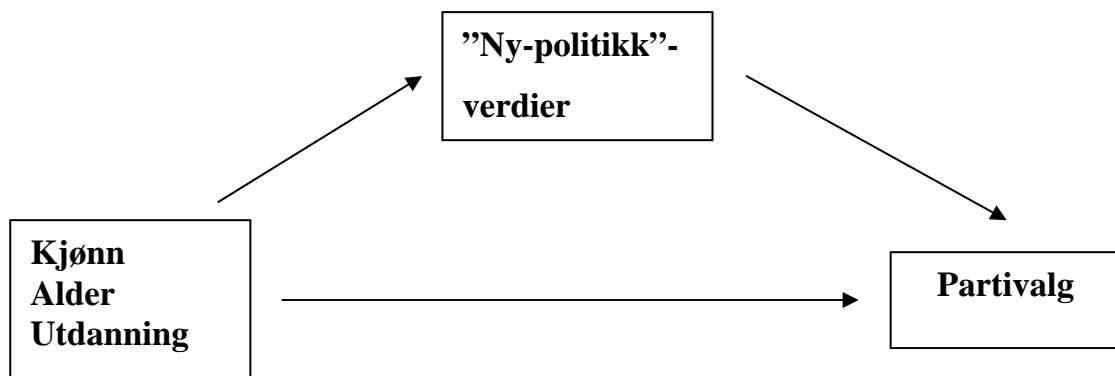
sett så ut til å skyldes tilfeldigheter, og at i de tilfellene der de sammenhengene var signifikant så hadde faktisk menn mer postmaterialistiske verdier enn kvinner. Jeg fant derimot flere signifikante sammenhenger mellom kjønn og partivalg. Men også H_{4a} fikk begrenset støtte av analyseresultatene ved det kun var gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie som indikerte at de grønne/venstresosialistiske partiene hadde de største kvinneandelene i 1990, og ikke gjennomsnittskåren til de enkelte parti. I 1999/2000-undersøkelsen kunne hypotesen derimot kun sies å være bekreftet i land som Tyskland og Belgia.

I oppgavens neste kapittel skal jeg undersøke om hvor stor andel av effekten til de tre sosiostrukturelle variablene på partivalg som går via "ny-politikk"-verdier. På bakgrunn av funnene fra de bivariante analysene, vil jeg derfor forvente at denne indirekte effekten vil være størst for variabler som alder og utdanning.

6 Analyse av sammenhengen mellom sosiostrukturelle variabler, ”ny politikk”-verdier og partivalg

6.1 Analysens formål

I kapittel 1 skisserte jeg sammenhengene mellom de ulike variablene som inngår i mine analyser ved hjelp av følgende modell:

Denne modellen indikerer at jeg forventer at bakenforliggende variabler vil ha en indirekte effekt på partivalg via mellomliggende variabel. En slik forventning kan som tidligere nevnt først og fremst begrunnes i Ingleharts (1984: 32) gruppepolariseringshypotese. Denne hypotesen antyder nemlig at verdiendringsprosessen ikke bare har medført til en ny verdidimensjon, men også en ny gruppepolariseringsakse som går på tvers av den tradisjonelle arbeiderklassekonfrontasjonen. Som et resultat av dette, vil støtte til politisk endring komme fra en ny middelklasse bestående av høyt utdannede ungdomskull som tilhører etterkrigsgenerasjonene, som vil ha den største tilbøyelighet til å støtte partier som fremmer postmaterialistiske verdier. Sett i sammenhengen med at flere studier også viser at kvinner i stadig større grad støtter opp om partier på venstresiden (Inglehart & Norris 2000: 458- 459), vil jeg derfor forvente at partivalget til kvinner, yngre og høyt utdannede velgere påvirkes av deres verdipreferanser. Den forventede sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-partier og partivalg vil bli testet på to forskjellige måter. Jeg vil i første omgang gjengi funnene fra en

---

tretrinns multinomisk logistisk regresjonsanalyse der partivalgsvariabelen vil bli betraktet på et nominalt målenivå på samme måte som i kapittel 4 og 5. I denne analysen vil H_5 bli testet direkte:

H_5 : *Kjønn, alder og utdanning vil ha en indirekte effekt på partivalg via "ny-politikk"-verdier.*

Ved at det i multinomisk logistisk regresjonsanalyse som tidligere nevnt ikke er utviklet standardiserte koeffisienter, så vil en dekomponering av pseudo- R^2 s verdi på det enkelte trinn bli benyttet til å kartlegge unike og felles komponenter til de uavhengige variablene. Å bruke en slik analysemetode innebærer også at jeg heller ikke vil kunne kartlegge *indirekte effekter* slik analysen beskriver, men derimot *felleskomponenten* til de to uavhengige variablene. Både en indirekte effekt og en slik felleskomponent angir allikevel hvor mye av effekten til de uavhengige variablene på avhengig variabel som er felles.

Ingleharts (1984: 32) gruppepolariseringshypotese og endringene i kvinners velgeratferd (Inglehart & Norris 2000: 458- 459) vil samtidig bli testet mer direkte ved hjelp av H_6 :

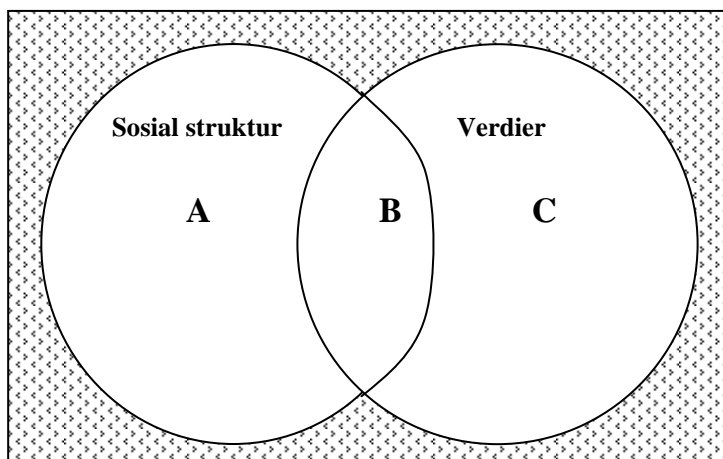
H_6 : *"Ny-politikk"-verdier forklarer i stor grad at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn menn, eldre og lavt utdannede velgere.*

Resultatene fra den bivariate analysen i kapittel 5 viste blant annet at både kvinner, unge velgere og høyt utdannede velgere har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier, og at unge og høyt utdannede er mer opptatt av grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn eldre og de med lav utdanning. Dette gir derfor et grunnlag til å forvente at de sammenhengene som er skissert i H_6 først og fremst vil gjelde for variablene alder og utdanning, og i noe mindre grad for kjønn. Resultatene fra den tretrinns binomiske logistiske regresjonsanalysen vil som nevnt under pkt. 3.5.5 kunne bidra til å teste en slik hypotese ved å studere effektendringer i de sosiostrukturelle variablenes regresjonsparametere (b) når man

kontrollerer for ”ny-politikk”-verdier. Ved at disse koeffisientene som tidligere nevnt er ustandardiserte, vil en sammenligning av pseudo- R^2 s forklaringskraft på hvert enkelt trinn i modellen bli benyttet til å beskrive den relative betydningen av kjønn, alder, utdanning og ”ny-politikk”-verdier for oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier.

6. 2 Dekomponering av pseudo R^2 s varians

I tråd med H_5 forventer jeg altså at en andel av effekten til sosial struktur på partivalg går via ”ny-politikk”-verdier. En slik sammenheng mellom de uavhengige variablene kan også illustreres ved hjelp av figur 6.1:

Figur 6.1 Forventet sammenheng mellom sosiostrukturelle variabler og ”ny-politikk”-verdier

I figuren ovenfor representerer A og C de unike komponentene til henholdsvis sosial struktur og ”ny-politikk”-verdier, mens B utgjør den forklaringskraften som disse to variablene har felles. Sammen med det skraverte feltet symboliserer samtidig de to overlappende sirklene pseudo R^2 s totale forklaringskraft. I tråd med H_5 vil det derfor være relevant å undersøke hvor stor andel den felles komponenten utgjør av den totale forklaringskraften til sosial struktur (A+B). Ved å dekomponere pseudo R^2 s forklaringskraft for det enkelte trinn i den multinomiske logistiske regresjonsanalysen, vil jeg kunne kartlegge den unike komponenten til henholdsvis sosial struktur (A) og ”ny-politikk”-verdier (C), felles komponenten (B), og den

samlede forklaringskraften til sosial struktur (A+B). Selv om mitt hovedfokus i denne analysen vil være den felles komponenten til de to variablene (B), vil jeg allikevel kommentere forholdet mellom de unike komponenten til sosial struktur (A) og ”ny-politikk”-verdier (C) i de fem landene. Dette kan nemlig bidra til å illustrere hvilke av de to komponentene som kan sies å ha den største unike forklaringskraften for partivalg på 1990-tallet.

Resultatene fra den multinomiske logistiske regresjonsanalysen for hvert enkelt land vil bli presentert i tabell 6.1 a-e. Hver tabell gjengir følgende informasjon 1) de ”bivariate” korrelasjonene mellom sosial struktur og partivalg, og mellom ”ny-politikk-verdier” og partivalg¹³ 2) modellens totale forklaringskraft 3) den unike komponenten til sosial struktur 4) felleskomponenten til sosial struktur og ”ny-politikk”-verdier og 5) samlet komponent for sosial struktur.

Tabell 6.2 Forklart varians (pseudo-R²) fra den sosiostrukturelle komponenten og den verdibaserte komponenten, dekomponert i en unik og felles komponent for sosial struktur og ”ny-politikk”-verdier, og en samlet komponent for sosial struktur (% i parentes)

a) Frankrike

1990				1999/2000					
Pseudo-R ²	”Bivariat”	Unik	Felles	Samlet	Pseudo-R ²	”Bivariat”	Unik	Felles	Samlet
Sosial struktur	0,089	0,056 (63)	0,033 (37)	0,089	Sosial struktur	0,079	0,063 (80)	0,016 (20)	0,079
”Ny-politikk”-verdier	0,156	0,123 (79)	0,033 (21)	-	”Ny-politikk”-verdier	0,119	0,103 (87)	0,016 (13)	-
Totalt	0,212	-	-	-	Totalt	0,182	-	-	-

¹³Termen ”bivariat” vil her bli satt i anførselstegn på bakgrunn av at de to uavhengige variablene sosial struktur og ”ny-politikk”-verdier i utgangspunkt er sammensatt av flere ulike variabler (jf. pkt. 3.5.4).

b) Tyskland

1990					1999/2000				
Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet	Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet
Sosial struktur	0,057	0,018 (32)	0,039 (68)	0,057	Sosial struktur	0,129	0,077 (60)	0,052 (40)	0,129
"Ny-politikk"-verdier	0,160	0,121 (76)	0,039 (24)	-	"Ny-politikk"-verdier	0,099	0,047 (47)	0,052 (53)	-
Totalt	0,178	-	-	-	Totalt	0,176	-	-	-

c) Østerrike

1990					1999/2000				
Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet	Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet
Sosial struktur	0,095	0,020 (67)	0,010 (33)	0,030	Sosial struktur	0,168	0,060 (36)	0,108 (64)	0,168
"Ny-politikk"-verdier	0,151	0,141 (93)	0,010 (7)	-	"Ny-politikk"-verdier	0,229	0,121 (53)	0,108 (47)	-
Totalt	0,171	-	-	-	Totalt	0,289	-	-	-

d) Belgia

1990					1999/2000				
Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet	Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet
Sosial struktur	0,095	0,052 (55)	0,043 (45)	0,095	Sosial struktur	0,135	0,096 (71)	0,039 (29)	0,135
"Ny-politikk"-verdier	0,157	0,114 (73)	0,043 (27)	-	"Ny-politikk"-verdier	0,175	0,136 (77)	0,039 (23)	-
Totalt	0,209	-	-	-	Totalt	0,271	-	-	-

e) Danmark

1990					1999/2000				
Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet	Pseudo-R ²	"Bivariat"	Unik	Felles	Samlet
Sosial struktur	0,092	0,050 (54)	0,042 (46)	0,092	Sosial struktur	0,101	0,070 (69)	0,031 (31)	0,101
"Ny-politikk"-verdier	0,188	0,146 (77)	0,042 (23)	-	"Ny-politikk"-verdier	0,191	0,160 (84)	0,031 (16)	-
Totalt	0,238	-	-	-	Totalt	0,261	-	-	-

Tabell 6.1a-e som presenterer resultatene fra den multinomiske logistiske regresjonsanalysen viser at en betydelig andel av forklaringskraften til sosial struktur

---

på partivalg går via ”ny-politikk”-verdier i alle de fem landene. Dette gjelder både i 1990 og i 1999/2000. En beregning av gjennomsnittet til den felles komponentens synliggjør at denne er noe større i den siste undersøkelsen. Ut ifra en tilsvarende beregning kan man også se at den unike komponenten til sosial struktur har en gjennomsnittlig større forklaringskraft enn felles komponenten i begge undersøkelser, og at også denne øker i løpet av 1990-tallet.¹⁴

Forklaringskraften til de to komponentene innenfor det enkelte land, viser at felles komponenten utgjør nesten 70 % av den totale forklaringskraften til sosial struktur i Tyskland i 1990. I Belgia og Danmark forklarer de to komponentene omtrent like mye, med en liten overvekt for den unike komponenten, mens 40 % av den totale forklaringskraften til sosial struktur går via ”ny-politikk”-verdier i land som Frankrike og Tyskland i 1990-undersøkelsen.

I 1999/2000 har felles komponenten den klart største forklaringskraften i Østerrike, der den utgjør nesten 70 % av den totale forklaringskraften til sosial struktur. I Tyskland forklarer denne komponenten ca 40 %, og tilsvarende 30 % i land som Belgia og Danmark. I Frankrike er det derimot kun 20 % av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg som går via ”ny-politikk”-verdier.

Ved at mine beregninger viste at både den unike komponenten til sosial struktur samt felles komponenten hadde fått en gjennomsnittlig større forklaringskraft for partivalg i løpet av 1990-tallet, så skyldes dette hovedsakelig at den unike forklaringskraften til verdier har avtatt noe i den aktuelle perioden. Til tross for dette, fremgår det av tabell 6.2 a-e at den unike komponenten til verdier er dominerende i alle de fem landene i begge undersøkelsene med unntak av Tyskland i 1999/2000. Dette kan derfor bidra til å illustrere at ”ny-politikk”-verdier alene har en sentral forklaringskraft for partivalg i de fem vesteuropeiske landene på 1990-tallet, noe som også fremgikk av analyseresultatene fra kapittel 4.

---

¹⁴ De gjennomsnittlige størrelsene på henholdsvis den felles komponenten og de unike komponentene til sosial struktur og ”ny-politikk”-verdier i både WVS1990 og EVS 1999/2000 er gjengitt i tabell 3 under ”Vedlegg”.

Til slutt kan det også nevnes at modellens totale forklaringskraft er større i alle land med unntak av Tyskland i 1999/2000. Innenfor det enkelte land er denne forklaringskraften størst i Danmark i 1990, og minst i Østerrike. I 1999/2000 har modellen derimot størst forklaringskraft for partivalg i Østerrike, og minst forklaringskraft i Tyskland.

Totalt sett, så viser disse funnene at til tross for en nedgang over tid for felleskomponentens forklaringskraft i alle de fem landene med unntak av Østerrike, går allikevel en vesentlig andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg via ”ny-politikk”-verdier. H_5 kan derfor sies å få støtte i både Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark i begge undersøkelsene.

6. 3 Kausalanalyse: Multivariat analyse av sammenhengen mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier¹⁵

Mens jeg under pkt. 6.2 har kartlagt at en betydelig andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg går via ”ny-politikk”-verdier, vil jeg nå undersøke i hvor stor grad ”ny-politikk”-verdier forklarer at enkelte sosiale grupper har en større tilbøyelighet til å sympatisere med grønne/venstresosialistiske partier enn andre sosiale grupper. Ved å gjennomføre en binomisk logistisk regresjonsanalyse vil jeg derfor kunne teste Ingleharts (1984: 32) gruppepolariseringshypotese direkte, og samtidig undersøke om det eksisterer en polarisering for variabelen kjønn. De sammenhengene jeg forventer å finne har allerede blitt illustrert ved hjelp av H_6 :

H₆: ”Ny-politikk”-verdier forklarer i stor grad at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn menn, eldre og lavt utdannede velgere.

---

¹⁵ Grønne/venstresosialistiske partier vil i denne analysen være definert ved verdien 1, mens alle andre partier har fått verdien 2.

Tabell 6.3 gjengir tre typer av informasjon i tilknytning til de uavhengige variablene: (1) effekten til kjønn og alder på oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier, kontrollert for hverandre (b1) (2) effekten til alle de sosiostrukturelle variablene på partivalg, kontrollert for hverandre (b2), og (3) betydningen av sosiostrukturelle variabler og ”ny-politikk”-verdier kontrollert for alle uavhengige variabler i modellen (b3). Sett i sammenheng med H_6 , vil det som tidligere nevnt være effektendringene fra andre til tredje trinn som vil være interessante, og jeg vil derfor legge en sentral vekt på nettopp disse endringene når jeg kommenterer analyseresultatene. Kun i de tilfellene der bare én av variablene har en signifikant effekt på oppslutningen om grønne/venstresosialistiske verdier på et trinn i analysen vil jeg kunne si noe om forklaringskraften til den enkelte variabel.

Tabell 6. 3 Sammenhenger mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Frankrike

1990				1999/2000			
Uavhengige variabler	b1	b2	b3	Uavhengige variabler	b1	b2	b3
Kjønn	0,259	0,265	0,210	Kjønn	0,395**	0,400*	0,448**
Alder	-0,037**	-0,028**	-0,027**	Alder	-0,027**	-0,025**	-0,024**
Utdanning	-	0,167**	0,137*	Utdanning	-	0,022	-0,013
Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,165**	Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,090**
Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,065	Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,058
MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	-0,029	MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,222**
Pseudo- R^2	0,070	0,104	0,143	Pseudo- R^2	0,056	0,057	0,099

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Det fremgår av tabell 6.3 som viser resultatene fra en binomisk logistisk regresjonsanalyse, at alder, utdanning og grønne/anti-grønne verdier har en signifikant effekt på partivalg i Frankrike i 1990-undersøkelsen. I EVS 1999/2000 finner vi signifikante effekter for henholdsvis kjønn, alder, grønne/anti-grønne verdier og MPM-indeksen.

Pseudo- R^2 s totale forklaringskraft viser samtidig at de uavhengige variablene samlet sett forklarer en større del av variansen til avhengig variabel i 1990, sammenlignet

med 1999/2000-undersøkelsen. I begge undersøkelser er det samtidig sosial struktur som forklarer den største andelen av den totale variansen til partivalg, og det fremgår av b-koeffisientene på det enkelte trinn i modellen at alder den største forklaringskraften i 1990. Når utdanning inkluderes i analysen kan også denne variabelen sies å ha en betydelig forklaringskraft for oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier.

I 1999/2000 har sosial struktur derimot fått en svekket forklaringskraft for oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Frankrike. Kjønn og alder har allikevel en stor forklaringskraft, mens utdannings effekt som tidligere nevnt ikke er signifikant. For utdannings vedkommende, samsvarer dette funnet med analyseresultatene fra den bivariate analysen som ble gjengitt i tabell 5.8, som viser at utdannings forklaringskraft på partivalg i Frankrike har blitt tydelig svekket i løpet av 1990-tallet.

B-koeffisientene for både kjønn, alder og utdanning endres når ”ny-politikk”-verdiene blir tilført modellen, noe som innebærer at noe av effekten av de strukturelle variablene går via verdier. Kjønnns direkte effekt øker, og tendensen til at kvinner i større grad stemmer på grønne/venstresosialistiske partier enn menn kan derfor ikke forklares av ”ny-politikk”-verdier. Et slikt funn er også i samsvar med funnene fra den bivariate analysen som er gjengitt i tabell 5.1, som viser at forskjellen i franske menn og kvinners verdipreferanser sannsynligvis skyldes tilfeldigheter for alle de tre verdiindeksene med unntak av MPM-indeksen, der vi finner en svak, men negativ sammenheng.

For alders vedkommende, finner vi en nedgang på 0,001 i begge undersøkelsene, noe som betyr at omlag 4 % av alders direkte effekt går via verdier. Dette betyr at det kun kan sies å eksistere en svak tendens til at unge franske velgere som sympatiserer med grønne/venstresosialistiske partier er mer opptatt av grønne og postmaterialistiske verdier enn eldre velgere. Effekten for utdanning avtar med 0,030 i 1999/2000, noe som tilsier at 18 % av utdannings direkte effekt går via verdier. Det er derfor en noe

større tendens til at oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier blant høyt utdannede franskmenn er påvirket av deres holdninger til natur-og miljøvern.

Tabell 6. 4 Sammenhenger mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Tyskland

1990				1999/2000			
Uavhengige variabler	b1	b2	b3	Uavhengige variabler	b1	b2	b3
Kjønn	0,230	0,282	0,160	Kjønn	0,098	0,164	0,184
Alder	-0,049**	-0,042**	-0,033**	Alder	-0,069**	-0,066**	-0,053**
Utdanning	-	0,198**	0,105**	Utdanning	-	0,104**	0,041
Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,096**	Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,100*
Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,157**	Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,239**
MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,106**	MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,056
Nagelkerke R²	0,087	0,118	0,171	Nagelkerke R²	0,166	0,182	0,238

*Signifikant på 1 % -nivå

**Signifikant på 5 % -nivå

Analyseresultatene fra det tyske materialet som er gjengitt i tabell 6.4, viser for det første at alder, utdanning og alle ”ny-politikk”-indeksene har en signifikant betydning for oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i 1990. I 1999/2000-undersøkelsen gjelder tilsvarende for alder, utdanning, grønne/anti-grønne verdier og frihetlige/autoritære verdier.

Pseudo- R²s verdier på det enkelte trinn i modellen viser samtidig at modellen forklarer en større andel av variansen til partivalg i 1999/2000-undersøkelsen, sammenlignet med 1990. Dette fremgår av en sammenligning av modellens totale forklaringskraft på tredje og siste trinn i modellen i de to undersøkelsene. Sosial struktur har samlet sett den største forklaringskraften på oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier. Dette er tilfelle både i 1990 og 1999/2000, og forklaringskraften har samtidig økt betraktelig i løpet av den aktuelle perioden. B-koeffisientene på det enkelte trinn i modellen viser at alder har en veldig stor forklaringskraft for oppslutningen om ”ny-politikk”-partiene på venstresiden i begge undersøkelsene, og at denne er særlig markant i 1999/2000. Utdanning har en betydelig og stabil forklaringskraft for oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Tyskland.

Når ”ny-politikk”-verdier tilføres modellen, viser tabell 6.4 at effekten til både alder og utdanning på partivalg endres i begge undersøkelsene. Dette innebærer at noe av forklaringskraften til disse variablene går via verdier. Både alders og utdannings effekt avtar i begge undersøkelsene. For alders vedkommende, finner vi en nedgang på 0,009 i 1990 og 0,013 i 1999/2000. Dette betyr at henholdsvis ca. 27 % og 20 % av den direkte effekten til alder går via verdier. Effekten til utdanning avtar tilsvarende med 0,093 i 1990, og 0,063 i 1999/2000, noe som tilsier at tilsier at så mye som 47 % av utdannings direkte effekt går via verdier i 1990. Denne andelen har økt til hele 61 % i den siste undersøkelsen, og vi ser at utdannings direkte effekt ikke er signifikant når vi kontrollerer for verdier. Disse funnene kan tolkes i retning av at både unge og høyt utdannede velgere i Tyskland både er mer opptatt av grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i 1990, og samtidig har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier enn eldre og lavt utdannede velgere. Korrelasjonene mellom alder, utdanning og ”ny-politikk”-verdier i 1990 kan derfor i stor grad sies å være i samsvar med Ingleharts tidligere skisserte *gruppepolariseringshypotese* (Inglehart 1984: 32). Man kan nemlig se konturene av en ny gruppepolariseringsakse der det ikke lenger er den gamle arbeiderklassen som er de mest endringsorienterte og har en større tilbøyelighet til å stemme grønt eller venstresosialistisk, men derimot unge, høyt utdannede tyskere. Den tilsvarende tendensen gjelder derimot bare for yngre tyske velgere i 1990, og ikke de med høy utdanning.

Tabell 6. 5 Sammenhenger mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Østerrike

1990				1999/2000			
Uavhengige variabler	b1	b2	b3	Uavhengige variabler	b1	b2	b3
Kjønn	0,285	0,283	0,215	Kjønn	0,391	0,490*	0,499*
Alder	-0,034**	-0,034**	-0,008	Alder	-0,038**	-0,025**	-0,016
Utdanning	-	0,037	0,014	Utdanning	-	0,221**	0,128**
Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,188**	Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,231**
Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,341**	Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,317**
MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,138**	MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,149**
Nagelkerke R²	0,050	0,051	0,242	Nagelkerke R²	0,066	0,189	0,348

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 6.5 som gjengir resultatene fra den binomiske logistiske regresjonsanalysen, viser at alder og alle ”ny-politikk”-indeksene har en signifikant effekt på oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Østerrike i 1990. I 1999/2000-undersøkelsen eksisterer tilsvarende effekter for alder, utdanning og de tre verdiindeksene innenfor ”ny-politikk”-dimensjonen, mens kjønns effekt blir signifikant når man kontrollerer for utdanning og ”ny-politikk”-verdier.

En sammenligning av pseudo- R²s verdier på tredje og siste trinn i modellen viser samtidig at modellens totale forklaringskraft er større i 1999/2000-undersøkelsen, sammenlignet med 1990. ”Ny-politikk”-verdier har samlet sett den største forklaringskraften på partivalg i 1990 og 1999/2000, mens det tilsvarende gjelder for sosial struktur i den siste undersøkelsen.

B-koeffisientene på det enkelte trinn i modellen viser at også alder har en stor forklaringskraft i begge undersøkelsene, og at denne har økt noe over tid. For utdannings vedkommende, viser analyseresultatene at denne variabelen går fra å ikke ha en signifikant effekt i 1990 til å ha en betydelig effekt for oppslutningen om ”ny-politikk”-partier på venstresiden i 1999/2000. Dette funnet samsvarer med analyseresultatene fra den bivariate analysen, gjengitt i tabell 5.8, som viste at utdanning har fått en mye større betydning for partivalg i Østerrike i løpet av 1990-tallet.

Når ”ny-politikk”-verdier tilføres modellen, medfører dette effektendringer for både kjønn, alder og utdanning. Kjønnets direkte effekt øker i 1999/2000. Dette tilsier at effekten til kjønn ikke går via ”ny-politikk”-verdier. Alders effekt avtar med 0,026 i den første undersøkelsen, og tilsvarende 0,009 i 1999/2000, noe som antyder at hele 76 % av alders direkte effekt går via verdier i 1990, sammenlignet med 36 % i den siste undersøkelsen. Effekten til alder er derimot ikke er signifikant når vi kontrollerer for verdier i noen av undersøkelsene.

Utdannings effekt avtar med 0,093 i 1999/2000, noe som tilsier at hele 42 % av den direkte effekten til utdanning går via verdier i 1999/2000. Disse funnene tyder samtidig på at det har skjedd en mobilisering blant de med høyere utdannelse i Østerrike i løpet av 1990-tallet som har medført at denne gruppen har fått en mye større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier. Sett i sammenheng med at yngre velgere også har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier i Østerrike i 1999/2000, kan funnene fra den siste undersøkelsen sies å peke i retning av at Ingleharts (1984: 32) *gruppepolariseringshypotese* også gjør seg gjeldende i Østerrike på slutten av 1990-tallet.

Tabell 6. 6 Sammenhenger mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Belgia

1990				1999/2000			
Uavhengige variabler	b1	b2	b3	Uavhengige variabler	b1	b2	b3
Kjønn	0,139	0,171	0,213	Kjønn	0,465**	0,491**	0,544**
Alder	-0,044**	-0,036**	-0,034**	Alder	-0,030**	-0,027**	-0,026**
Utdanning	-	0,115**	0,036	Utdanning	-	0,045**	-0,016
Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,078**	Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,090**
Frihetlige/ Autoritære verdier	-	-	0,173**	Frihetlige/ autoritære verdier	-	-	0,170**
MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,047**	MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,068**
Nagelkerke R²	0,101	0,114	0,170	Nagelkerke R²	0,071	0,078	0,153

*Signifikant på 5 % -nivå

**Signifikant på 1 % -nivå

Funnene fra den multivariate logistiske regresjonsanalysen slik de fremgår av tabell 6.5, viser for det første at alder, utdanning og alle verdiindeksene har en signifikant

---

effekt på oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i 1990. I 1999/2000 har alle variablene som inngår i modellen en signifikant effekt.

Det fremgår samtidig av tabell 6.5 at modellens totale forklaringskraft er størst i den første undersøkelsen. Sosial struktur har samlet sett den største forklaringskraften på partivalg i begge undersøkelsene. I den siste undersøkelsen ser vi samtidig at verdier forklarer en nesten like stor andel som sosial struktur, og at sosial struktur derfor har fått en noe mindre forklaringskraft i Belgia i løpet av 1990-tallet. I 1990-undersøkelsen har særlig alder men også utdanning en stor forklaringskraft for oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier. På bakgrunn av at b-koeffisientene til både kjønn og alder er signifikante på det første trinnet i 1999/2000-analysen, er det her umulig å si noe om hvor mye den enkelte variabel den enkelte variabel forklarer. Utdanning har på sin side en begrenset forklaringskraft i den siste undersøkelsen.

Når ”ny-politikk”-verdier blir tilført modellen ser vi samtidig at effekten til både alder og utdanning endres i 1990, mens det tilsvarende gjelder for effekten til alle de tre sosiostrukturelle variablene i 1999/2000. Kjønnns direkte effekt øker når man kontrollerer for verdier, noe som altså tilsier at denne effekten ikke går via ”ny-politikk”-verdier. Effekten av både alder og utdanning avtar i begge undersøkelsene. For alders vedkommende er effektendringen på 0,001 i 1990 og 0,002 i 1999/2000, noe som tilsier at ca. 3 % og 7 % av alders direkte effekt går via verdier. Tendensen til at yngre velgere har en noe større tilbøyelighet til å stemme på et grønt eller venstresosialistisk parti i Belgia, kan derfor bare i en liten grad sies å være påvirket av ”ny-politikk”-verdier.

Effektendringen for utdanning er på 0,079 i 1990, og 0,029 i 1999/2000. Dette betyr for det første at så mye som 69 % av den direkte effekten av utdanning går via verdier i 1990, og at tendensen til at høyt utdannede velgere i Belgia har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier i stor grad kan forklares av ”ny-politikk”-verdier. Med tanke på at effekten endrer fortegn når man kontrollerer for verdier i 1999/2000, tilsier dette at all utdannings effekt går via

verdier i denne undersøkelsen. En slik sammenheng kan sies å være i samsvar med de bivariate korrelasjonene som er gjengitt i tabell 5.3, som altså viste at det er en sterk sammenheng mellom utdanning og ”ny-politikk”-verdier i Frankrike i 1999/2000.

Tabell 6. 7 Sammenhenger mellom kjønn, alder, utdanning, ”ny-politikk”-verdier og oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i Danmark

1990				1999/2000			
Uavhengige variabler	b1	b2	b3	Uavhengige variabler	b1	b2	b3
Kjønn	0,510**	0,570**	0,455*	Kjønn	0,201	0,171	0,104
Alder	-0,04**	-0,036**	-0,032**	Alder	-0,013*	-0,006	-0,005
Utdanning	-	0,131**	-0,008	Utdanning	-	0,113**	0,041
Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,125	Grønne/anti-grønne verdier	-	-	0,181**
Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,287**	Frihetlige/autoritære verdier	-	-	0,179**
MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,125**	MPM-verdier (4-verdibatteriet)	-	-	0,133**
Nagelkerke R²	0,096	0,114	0, 269	Nagelkerke R²	0,012	0,026	0,144

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 6.7 som gjengir analyseresultatene fra det danske datamaterialet, synliggjør for det første at kjønn, alder, utdanning, frihetlige/autoritære verdier og MPM-verdier har en signifikant effekt på oppslutningen om grønne/venstresosialistiske partier i 1990. I 1999/2000 eksisterer det tilsvarende signifikante effekter for alder, utdanning og alle de tre verdiindeksene.

Modellens totale forklaringskraft er samtidig mye større i den første undersøkelsen, sammenlignet med tallene fra EVS 1999/2000. Verdier har samlet sett den største forklaringskraften i begge undersøkelsene, og denne har også økt betraktelig i løpet av 1990-tallet. Både alder og kjønn har en relativt stor forklaringskraft i Danmark i 1990, som avtar i løpet av 1990-tallet, mens utdanning på sin side har en relativt liten forklaringskraft i begge undersøkelsene.

Når ”ny-politikk”-verdier tilføres modellen, så fremgår det av tabellen at effekten til både kjønn, alder og utdanning på oppslutningen om ”ny-politikk”-partier på venstresiden endres i 1990, mens vi finner en tilsvarende endring for effekten til utdanning i 1999/2000. Kjønnns direkte effekt avtar med 0,115 i den første undersøkelsen. Dette betyr at 20 % av effekten til kjønn går via verdier, noe som kan

tolkes i retning av at unge danske kvinner både har mer frihetlige og postmaterialistiske verdipreferanser enn danske menn, og samtidig en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier. Funnene fra en undersøkelse utført av Knutsen (2001: 332-335) viser at det har foregått signifikante endringer i kjønnsforskjellene som gjelder stemmegivning i tilknytning til venstresosialistiske og grønne partier i Danmark de siste tiårene. Mens danske menn hadde større tilbøyelighet til å stemme på slike partier på 1970-tallet, så endret dette mønsteret seg derimot på 1980-tallet. Med tanke på at kvinners tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier var enda sterkere på midten av 1990-tallet ifølge disse analyseresultatene, kan det derfor sies å være noe overraskende at kjønns effekt ikke er signifikant i 1999/2000-undersøkelsen. Et slikt funn er også i samsvar med funnene fra de bivariate analysen, som viste at kjønns effekt på partivalg i Danmark ikke er signifikant på slutten i 1999/2000 (jf. tabell 5.4), og at det tilsvarende gjelder for sammenhengen mellom kjønn og to av tre verdiindekser i samme undersøkelse (jf. tabell 5.5).

For alders vedkommende, avtar effekten med 0,004 i 1990, som betyr at 11 % av den direkte effekten til alder går via verdier. Dette tilsier at tendensen til at yngre danske velgere har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier også påvirkes i en viss grad av frihetlige/autoritære verdier og MPM-verdier.

Utdannings effekt i 1990 skifter derimot fortegn når vi kontrollerer for verdier, noe som betyr at hele effekten til utdanning går via verdier. Effekten til utdanning avtar også i 1999/2000 med 0,072, men uten å endre fortegn. Dette betyr at hele 64 % av utdannings direkte effekt går via verdier i denne undersøkelsen. Effekten til utdanning er derimot ikke er signifikant når vi kontrollerer for verdier i den siste undersøkelsen.

6.4 Oppsummering av sentrale funn fra de multivariate analysene

Funnene fra den multinomiske logistiske regresjonsanalysen viste for det første av en betydelig andel av forklaringskraften til de sosiostrukturelle variablene på partivalg går via verdier. Denne tendensen gjelder for alle de fem landene i både 1990 og

---

1999/2000, og H_5 kan derfor sies å få stor støtte fra analyseresultatene. Men det faktum at den unike komponenten til sosial struktur øker i fire av fem land i løpet av 1990-tallet kan derimot peke i retning av at sosiostrukturelle variabler har fått en større forklaringskraft for folks partivalg i løpet av 1990-tallet, noe som er et noe overraskende funn sett i lys av Ingleharts (1977; 1990) spådommer. Til tross for dette funnet, viste samtidig analyseresultatene at den unike komponenten til verdier er dominerende i alle de fem landene i begge undersøkelsene med unntak av i Tyskland i 1999/2000. Dette kan derfor bidra til å illustrere at ”ny-politikk”-verdier alene har en sentral forklaringskraft for partivalg i de fem vesteuropeiske landene på 1990-tallet, noe som også fremgikk av analyseresultatene fra kapittel 4.

På bakgrunn av funnene fra de bivariante analysene som ble presentert i kapittel 5, hadde jeg en forventning om at ”ny-politikk”-verdier forklarer i stor grad at særlig yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn eldre og lavt utdannede velgere. Resultatene fra den binomiske logistiske regresjonsanalysen kan i relativt stor grad sies å være i tråd med en slik forventning. Variasjoner i analyseresultatene både mellom de fem ulike landene og samtidig over tid bidrar allikevel til å skape et mer sammensatt bilde av disse effektendringene. Kjønnets effekt er nemlig kun signifikant i Danmark i 1990, mens vi finner tilsvarende signifikante effekter i Frankrike og Belgia i 1999/2000. I Østerrike blir kjønnets effekt signifikant i den siste undersøkelsen når vi kontrollerer for henholdsvis utdanning og verdier. Effektendringen i b-koeffisientene mellom andre og tredje trinn i analysen viser at de danske kvinnene har både de mest frihetlige og postmaterialistiske verdipreferansene, og samtidig enn større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier, sammenlignet med danske menn, men at dette kun gjelder i 1990. De franske, belgiske og østerrikske kvinnene i de respektive undersøkelsene har også en større tilbøyelighet til å stemme grønt eller venstresosialistisk, men disse tendensene er derimot ikke påvirket av ”ny-politikk”-verdier. En slik sammenheng kan derfor i stor grad sies å styrke opp om resultatene fra den bivariante analysen mellom kjønn og verdipreferanser (jf. tabell 5.1) som viste at forskjeller i kvinner og menns verdipreferanser stort sett ikke er signifikante.

Effektendringene i b-koeffisientene til alder når man kontrollerer for ”ny-politikk”-verdier viste at en relativt stor andel av effekten til alder på partivalg går via verdier. Dette kan med andre ord tolkes i retning av at yngre velgere er både mer opptatt av grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn eldre velgere, og at de også har en større tilbøyelighet til å stemme på et grønt/venstresosialistisk parti. En slik sammenheng er derimot ikke signifikant i Østerrike. Vi kan også se at denne tendensen ser også ut til å ha blitt sterkere i løpet av 1990-tallet i Tyskland og Østerrike, mens den derimot har blitt svakere i Belgia.

For utdannings vedkommende har vi sett at effektendringen i b-koeffisientene når ”ny-politikk”-verdiene tilføres modellen viser at en stor andel av effekten til utdanning på partivalg kan forklares med verdipreferanser. Et slikt funn tilsier at høyt utdannende velgere i Tyskland i begge undersøkelsene, i Belgia og Frankrike i 1990 og i Østerrike og Danmark i 1999/2000 både har grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdipreferanser enn lavt utdannede velgere, og at de også har en betydelig større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier. Sett i sammenheng med effektendringen for alder, viser dette at Ingleharts (1984: 32) *gruppepolariseringshypotese* kan sies å gjøre seg gjeldene i Tyskland i begge undersøkelsene, i Frankrike i 1990 og i Østerrike i 1999/2000. En ”ny” middelklasse bestående av yngre og høyt utdannende endringsorienterte velgere som har en stor tilbøyelighet til stemme på et grønt eller venstresosialistisk parti ser derfor ut til å eksistere i disse landene i de aktuelle undersøkelsene.

Samlet sett så viser analyseresultatene fra den binomiske logistiske regresjonsanalysen at H_6 i stor grad kan sies å være bekreftet for variablene alder og utdanning, men derimot i mindre grad for kjønn.

7 En komparativ oppsummering og diskusjon av sentrale analytiske funn

En rekke hypoteser som skisserer både bivarierte og multivarierte sammenhenger mellom uavhengige og avhengig variabel har blitt testet i denne oppgaven. I dette avslutningskapittelet vil det viktigste formålet være å nøste opp de mest sentrale funnene som kan knyttes til den enkelte hypotese. Jeg vil derfor starte med å kort oppsummere hvilke hypoteser som kan sies å være henholdsvis styrket eller svekket av analyseresultatene fra WVS 1990 og EVS 1999/2000. I denne gjennomgangen vil jeg først og fremst fokusere på komparative sammenhenger, samt endringer over tid. Eventuelle interessante avvik knyttet til funn både for det enkelte land eller komparativt vil samtidig bli diskutert. Jeg vil til slutt runde av med noen konkluderende betraktninger der sentrale funn vil bli sett i sammenheng med oppgavens problemstilling og tilknyttede hypoteser.

7.1 Oppsummering og diskusjon av sentrale funn

H₁: *"Ny-politikk"-partiene polariserer konfliktlinjer med rot i det postindustrielle samfunn".*

Denne hypotesen ble som nevnt under pkt. 1.3 fremsatt i tilknytning til min hovedproblemstilling: *Er det de nye eller de gamle partifamiliene som polariserer verdikonflikter med rot i det postindustrielle samfunn?*

Analyseresultatene for de tre verdiindeksene som ble presentert i kapittel 4, viste at både gamle og nye partifamilier polariserer de nye verdikonfliktene.

Grønne/venstresosialistiske partier hadde på sin side både det mest grønne, frihetlige og postmaterialistiske elektoratet i både 1990 og 1999/2000. Dette fremgikk av *gjennomsnittsavviket* til den enkelte partifamilie. *Gjennomsnittskårene* til de grønne/venstresosialistiske partiene innenfor hvert av de fem landene viste samtidig få unntak fra dette mønsteret.

Til tross for at den høyre-radikale partifamilien har både et dominerende autoritært og materialistisk elektorat i begge undersøkelsene, viste analyseresultatene at elektoratet til flere av de etablerte partifamiliene både er mer autoritært og mer materialistisk. Det fremgikk nemlig av gjennomsnittsskårene til den enkelte partifamilie at de kristendemokratiske partiene hadde det gjennomsnittlige mest autoritære elektoratet i 1990, mens de konservative partiene og de kristendemokratiske partiene hadde det mest materialistiske elektoratet i den samme undersøkelsen. Det er samtidig interessant å observere at korrelasjonene mellom verdier og partivalg faktisk er sterkere for de indeksene som er polarisert av både gamle og ”nye” partier. Som nevnt i kapittel 4, kan disse alle disse funnene sies å være i samsvar med Knutsens (1995: 30-36) resultater fra WVS 1990.

Disse analyseresultatene viste samlet sett at H_1 kun kan sies å være styrket i sin helhet for indeksen som måler holdninger til natur-og miljøvern. Betyr dette med andre ord at betegnelsen ”ny-politikk”-parti først og fremst kan sies å være treffende for grønne/venstresosialistiske partier, og derimot ikke de høyre-radikale partiene? Inglehart (1990: 277) hadde som tidligere nevnt en teori om at når de etablerte partiene på høyresiden ikke klarer å tilfredsstille materialistiske behov som forebygging av kriminalitet, problemer knyttet til immigrasjon og kulturelle endringer, så vil en materialistisk reaksjon finne sted. Og som et eksempel på en materialistisk reaksjon nevner han blant annet dannelsen av FN i Frankrike. Mitt funn kan sies å peke i retning av at tradisjonelle høyrepartier innenfor den konservative og kristendemokratiske partifamilien faktisk i større grad enn de høyre-radikale partiene klarer å appellere til de velgerne som kan sies å ha de mest autoritære og materialistiske verdipreferansene. En mulig årsak til dette kan være at verken Ingleharts verdibatterier eller Flanagans indeks som jeg har anvendt i denne oppgaven inkluderer stridsspørsmål som kan knyttes direkte til holdninger til immigrasjon som altså Inglehart (ibid) nevner som et materialistisk behov. Ifølge Kitschelt (1996: 19) har nemlig restriktive holdninger til immigrasjon sammen med protesten mot høyere skatter og avgifter vært de mest sentrale sakene som man vanligvis har assosiert med europeiske høyre-radikale partier de siste tiårene. Særlig

---

den frihetlige/autoritære indeksen kan også sies å tappe mer personlige enn politiske verdier generelt sett. Det kan derfor tenkes at en inkludering av mer politiske stridsspørsmål i den frihetlige/autoritære- og MPM-indeksen som er relatert til ”ny-politikk”- dimensjonen ville bidratt til at også disse indeksene hadde vært polarisert av ”ny-politikk”-partier.

Det faktum at H_1 ikke kan sies å være bekreftet for ”ny-politikk”- verdier som helhet, kan også skyldes at de som verdsetter slike verdier ikke nødvendigvis stemmer på et bestemt partialalternativ. Knutsen & Scarborough (1995: 496- 497) mener nemlig at materialistene og postmaterialistene ikke har et enkelt parti som fremstår som deres naturlige partialalternativ, sammenlignet med partitilknytningene innenfor de ”gamle” politiske partialalternativene. Mine analyseresultater viste at dette først og fremst var tilfelle i stor grad for materialistene, de mest autoritære eller anti-grønne. Men i 1999/2000-undersøkelsene så man samtidig eksempler på at både den ekstreme venstresiden i Frankrike, Vivant i Belgia og Enhedslisten i Danmark hadde mer postmaterialistiske og frihetlige verdier enn de grønne/venstresosialistiske partiene i de tilsvarende landene. Også Inglehart (1977: 243) viste til at slike unntak eksisterte, ved at postmaterialistene så ut til å være mer tiltrukket av de nye venstrepartiene sammenlignet med de etablerte, men at disse velgerne allikevel hadde sympati med begge disse partigrupperingene. Dette begrunnet han i at de politiske målene til den materialistiske venstresiden ikke er fundamentalt usammenlignbare med postmaterialistenes mål.

Elementene fra denne diskusjonen peker i retning av at operasjonaliseringen av ”ny-politikk”-indeksene kan ha bidratt til at H_1 kun fikk en relativ stor grad av støtte fra analyseresultatene. På den andre siden kan man faktisk ikke forvente at materialistene og postmaterialistene vil ha klare politiske hjem, slik Knutsen & Scarborough (1995: 496- 497) altså skisserte.

H_2 : *Verdiendringsprosessen i det postindustrielle samfunn indikerer en overgang fra anti-grønne, autoritære og materialistiske verdier til grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier.*

Funnene fra tabell 4.1a og tabell 4.1b viste at innbyggerne i de fem landene både samlet og individuelt sett har fått mindre positive holdninger til natur-og miljøvern i løpet av 1990-tallet, mens holdningene til frihetlige/autoritære verdier er derimot relativt stabile. Postmaterialistiske verdier har på sin side hatt en økende betydning i et flertall av landene. Et slikt funn bidrar derfor til å skape et sammensatt bilde av verdiendringsprosessen i løpet av 1990-tallet, dersom vi velger å se funnene for alle de tre indeksene i sammenheng med hverandre. H_2 i sin helhet kan derfor ikke sies å få støtte av analyseresultatene. Dette analyseresultatet kan samtidig bidra til å understreke at det er fruktbart å operere med flere indekser innenfor ”ny-politikk”-dimensjonen for å få frem nyanser knyttet til folks verdipreferanser.

Sett i sammenheng med diskusjonen i tilknytning til H_1 , så kan man ikke nødvendigvis forvente at postmaterialistene og materialistene vil ha klare politiske ”hjem” (Knutsen & Scarborough 1995: 496- 497). Dette kan peke i retning av at man heller ikke vil få et korrekt bilde av verdiendringsprosessen i det postindustrielle samfunn ved å studere oppslutning om ”ny-politikk”-partiene. Ut ifra valgresultatene i mine fem land som jeg presenterte i kapittel 2, kunne man få et inntrykk av at verdiendringsprosessen i det postindustrielle samfunn beveget seg mer i retning av en ”stille motrevolusjon”, ved at de høyreradikale partiene hadde en større oppslutning enn de grønne/venstresosialistiske partiene i denne perioden. Verdiendringsprosessen i løpet av 1990-tallet slik den fremgikk av mine analyseresultater viste som tidligere nevnt ingen klar tendens i denne retningen. At en stor økning i oppslutningen til et høyreradikalt parti ikke nødvendigvis trenger å ha en sammenheng med et lands plassering på de ulike verdiindeksene, fant jeg er klart eksempel på ved å sammenligne gjennomsnittsskåren til Østerrike på de ulike verdiindeksene i 1990 og 1999/2000. Det høyreradikale partiet FPÖ hadde nemlig økt sin oppslutning betraktelig i løpet av 1990-tallet, mens østerrikerne generelt sett hadde fått både mer frihetlige og mer postmaterialistiske verdipreferanser i den tilsvarende perioden.

H_{3a} : *Kvinner prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdipreferanser i større grad enn menn.*

Analyseresultatene fra kapittel 5 viste at forskjeller i verdipreferansene til kvinner og menn stort sett ikke var signifikante. Dette gjaldt særlig for holdninger til natur- og miljøvern, men også frihetlige/autoritære verdipreferanser. Ved at signifikante korrelasjoner for et flertall av landene på MPM-indeksen (4-verdibatteriet) særlig i 1990, men også 1999/2000 peker i retning av at menn har mer postmaterialistiske verdier enn kvinner, så bidrar disse funnene samlet sett til å svekke **H_{3a}**.

H_{3b}: *De yngre generasjonene prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn de eldre generasjonene.*

De bivariate korrelasjonene mellom alder og verdipreferanser viste at de yngre generasjonene både har både mer grønne og postmaterialistiske verdier enn de eldre generasjonene i begge undersøkelsene. Det tilsvarende gjelder for den frihetlige/autoritære dimensjonen kun i 1999/2000. Dette fremgikk både av de gjennomsnittlige korrelasjonene for den enkelte indeks, samt korrelasjonene for den enkelte land med unntak av sammenhengen mellom grønne/anti-grønne verdier og verdipreferanser i Frankrike i 1990 som ikke var signifikant. Analyseresultatene kan derfor i stor grad sies å styrke **H_{3b}**. Som tidligere nevnt vil jeg allikevel ikke kunne si noe om disse funnene er et resultat av en livssyklus-effekt, eller om verdiendringene faktisk representerer et inter-generasjonelt skifte fra en materialistisk til en postmaterialistisk verdiorientering der de yngste aldersgruppene verdsetter disse nye verdiene i mye større grad enn de eldre generasjonene, slik analyseresultatene til Inglehart (1990:103) viste.

H_{3c}: *Personer med høy utdanning prioriterer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier i større grad enn personer med lav utdanning.*

De bivariate korrelasjonene mellom utdanning og verdipreferanser som ble gjengitt i kapittel 5, viste at personer med høyt utdanningsnivå har en større tilbøyelighet til å både ha mer positive holdning til natur- og miljøvern, og mer frihetlige og postmaterialistiske verdier enn personer med et lavt utdanningsnivå. Dette fremgår av gjennomsnittskorrelasjonene til de enkelte verdiindeksene i begge undersøkelsene. Innenfor det enkelte land er det derimot flere av korrelasjonene som ikke er

signifikante i 1990-undersøkelsen. Dette gjelder for alle land med unntak av Tyskland på den frihetlige/autoritære indeksen, mens vi heller ikke finner en signifikant sammenheng mellom utdanning og holdninger til natur-og miljøvern i Østerrike i den tilsvarende undersøkelsen. Disse funnene peker derfor samlet sett i retning av at H_{3c} i stor grad kan sies å være styrket av analyseresultatene fra 1999/2000, men derimot i mindre grad av analyseresultatene fra 1990-undersøkelsen.

H_{4a} : *De grønne/venstresosialistiske partiene har de største kvinneandelene.*

Analyseresultatene fra tabell 5.4, tabell 5.5a og tabell 5.5b viste at det eksisterer relativt små variasjoner i kvinner og menns partivalg. Den grønne/venstresosialistiske partifamilien har allikevel samlet sett de største kvinneandelene i begge undersøkelsene. Dette fremgikk av gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie. Et annet interessant funn i denne forbindelse var at den høyre-radikale partifamilien hadde de minste kvinneandelene i begge undersøkelsene.

Selv om jeg fant flere signifikante sammenhenger mellom kjønn og partivalg, kan H_{4a} allikevel sies å ha fått begrenset støtte av analyseresultatene. Andre partigrupperinger viste seg nemlig å ha en større kvinneandel i sitt elektorat i et flertall av landene i 1990-undersøkelsen. Tendensen som fremgikk av gjennomsnittsskårene til de ulike partifamiliene kunne derfor ikke sies å gjelde i like stor grad innenfor det enkelte land. I 1999/2000-undersøkelsen kunne hypotesen på den andre siden kun sies å være bekreftet i land som Tyskland og Belgia.

H_{4b} : *De grønne og venstresosialistiske partiene har det yngste elektoratet.*

Analyseresultatene fra kapittel 5 viste at grønne/venstresosialistiske partier hadde det klarte yngste elektoratet. Dette fremgikk både av gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie i begge undersøkelsene, samt gjennomsnittsskåren til de grønne/venstresosialistiske partiene i alle de fem landene, med et lite unntak av Danmark og Østerrike i 1999/2000. Sett i sammenheng med at jeg også fant sterke korrelasjoner mellom alder og partivalg, kan dette funnet samlet sett sies å styrke H_{4b} .

H_{4c} : *De grønne og venstresosialistiske partiene har det høyest utdannede elektoratet.*

Funnene fra WVS 1990 og EVS 1990 viste at de grønne/venstresosialistiske partiene også hadde det høyeste utdannede elektoratet. Dette fremgikk både av gjennomsnittsavviket til den enkelte partifamilie i begge undersøkelsene, samt gjennomsnittsskåren til de grønne/venstresosialistiske partiene i alle de fem landene, med et lite unntak av Danmark og Belgia i 1999/2000. Korrelasjonene mellom utdanning og partivalg viste seg også å være moderate til sterke i alle de fem landene, men en liten økning i løpet av 1990-tallet. **H_{4c}** kan derfor sies å ha fått en stor grad av støtte fra disse analyseresultatene.

H₅: *Kjønn, alder og utdanning har en indirekte effekt på partivalg via "ny-politikk"-verdier.*

Analyseresultatene fra kapittel 5 synliggjorde at premisene for å skulle forvente at en andel av effekten til sosial struktur på partivalg gikk via "ny-politikk"-verdier i stor grad kunne sies å være oppfylt for variabler som alder og utdanning, men i mindre grad for kjønn. Funnene fra den multinomiske logistiske regresjonsanalysen viste også at en vesentlig andel av forklaringskraften til sosial struktur på partivalg gikk via "ny-politikk"-verdier både i 1990 og i 1999/2000, og at **H₅** derfor kunne sies å være bekreftet i alle de fem landene i begge undersøkelsene. Ved å avdekke de unike komponentene og den felles komponenten til henholdsvis sosial struktur og "ny-politikk"-verdier, gav dette samtidig et bilde av at verdikomponenten hadde størst betydning i alle de fem landene. Denne tendensen gjaldt både i 1990 og i 1999/2000, med et lite unntak for Tyskland i den siste undersøkelsen. Det er allikevel et noe overraskende funn at den unike komponenten til "ny-politikk"-verdier hadde en mindre forklaringskraft i alle de fem landene med unntak av Østerrike i den siste undersøkelsen, samtidig som at den unike komponenten til sosial struktur fikk større forklaringskraft i løpet av den aktuelle perioden. Komparative vesteuropeiske undersøkelser utført av Inglehart (1990: 261) mellom 1970-1985 viste at sosial klasse fikk en stadig mindre betydning for folks partivalg, mens verdier derimot ble mer og mer viktig. Hans operasjonalisering av sosial klasse innebærer i dette tilfelle både eget yrke, fars yrke, inntekt og utdanning. Det kan derfor være nærliggende å tenke seg at det kun vil være utdanning blant mine mål på sosial struktur som i

utgangspunktet burde fanget opp en slik tendens, og at det faktisk at jeg i tillegg inkluderer variablene kjønn og alder kan være en årsak til at en slik utvikling ikke gjør seg gjeldende i mine analyseresultater.

En annen innfallsvinkel for å forsøke å forklare en slik tendens kan være å se nærmere på funnene fra det eneste av de fem landene der den unike forklaringskraften til sosial struktur på partivalg ble betydelig mindre i løpet av 1990-tallet, nemlig Østerrike. En faktor som skiller dette landet fra de andre fire landene er som tidligere nevnt at det østerrikske partisystemet i etterkrigstiden var lenge kjennetegnet av en meget stor grad av stabilitet og *alignment* (Luther 1999: 119-123), og at *dealignment* gjorde seg gjeldende på et noe senere tidspunkt. Dette kan ha bidratt til at post-industrielle variabler i lys av Inglehart (1977: 182) karakteristikkk fikk en økt betydning i dette landet på et noe senere tidspunkt sammenlignet med land som Frankrike, Tyskland, Belgia og Danmark. Det kan derfor tenkes at det er en slik utvikling som avspeiles i mine analyseresultater. Sett i sammenheng med analyseresultatene fra kapittel 4, hadde jeg heller ingen grunn til å forvente at verdier skulle få en større forklaringskraft for partivalg i løpet av den aktuelle perioden, men at denne forklaringskraften skulle være relativt stabil.

Kort oppsummert, så kan de noe overraskende funnene som viser en økt betydning av sosial strukturs unike forklaringskraft i fire av de fem landene skyldes at jeg ikke har inkludert flere sosiostrukturelle variabler i min analyse. Svekkelse av den unike forklaringskraften til ”ny-politikk”-verdier kan på den andre siden ikke karakteriseres som særlig dramatisk. Og ved at mine analysefunn peker i retning av at ”ny-politikk”-verdiene har en større forklaringskraft enn sosial struktur både på begynnelsen og slutten av 1990-tallet, er dette heller ingen klar indikasjon på at de industrielle variablene kan sies å ha fått sin renessanse.

H₆: *”Ny-politikk”-verdier forklarer i stor grad at kvinner, yngre og høyt utdannede velgere slutter opp om grønne/venstresosialistiske partier i større grad enn menn, eldre og lavt utdannede velgere.*

Resultatene fra den binomiske logistiske regresjonsanalysen pekte i retning av at tendensen til at kvinner, yngre og høyt utdannede har en større tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier, i stor grad kan forklares av ”ny-politikk”-verdier for utdannings vedkommende, og i en noe mindre grad for alder, og i veldig liten grad for kjønn. En slik tendens kan derfor sies å være i tråd med Ingleharts (1984: 32) skisserte *gruppepolariseringshypotese* for variablene alder og utdanning, og denne polariseringen var særlig tydelig i Tyskland og Østerrike i 1999/2000. For kjønns vedkommende er det derimot interessant å observere at menn hadde mer grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier enn kvinner i flere av de aktuelle landene, men at det allikevel var kvinnene som hadde størst tilbøyelighet til å stemme på grønne/venstresosialistiske partier. Et slik funn kan bety at det trolig er andre faktorer enn ”ny-politikk”-verdier som bidrar til at kvinner velger å sympatisere med slike partier.

Samlet sett så viser analyseresultatene at H_6 kan sies å ha fått støtte for variablene alder og utdanning, men derimot i mindre grad for kjønn.

7.2 Konkluderende betraktninger

Rokkan & Lipset (1967) speidet ut over et politisk landskap i Vest-Europa på slutten av 1960-tallet der de observerte et stabilt konfliktsystem som reflekterte de motsetningsforholdene som også var til stede da de moderne partisystemer ble etablert. De var derfor intetanende om de store sosiale, økonomiske og teknologiske endringsbølgene som skulle komme til å skylle innover de vesteuropeiske landene bare noen få år senere. I denne oppgaven har jeg sett nærmere på hvordan den såkalte ”postindustrielle” revolusjonen har bidratt til å skape nye mønster for folks velgeratferd i land som Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark, og samtidig hva som kjennetegner noen av disse mønstrene på begynnelsen og slutten av 1990-tallet. Mine mest sentrale funn kan sies å illustrere at Inglehart (1977: 182) ikke var helt på villspor da han spådde at politikken i det postindustrielle samfunn vil være motivert av individuelle livstilspreferanser og verdier, og ikke lenger ved de sosiale klassebaserte konfliktlinjene. Analyseresultatene for de fem landene viser nemlig at

---

de nye verdikonfliktene alene forklarer en stor del av variasjonene i folks partivalg både på begynnelsen og slutten av 1990-tallet, og at verdikomponenten samlet sett har en større forklaringskraft enn en sosiostrukturell komponent bestående av variabler som kjønn, alder og utdanning.

Inglehart (1977) mente samtidig at den postmaterielle revolusjonen ville komme til å skape en ny basis for en sosial og eventuelt partitilknyttet konfliktlinje. Mine analysefunn har vist at ulike verdikonflikter knyttet til ”ny-politikk”-dimensjonen har skapt en sentral basis for nye konfliktmønstre, men at det derimot ikke nødvendigvis er ”ny-politikk”-partier som polariserer disse verdikonfliktene slik de er operasjonalisert i denne oppgaven. Som drøftet under pkt. 7.1, kan årsaken til at H_1 ikke kan sies å være bekreftet i sin helhet av analyseresultatene muligens skyldes at operasjonaliseringen av den frihetlige/autoritære indeksen og MPM-indeksen ikke fanger opp de mest essensielle elementene innenfor ”ny-politikk”-dimensjonen. Det hadde derfor vært interessant å ha gjennomført en ny analyse der mer direkte politiske verdipreferanser hadde blitt inkludert i de to indeksene. Ved å undersøke om denne inkluderingen ville resultert i at ”ny-politikk”-partiene i større grad kunne sies å polarisere ”ny-politikk”-dimensjonene, kunne man derfor skapt et bedre grunnlag for en eventuell generalisering av analyseresultatene.

Mine analyseresultater har ikke bare vist at ”ny-politikk”-dimensjonen har blitt en viktig forklaringsfaktor for folks partivalg, men at denne verdikonflikten samtidig kan sies å ha skapt en klar tendens til en ny gruppepolarisering i tråd med Ingleharts (1984: 32) *gruppepolariseringshypotese*. Yngre og særlig høyt utdannede velgere har nemlig en større tilbøyelighet til å være opptatt av grønne, frihetlige og postmaterialistiske verdier og samtidig også stemme på grønne/venstresosialistiske partier sammenlignet med eldre og lavt utdannede velgere. Dette betyr med andre ord at det klassiske klassestemmegivningsmønsteret kan sies å være snudd på hodet i tilknytning til denne verdikonflikten, ved at støtte til politisk endring kommer fra en ny sosial base (ibid: 57), mens derimot arbeiderklassen i større grad forsvaret den eksisterende samfunnsorden.

Ingleharts (1977) "stille revolusjon" kan trolig ikke sies å være den mest korrekte benevnningen på verdiendringsprosessen i Frankrike, Tyskland, Østerrike, Belgia og Danmark på 1990-tallet, slik den fremgår av mine analyseresultater. Jeg mener allikevel at hans teoretiske bidrag antyder kanskje de mest sentrale konsekvensene av den "postindustrielle" revolusjonen; nemlig at denne revolusjonen brakte nye politiske stridstema på banen som blant annet resulterte i å løse opp de etablerte båndene mellom partier og velgere ved at basen for politisk protest kom fra nye samfunnsgrupper (ibid: 272). Når franske, tyske, østerrikske, belgiske og danske velgere i dag går til valgurnene, kan man derfor forvente at deres holdninger til natur- og miljøvern og hvorvidt deres verdisyn kan sies å være frihetlig/postmaterialistiske eller mer autoritært/materialistisk vil spille en vesentlig rolle med tanke på hvilket parti de velger å sympatisere med. Og deres alder og utdannelse vil med stor sannsynlighet også ha innflytelse på både deres verdipreferanser og deres partivalg.

Vedlegg

Tabell 1 Bivariate korrelasjoner mellom MPM-verdier (12-verdibatteriet) og partivalg i 1990¹

1990:	
Land:	**Eta
Danmark	0,45
Tyskland	0,36
Østerrike	0,33
Frankrike	0,28
Belgia	0,26
Gjennomsnitt:	0,35

¹Inkluderer påstanden "Trying to make our cities and countryside more beautiful".

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 2 Bivariate korrelasjoner mellom kjønn, alder, utdanning og MPM-verdier (12-verdibatteriet)¹

Kjønn:		Alder:		Utdanning:	
Land:	r_{xy}	Land:	r_{xy}	Land:	r_{xy}
Østerrike	0,05	Østerrike	-0,29**	Tyskland	0,28**
Danmark	0,03	Tyskland	-0,24**	Danmark	0,26**
Tyskland	0,03	Frankrike	-0,21**	Frankrike	0,24**
Belgia	0,00	Danmark	-0,17**	Belgia	0,22**
Frankrike	-0,04	Belgia	-0,15**	Østerrike	0,09**
Gjennomsnitt:	0,014	Gjennomsnitt:	-0,211	Gjennomsnitt:	0,218

¹Inkluderer påstanden "Trying to make our cities and countryside more beautiful".

**Signifikant på 1 % -nivå

Tabell 3 Gjennomsnitt for de unike komponentene og den felles komponenten til sosial struktur og "ny-politikk"-verdier i 1990 og 1999/2000

1990:	Unik	Unik		1999/2000:	Unik	Unik	
Pseudo-R²	Sosial	"Ny-	Felles	Pseudo-R²	Sosial	"Ny-	Felles
Gjennomsnitt,	struktur	politikk	(	Gjennomsnitt,	struktur	politikk	)
totalt:	0,039	0,126	0,033	totalt:	0,073	0,113	0,050
	(20)	(64)	(16)		(31)	(48)	(21)

Litteraturliste

Alford, Robert R. (red.)(1963). *Party and society. The Anglo-American Democracies*. Chicago: Rand McNally.

Arter, David (1999). "Party Systems Change in Scandinavia since 1970: Restricted Change or General Change?", *West European Politics* 22 (3): 139-158.

Barteloni, Stefan & Peter Mair (1990). *Identity, competition & electoral availability. The stabilisation of European Elections 1885-1985*. Cambridge: Cambridge University Press.

Belgische Verkiezingsdatabase (2007, januar 21) [online]. - URL:

http://www.ibzdgip.fgov.be/result/nl/result_ko.php?date=1999-06-13&vt=CK&ko_type=KO_RK&ko=263&party_id=685

Bell, Daniel (1973). *The coming of post-industrial society*. New York: Basic Books.

Bell, David S. & Byron Criddle (2002). "Presidentialism Restored: The French Elections of April- May and June 2002. *Parliamentary Affairs* (55): 643- 663.

Berglund, Sten & Ulf Lindström (1978). *The Scandinavian Party System(s)*, Lund: Studentlitteratur.

Bille, Lars (1997). *Partier i forandring*. Odense: Odense Universitetsforlag.

Blondel, Jean (1968). "Party Systems and patterns of government in Western democracies", *Canadian Journal of Political Science* (1), 180-203.

Broughton, David & Mark Donovan (red.) (1999). *Changing Party Systems in Western Europe*. London: Pinter.

Christoffersen, Knut-Andreas (2004). *Databehandling og statistisk analyse med SPSS*. Oslo: Unipub.

De Winter, Lieven & Patrick Dumont (1999). "Belgium: Party System(s) on the Eve of Disintegration?", kap.9 i David Broughton & Mark Donovan (red.) *Changing Party Systems in Western Europe*. London: Frances Pinter.

Dalton, Russel J., Scott C. Flanagan & Paul Allen Beck (1984). *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies. Realignment or Dealignment?* Princeton: Princeton University Press.

Delvit, Pascal & Jean-Michel De Waele (1996). *Les Partis Politiques En Belgique*. Bruxelles: L'Université de Bruxelles.

Egemose Grib, Peter (2000). *Partisystemet under forandring*. København: Forlaget Politiske Studier.

Election Resources on the Internet: Valgresultater, Danmark (2007, februar 01) [online]. - URL:

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=1990>

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=1994&district>

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=1998&district=>

<http://www.electionresources.org/dk/folketing.php?election=2001>

Election Resources on the Internet: Valgresultater, Tyskland (2007, februar 01) [online]. - URL:

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=1990>

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=1994&land=DE>

<http://www.electionresources.org/de/bundestag.php?election=1998&land=DE>

Election Resources on the Internet: Valgresultater, Østerrike (2007, februar 01) [online]. - URL:

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1990>

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1994>

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1995>

<http://www.electionresources.org/at/nationalrat.php?election=1999&land=>

Flanagan, Scott C.(1979). "Value change and partisan change in Japan: The silent revolution revisited", *Comparative Politics*, Vol. 11: 253-78.

Flanagan, Scott C. (1980). "Value cleavages, economic cleavages and the Japanese voter", *American Journal of Political Science*, Vol.24: 177- 206.

Flanagan, Scott C. (1982a). "Changing values in advanced industrial societies". *Comparative Political Studies*, vol. 14: 403-44.

Flanagan, Scott C.(1982b). "Measuring Value Change in Advanced Industrial Society: A rejoinder to Inglehart", *Comparative Political Studies*, Vol. 15: 99- 128.

Flanagan, Scott C. (1987). "Changing values in advanced industrial societies revisited: Towards a resolution of the values debate", *American Political Science Review*. Vol. 81: 1303- 19.

Flanagan, Scott C. and Aie-Rie Lee (1988). "Explaining value change and its political implications in eleven advanced industrial democracies. Presentert på den fjortende verdenskongressen til International Political Science Association, Washington D.C, 28.august – 1.September. Konferansepaper.

Frankland, Gene E. (1989). "Federal Republic of Germany: "Die Grünen" Kap. 5 i Ferdinan Müller Rommel (red.): *New Politics in Western Europe. The Rise and Success of Green Parties and Alternative Lists*. Boulder: Westview Press.

Franklin, Mark (1985). "The Decline in Cleavage Politics", i Mark Franklin m. fl. (red.), *Electoral Change: Responses to Evolving Social and Attitudinal Structures in Western Countries*. Cambridge: Cambridge University Press.

Glaessner, Gert- Joachim (1999). *Demokratie und Politik in Deutschland*. Opladen: Leske+Budrich.

Goul Andersen, Jørgen (1990). "Denmark: Environmental Conflict and the "Greening" of the Labour Movement", i *Scandinavian Political Studies* Vol.13 (2): 185- 210.

Haegel, Florence (2004). "The transformation of the French Right. Institutional Imperatives and Organizational Changes", *French Politics* (2): 185-202.

Hainsworth, Paul (2000). "The Right: Divisions and Cleavages in fin de siècle France", s. 38-56 i Robert Elgie (red.) *The Changing French Political System*. London: Frank Cass Publishers.

Hanley, David (1999). "France: Living with Instability", kap. 4 i David Broughton & Mark Donovan (red.) *Changing Party Systems in Western Europe*. London: Frances Pinter.

Hansen, Tore og Trond Tjerbo (2003). "Politisk engasjement, borgerroller og sosial kapital" Oslo: Makt- og demokratiutredningens rapportserie. Rapport 62.

Heidar, Knut & Einar Berntzen (1998). *Vesteuropeisk politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, Ottar (1993). "Kulturelle skillelinjer i dagens samfunn. Et innlegg i postmaterialisme-debatten" *Sosiologisk tidsskrift 1*: 25-50.

Hellevik, Ottar (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget. 7.utgave.

Ignazi, Pedro (1992). "The silent counter-revolution: Hypotheses on the emergence of extreme right-wing parties in Europe". *European Journal of Political Research*, 22: 3-34.

Ignazi, Pedro (2003). *Exstreme right parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.

Inglehart, Ronald (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1984). "The changing Structure of Political Cleavages in Western Societies". Kap.2 i R. Dalton m.fl. (red.): *Electoral Change in Advanced Industrial Democracies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1990). *Cultural shift in advanced industrial society*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1997). *Modernization and postmodernization: Cultural, economic and political change in 43 Societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Inglehart, Ronald (1999). *SPSS Coding instructions for Materialist/Postmaterialist Values Indices*. s. 171-172.

Inglehart Ronald & Jacques-Renè Rabier (1986). "Political Realignment in Advanced Industrial Societies: From Class-Based Politics to Quality-of-Life Politics", *Government and Opposition*. Nr. 21: 456-479.

Inglehart, Ronald & Pippa Norris (2000). "The developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behaviour in Global Perspective", *International Political Science Review*. Vol. 21(4): 441-463.

Jeffery, Charlie (1999). "Germany: From Hyperstability to Change?", kap. 6 i David Broughton & Mark Donovan (red.) *Changing Party Systems in Western Europe*. London: Frances Pinter.

Kitschelt, Herbert (1996). *The Radical Right in Western Europe- A Comparative Analysis*. Michigan: The University of Michigan Press.

Klecka, William R. (1980). *Discriminant Analysis*. Beverly Hills, California: Sage Publication.

Knutsen, Oddbjørn (1988). "Partipolitiske skillelinjer i avanserte industrisamfunn", *Tidskrift for Samfunnsforskning* 29 (2): 155- 175.

Knutsen, Oddbjørn (1990). "Materialist and Postmaterialist values and social structure in the Nordic countries. A comparative study", *Comparative Politics*, Vol.22: 85-104.

Knutsen, Oddbjørn (1995). "The Impact of Old Politics and New Politics Value Orientations on Party Choice- A Comparative Study", *Journal of Public Policy* (15) 1: 1-63.

Knutsen, Oddbjørn (1997). "The Partisan and the Value-based Component of Left-Right Self-placement: A Comparative Study", *International Political Science Review*, Vol.18 (2): 191-225.

Knutsen, Oddbjørn (2001). "Social Class, Sector Employment, and Gender as Party Cleavages in the Scandinavian Countries: A comparative Longitudinal Study, 1970-95", *Scandinavian Political Studies*, Vol.24: 311- 350.

Knutsen, Oddbjørn (2006). Forelesningsnotater 29.mars. Oslo: Institutt for statsvitenskap.

Knutsen, Oddbjørn & Ellinor Scarborough (1995). "Cleavage politics" kap. 18 i Jan van Deth (ed.) & Ellinor Scarborough, *The Impact of Values*. Oxford: Oxford University Press.

Knutsen, Oddbjørn & Staffan Kumlin (2005). "Value Orientations and Party Choice", s. 125- 166 i Jacques Thomassen, *The European Voter 2005*. London: Oxford University Press.

Leggewie, Claus (1987). "Die Zwerge am rechten Rand. Zu den Chancen kleinerer neuer Rechtspartien in der Bundesrepublik Deutschland," *Politische Vierteljahresschiften*, 28 (4): 361- 83.

Linz, Juan J. (1967). "Cleavage and Concensus in West German Politics: the Early Fifties". Kap. 6 i Seymour Martin Lipset & Stein Rokkan (red.) *Party Systems and Voter Alignments: Cross National Perspectives*. New York: Free Press.

Lipset, Seymour Martin & Stein Rokkan (1967). "Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: An Introduction" i Seymour Martin Lipset & Stein Rokkan (red.) *Party Systems and Voter Alignments: Cross National Perspectives*. New York: Free Press.

Luther, Kurt Richard (1999). "Austria: From Moderate to Polarized Pluralism?", kap. 7 i David Broughton & Mark Donovan (red.) *Changing Party Systems in Western Europe*. London: Frances Pinter.

Mair, Peter (1997). *Party System Change – Approaches and Interpretations*. Oxford: Clarendon Press.

Ministry of the Interior (2007, juni 06) [online]. - URL:
http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_votre_service/elections/resultats.

Müller Rommel, Ferdinand (red.) (1989). *New Politics in Western Europe. The Rise and Success of Green Parties and Alternative Lists*. Boulder: Westview Press.

Müller Rommel, Ferninan (1993). *Grüne Parteien in Westeuropa. Entwicklungsphasen und Erfolgsbedingungen*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Müller Rommel, Ferdinan (1995). "Social Movements and the Greens: New Internal Politics in Germany". kap. 19 i Ferdinan Müller Rommel & Thomas Poguntke (red.) *New Politics*. Aldershot: Dartmouth.

Nas, Majsja (1993). "Green, Greener, Greenest", kap. 10 i Jan van Deth (red.) *The Impact of Values*. European Science Foundation: Oxford University Press.

Nieuwbeerta, Paul (1995). *The Democratic Class Struggle in Twenty Countries 1945/1990*. Amsterdam: Thesis Publishers.

Pappi, Franz U. (1990). "Die Republikaner im Parteiensystem der Bundesrepublik. Protesterscheinung oder politische Alternative?" *Aus Politik und Zeitgeschichte* 40 (18.mars) B 21: 37-44.

Rivedal, Hilde Iren (2000). "Vilkår for framveksten av grønne parti i Vest-Europa. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Hovedoppgave.

Oskarson, Maria (2005). "Social Structure and Party Choice", kap. 4 i Jaques Thomassen (red.) *The European Voter- A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Rohrschneider, Robert (1988). "Citizens' attitudes towards environmental issues: Selfish vor Selfless? *Comparative Political Studies* 2: 7- 67.

Rose, Richard (red.)(1974). *Electoral Behaviour: A comparative Handbook*. New York: Free Press.

Rose, Richard & Derek Urwin (1969). "Social Cohesion, Political Parties, and Strains in Regimes", *Comparative Political Studies* 2: 7- 67.

Rose, Richard & Derek Urwin (1970). "Persistence and Change in Western Party Systems Since 1945". *Political Studies* 18: 287-319.

Sartori, Giovanni (1976). *Parties and party systems. A framework for analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Skog, Ole Jørgen (2004). *Å forklare sosiale fenomener- en regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Smith, Gordon (1976). "Social Movements and party systems in Western Europe" i Martin Polinsky & William Patterson (red.), *Social and political movements in Western Europe*. New York: St.Martin's Press.

Sontheimer, Kurt (1993). *Grundzüge des politischen Systems der neuen Bundesrepublik Deutschland*. München: Piper.

Sosialistisk Folkeparti (2007, januar 22) [online].- URL:

<http://www.sf.dk/index.php?article=2124>

Statistisk sentralbyrå (1991). *Statistisk årbok 1991*. 110.årgang. Oslo/Kongsvinger.

Tufte, Per Arne (2000). "En intuitiv innføring i logistisk regresjon" Prosjektnotat (8). Oslo: SFIO.

Tufte, Per Arne (2005). "Statistisk generalisering" (2007, mai 11) [online]. - URL:

<http://folk.uio.no/hanssto/old/kvantmet/Statistiskgeneralisering.pdf>

Van der Waal, Jeroen & Peter Achterberg (2006). "Silent Revolution, Counter-Revolution, or Cultural Conflict?" Presentert på årsmøtet til The Midwest Political Science Association, Palmer House Hilton, Chicago, Illinois. 20.april. Konferansepaper.

Venstresocialistene (2007, januar 22) [online].-URL:

www.venstresocialistene.dk

Østerud, Øyvind, Kjell Goldman & Mogens N. Pedersen (red.)(1997). *Statsvitenskapelig leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.

Aardal, Bernt (2003). *Velgere i villrede.. En analyse av Stortingsvalget 2001*. Oslo: Damm.